

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

REŞAT GENÇ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar NAVRUZ

**Tarih Ana Bilim Dalı
Tarih Programı**

ARALIK, 2022

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

REŞAT GENÇ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Bahar NAVRUZ
(Y1812.370004)**

**Tarih Ana Bilim Dalı
Tarih Programı**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elvin YILDIRIM

ARALIK, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Reşat Genç Üzerine Biyografik Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (06/12/2022)

Bahar NAVRUZ

ÖNSÖZ

Çalışma sürecinde her türlü desteğini benden esirgemeyen, olumlu tavırlarıyla motive eden, bilgi birikimiyle çalışmama farklı bakış açısı sağlayan, beraber çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum kıymetli danışmanım, Doç. Dr. Elvin Yıldırım'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamı yapmamda bana her türlü yardımı esirgemeyen Prof. Dr. İsmail Özçelik'e, Doç. Dr. Namık Çençen'e, Doç. Dr. Alev Duran hocalarıma çok teşekkür ederim. Son olarak hayatım boyunca beni destekleyen merhum babam Hüseyin Navruz'a, annem Sevim Navruz'a, kuzenim Hakan Alptekin'e ve sevgili arkadaşlarım Uğur Pınar'a, Muhammed Miraç Gören'e, Nursinem İreç'e, Melike Balal'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Aralık, 2022

Bahar NAVRUZ

REŞAT GENÇ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Bu çalışma Türk Tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarla ve yürütmüş olduğu akademik tezlerle Türk tarihi araştırmalarına yön vermiş bir akademisyen olan Reşat Genç'in biyografisini incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin uygulandığı çalışmada öncelikle Reşat Genç'in, ailesi ve eğitim hayatı ve eserleri ayrıntılı şekilde incelenmeye gayret edilmiş ve daha sonra Reşat Genç'in biyografisinin derinlemesine inceleyebilmek amacıyla Genç'in yakınındaki kişilerin onun akademik ve sosyal hayatına dair görüşleri mülakat yöntemi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Reşat Genç'in bir fikir ve düşünce adamı olarak Türk tarihi ve kültürünü konu alan kitapları, çeşitli ansiklopedilere yazmış olduğu maddeleri, makaleleri ve bildirileri ile danışmanlığını yaptığı yüksek lisans ve doktora tezlerinin tahlili yapılmış, daha sonra Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş kişiler ile Reşat Genç'in Türk tarihi araştırmalarına katkısı hakkında bilgi almak için görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, Tarih, Türk Tarihi, Reşat Genç, Kaşgarlı'nın Torunu.

A BIOGRAPHIC RESEARCH ON REŞAT GENÇ

ABSTRACT

This study aims to analyze the biography of Reşat Genç, an academician who has shaped Turkish history studies with his studies on Turkish History and academic theses. In the study in which qualitative research methods were applied, firstly, Reşat Genç's family, educational life and works were examined in detail, and then, in order to examine Reşat Genç's biography in depth, the views of people close to Genç about his academic and social life were tried to be revealed by interview method.

In the research, Reşat Genç's books on Turkish history and culture as an intellectual and thinker, his articles, articles and papers he wrote for various encyclopedias, and master's and doctoral theses he supervised were analyzed. Interviews were held with people who had the opportunity to get information about Reşat Genç's contribution to Turkic history research.

Keywords: Biography, History, Turkic History, Reşat Genç, Kaşgarlı's Grandson.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	viii
I. GİRİŞ	1
II. BİYOGRAFİ ÇALIŞMALARININ TARİH ARAŞTIRMALARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	4
III. REŞAT GENÇ'İN HAYATI.....	10
A. Reşat Genç'in Ailesi	10
B. Eğitim Hayatı.....	11
1. İlkokul, Ortaokul ve Lise Yılları.....	11
2. Üniversite Yılları	12
3. Askerlik Yılları	12
4. Akademik Yılları	13
C. Bir Tarihçi Olarak Reşat Genç	17
1. Akademik Kişiliği.....	17
D. Eserleri.....	21
1. Kitapları	22
3-Makaleleri ve Bildirileri	44

a. Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Makaleleri ve Bildirileri	45
b. Siyasi Tarih Makaleleri	46
c. Kültür Tarihi Üzerine Makaleleri	48
d. Türkler’de Din ve İslamiyet	49
e. Ahlaki Değerler ve Türk Töresi.....	50
f. Tarihi Coğrafya.....	54
g. Biyografi Eser İncelemesi	54
h. Cumhuriyet Dönemi ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri.....	55
i. Eğitim ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri.....	61
2. Danışmanlığını Yaptığı Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	63
IV. REŞAT GENÇ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA	67
A. Sevenlerinin Gözünden Reşat Genç	67
B. Katılımcılar ile Yapılan Röportajlar	70
1. Reşat Genç’in Şahsiyeti	70
2. Reşat Genç’in Akademik Kişiliği	72
3. Reşat Genç’in Türk Tarihi Araştırmalarına Katkısı.....	74
4. Reşat Genç’in Türk Dünyasını Katkısı	76
C. Öğrencileri ve Dostlarının Hatıralarında Reşat Genç	77
D. Reşat Genç ile Yapılan Röportaj Bulguları	79
E. Reşat Genç ile İlgili Haberler	84
V. SONUÇ.....	86
VI. KAYNAKÇA	90
EKLER.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	111

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e:	: Adı geçen eser
a.g.m:	: Adı geçen metin
AKM:	: Atatürk Kùltür Merkezi
ATAM:	: Atatürk Araştırma Merkezi
AYK:	: Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
İLESAM:	: Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
MEB:	: Mili Eğitim Bakanlığı
SBE:	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss:	: Sayfa sayısı
TKAE:	: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü
vb.:	: Ve benzeri
yy:	: Yüzyıl

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Reşat Genç'in Kronolojik Olarak Yaptığı Görevler	14
Çizelge 2.	Reşat Genç'in Hazırladığı Kitaplar	22
Çizelge 3.	Reşat Genç'in Çeşitli Ansiklopedilere Yazmış Olduğu Maddeler	38
Çizelge 4.	Reşat Genç'in Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Makaleleri	45
Çizelge 5.	Reşat Genç'in Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Bildirileri.....	51
Çizelge 6.	Reşat Genç'in Cumhuriyet Dönemini Konu Alan Makaleleri.....	55
Çizelge 7.	Reşat Genç'in Cumhuriyet Dönemini Konu Alan Bildirileri	59
Çizelge 8.	Reşat Genç'in Eğitim ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri	61
Çizelge 9.	Reşat Genç'in Danışmanlığını Yürüttüğü Yüksek Lisans Tezleri.....	64
Çizelge 10.	Reşat Genç'in Danışmanlığını Yürüttüğü Doktora Tezleri.....	65

I. GİRİŞ

Eskiden biyografiler tezkireler içinde yer alırdı. Halk edebiyatında tezkireler zengin anlatım içerse de şairlerin biyografileri tezkirelerin içerisinde kısmen yer alırdı. XVI. yy.'da başlayan Divan Edebiyatı şairlerinin, hayatını ve eserlerini bir arada toplayan tezkireler, Tanzimat döneminden itibaren batının etkisiyle biyografi yazma tarzıyla bütünleşerek devam etmiştir. Bu durumda şairler veya yazarlar kaynaklarıyla birlikte karıştırılarak bir değerlendirme tarzı oluşturulmuştur¹.

Biyografik araştırmalar hem tarihin önemli kişileri hem de akademik araştırmalarıyla edebiyata yön veren kişiler üzerine yapılabilmektedir. Özellikle Tarih araştırmalarında bireylerin biyografisi üzerinden çalışmaların yapılması ilgili bireylerin kendi alanlarında söz sahibi olmaları da etkili olmaktadır². Bir ifadeye göre de biyografinin temel taşı "*Tarihe mâl olmuş şahsiyetlerin hayatlarının hikâyesidir*"³. Nitekim tarih söz konusu olduğunda dönemler ya da spesifik konular üzerindeki analizler bağlamında da bireylerin kendisi öne çıkabilmektedir. Bu doğrultuda Reşat Genç de akademik çalışmaları ve idareciliği ile önemli bir kişi ve aydındır. Nitekim Reşat Genç Türk Tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarla ve yürütmüş olduğu akademik tezlerle Türk tarihi araştırmalarına yön vermiş bir akademisyendir. Türkiye'nin önemli üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmış olmakla beraber idari görevlerini de yürüten Reşat Genç Türk Dünyası'nda tanınan önemli bir bilim adamıdır⁴.

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü ve Gazi Üniversitesi'nde görev yapan Genç; 1983 yılında Yükseköğretim Kurulu tarafından Atatürk

¹Yakup Çelik, "Biyografi Yazma Geleneği ve Cumhuriyet Sonrasında Biyografi Sözlükleri, **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.102, 27.07.2022, s.21

²Toncucu Mete, **Sayın Prof. Dr. Reşat Genç'in Üzerine Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,2015, s.32.

³Cem Düzen, "Hurşid Paşa (1762? -1822)", **Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Edirne, 2022, s.1.

⁴Mete, **a.g.e.**, s.32.

Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AYK) Atatürk Araştırma Merkezi'nin asli üyeliğine seçilmiş ve 1983–1989 yılları arasında bu görevde bulunmuştur. Bununla birlikte Reşat Genç Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun başkanlığını da yapmıştır⁵. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı da yapmış olan Genç, birçok doktora ve yüksek lisans çalışmalarına da danışmanlık etmiş pek çok hocanın yetişmesini sağlamıştır. Türk Dünyası'nın güzide üniversitelerinde de görevlerde bulunan Reşat Genç Bişkek'teki Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığını yürütmüştür.

Reşat Genç'in bu görevleri dışında akademik üyelikleri de bulunmaktadır. Genç, Kırgızistan'da Çuy Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Çıngız Aytmatov Akademisi üyesi olarak seçilmiştir. Ayrıca Rusya Federasyonu'nda Mejdunarodnaya Akademi Türk (Moskova), Kazakistan Sosyal Bilimler Akademisi, Türkmenistan İlimler Akademisi, Azerbaycan Üniversitesi'nin Bilim ve Akademik ve Azerbaycan Garp Üniversitesi üyeliklerine getirilmiştir. Reşat Genç Türkiye'de ise İLESAM (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün üyesidir. Bununla birlikte Kırgızistan Milli Devlet Üniversitesi'nin Reşat Genç'e fahri profesörlük unvanı vermiştir⁶.

Türk tarihinin farklı dönemleri üzerine akademik araştırmaları bulunan Genç'in çalışmalarının Cumhuriyet dönemi ve ayrıca Türk Tarihi ve Kültürü üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Tarih öğretimi ve eğitimiyle ilgili de çalışmalar yürüten Genç'in biyografisi Türk tarih yazımı açısından önemlidir. Araştırma bu önem bağlamında Reşat Genç'in biyografisini incelemeyi amaçlamaktadır. Türk Tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarla ve yürütmüş olduğu akademik tezlerle Türk tarihi araştırmalarına yön vermiş bir akademisyen olan Reşat Genç'in biyografisini incelemeyi amaçlayan bu araştırma hem veri toplama hem de veri analizi kullanılarak, nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüştür. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve belge analizi ve diğer nitel veri toplama yöntemlerini kullanan ve doğal ortamlardaki algı, düşünce ve olayları gerçekçi ve bütüncül bir şekilde tanımlamak için nitel bir süreç izleyen

⁵<https://www.ayk.gov.tr/s9-hakkmzda/c54-bakanlar/prof-dr-reat-genc/> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

⁶<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3686> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

araştırma olarak tanımlanmaktadır⁷. Bu araştırma yöntemi son yıllarda sosyal bilimlerde giderek daha fazla kullanılan bir yöntem haline gelmiş durumdadır. İnsanın ve toplumun değişken yapısından dolayı olgu ve olaylar incelenirken genelleme yapmak yerine anlamaya çalışmanın daha önemli olduğu gözlemlenmiş ve bu durum özellikle sosyal olguların kendisine has yapısıyla bütüncül bir biçimde ele alınarak araştırılması gerektiğine vurgu yapılması nitel yöntemi ön plana çıkarmıştır⁸. Araştırma bu yönüyle nitel araştırma yöntemlerinden biyografik tipte bir çalışmadır. Biyografik çalışmaların öznelere, ölmüş veya yaşayan kişiler olabilir. Bu çalışmada ise tanrıdan kendisine uzun, sağlıklı bir ömür dilediğimiz ve Türk Tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarla ve yürütmüş olduğu akademik tezlerle Türk tarihi araştırmalarına yön vermiş bir akademisyen olan Reşat Genç'in biyografisinin incelenecek olması çalışmayı biyografik tipte nitel araştırma yöntemlerine yöneltmektedir.

Reşat Genç'in biyografisinin derinlemesine etüt edilmesi için de Genç'in yakınındaki bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda görüşme yapılan kişiler Reşat Genç ile akademik hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş 4 kişiden oluşmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin tamamı Türkiye'nin farklı üniversitelerinde hala akademik görevlerine devam etmektedirler.

Bu çalışma kapsamında ayrıca Reşat Genç ile de görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılardan randevu alınmış ve alınan randevular doğrultusunda soru cevap şeklinde mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izniyle ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Kayıtlar daha sonra metin belgesine dönüştürülmüştür.

Üç ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde biyografi çalışmalarının tarih araştırmalarında rolü ve önemi üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde ise Reşat Genç'in hayatına ve eserlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş kişilerin Reşat Genç'in akademik ve sosyal hayatına dair görüşleri incelenmiştir.

⁷Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s.39.

⁸Zeki Karataş, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, 01.01.2015, s.62-80.

II. BİYOGRAFİ ÇALIŞMALARININ TARİH ARAŞTIRMALARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Tarih çalışmalarının birçok farklı (literatür incelemeleri, arkeolojik çalışmalar ya da karşılaştırmalı siyasi tarih incelemeleri gibi) yönden yapılması alana akademik bağlamda bir zenginlik sunmaktadır. Bu çalışmaların bir örneğini de biyografi çalışmaları teşkil etmektedir. Biyografi çalışmaları gerek tarihteki önemli kişiler üzerine gerekse de akademik çalışmaları ile literatüre yön veren kişiler üzerine yapılabilmektedir⁹. Fahri Sakal'a göre; biyografiler, tarihin en eski türlerine ait eserlerdir. Sakal, bunun sebebini eski çağlarda büyük adamlar tarihinin, baskın, heyecan verici ve gerektiğinde ürkütücü aktörler olarak insanların ilgisini çekmesine ve bu ilginin bir sonucu olarak hayatlarının ilk dönemlerden kalma methiyeler ve biyografilerle süslendiği şeklinde ifade etmiştir¹⁰.

Terminolojik olarak bakıldığında biyografi hayat ve canlılık anlamına gelen "Bios" ile yazı ve biçim anlamına gelen "Grphe" kelimelerinin birleşiminden oluşan bir kavramdır Osmanlı Türkçesinde ise biyografi Tercüme-i hâl" kavramıyla karşılık bulmaktadır. Bu kavram biyografinin bir başkasını anlamaya dönük bir çaba olduğunu göstermesi açısından önemlidir¹¹. Biyografi kavramı geçmiş ve geçmişte iz bırakan önemli kişilerin merak edilmesi sonucunda günümüzde birçok alanda başvurulan oldukça ilgi çekici bir edebi tür olarak ortaya çıkmıştır. Kavramın gelişmesinde merak duygusunun yanı sıra anma ve insanları tanıma arzusu da önemli rol oynamıştır¹².

Biyografi tarihe mal olmuş kişilerin hayat hikayesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle farklı kaynaklardan faydalanılarak yaşamı

⁹Yavuz Ercan, **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik**, İstanbul, Turhan Yayınları, İstanbul, 2010, s.23

¹⁰<http://tarihvekltr.blogspot.com/2014/02/tarihyaziminda-biyografi-of.html>, (Erişim Tarihi 05.07.2022).

¹¹Enes Günaslan, **Beşir Ayvazoğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 1.

¹² Harun Er-Melek Körükçü, **Biyografiler ile Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem Yayınları, 2016, s. 309.

okurların ilgisini çekecek nitelikte olan şahsiyetlerin yaşamlarının incelenip anlatıldığı düz yazı biçimidir¹³.

Mübahat S. Kütükoğlu'na göre biyografilerin dünyadaki ilk örnekleri Roma ve Yunan uygarlıklarında bulunan tercüme-i hâl kitaplarıdır¹⁴. Biyografi eserlerinin kaynağı olarak Doğu Medeniyetinin eski soy bilim çalışmalarının Yunan tarihi hakkında fikirlerle buluşması görüşü hakimdir. Bu ilişkiler bağlamında tarihin kurucusu olarak tanınan Herodotos, Pers kralı Büyük Kyros'un bir biyografisini oluşturmuştur. Batı dünyasındaki ilk büyük biyografi yazarının ise antik Yunan edebiyatındaki Plutarkhos olduğu iddialar arasında yer almaktadır. "Öykü değil hayat yazarım" şeklinde ifade eden yazar, daha önce tarihin bir kesiti olarak düşünülen biyografi türünün de edebi literatüre dahil edilmesini sağlamıştır¹⁵. Bununla beraber Orta Çağ'da biyografik özelliklere değil, dini bilgilere büyük önem verilerek yazılan azizlerin hayatları ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çağda İngiltere'de azizlerin hayatlarını anlatan, etik ve teolojik kavramları içeren bir tür olan "hagiography" türünün ortaya çıktığı ifade edilmektedir. XVII. yy.'ın sonlarında, biyografilerde öne çıkan bir isim İzaak Walton'dur. "*Lives*" adlı eseri başarılı bir sanat eseri olsa da Walton gerçeği yanlış değerlendirdiği, eserine kendi duygularını kattığı ve etik değerlere öncelik verdiği için tam bir biyografi yazarı olarak kabul edilmemiştir. Fakat yine de Walton gönüllü olarak bir biyografi yazmaya çalışan ilk biyografi yazarı olarak kabul edilmektedir¹⁶.

XVIII. yy.'a gelindiğinde ise uzmanlar biyografik çalışmalar için verimli bir dönem olduğu şeklinde görüşler öne sürerler. Bu dönemin öne çıkan figürü Samuel Johnson'dur¹⁷. Johnson, biyografik türü saflaştırarak kendi teorisini formüle eden bir biyografi yazarıdır. Özellikle XVIII yy.'da biyografi-roman ilişkisinin gelişmesinin biyografik metinlerde mektup ve diyalogların kullanılmasına olanak sağladığı ifade edilmektedir. XIX. yy.'da biyografinin öncüsü, Plutarkhos'un hareketinin devamı getiren ise Samuel Smiles olmuştur.

¹³Sabahattin Budak-Aytekin Özçetin, **11. Sınıf Dil ve Anlatım Edebiyat- Konu Anlatımlı Soru Bankası**, Zafer Yay., Ankara, 2008, s.60.

¹⁴Mübahat. Kütükoğlu, **Tarih Araştırmalarında Usul**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 1991, s. 24.

¹⁵Sinem Çelebioğlu, **Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.2

¹⁶Çelebioğlu, **a.g.e.**, s. 5.

¹⁷Necati Çavdar, "Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, 2017, s. 639-656.

Smiles'in *doğru kurallar işe yarar, ancak doğru modeller çok daha iyi çalışır* sloganıyla *önemli ama özellikle iyi* insanların biyografilerini yazmaya çabaladığı ifade edilir¹⁸. XX. yy.'a gelindiğinde biyografi anlayışına damgasını vuran ve ilk modern biyografi yazarı olarak kabul edilen Lytton Strachey'nin çalışmaları ön plana çıkmaktadır¹⁹.

Biyografilerin en önemli özelliklerinden birisi tarihi gerçeklik kavramı üzerinde durulmalıdır. Dolayısıyla biyografilerde tarihi gerçeklik üzerinde durulduğu için gözlemden bahsedilmemektedir. Biyografi kişilerin eserleri ve yaşantıları odaklanması nedeniyle bu konularla ilgili bilgi toplanması amacına hizmet eder ve bu yönüyle tarihi gerçekliği ön plana alır²⁰. Biyografilerin bir başka özelliği ise gerçekliktir. Gerçeklik bütün biyografilerin en temel özelliğidir²¹. Biyografilerde kronolojik sıranın önemi yazım sürecinin bir başka özelliği olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle biyografik eserler yazımında ele alınan şahsın yaşadığı dönem dikkate alınmalıdır²².

Biyografi kendi bünyesinde edebiyat ve tarih ve iç içe geçmiş bir alandır; ancak biyografik çalışmaların tarih yazımında kullanılması oldukça yenidir. XIV. yy.'a kadar biyografik eserler batıda tarihe kıyasla daha çok edebiyata yakın olmuştur. İslam dünyasında ise tarihçilik siyer ile başladığından beri biyografi çok daha fazla kabul görmüş ve birçok tarihçi biyografik eserler ve koleksiyonlar yazmıştır²³. İlk sözlü tarih aktarımının biyografik eserlerden ya da içerisinde büyük oranda biyografik unsurlar bulunan hikâye ve kıssalardan oluştuğu söylenebilir. Bu nedenle biyografilerin tarih yazımındaki rolü oldukça önemlidir. Bununla birlikte kayıtlı ilk biyografik eserin Gılgamış Destanı olduğu ifade edilmektedir. Bu eser hem tarihi hem edebi niteliklere sahip bir eserdir²⁴.

¹⁸Harun Er, **Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında İlköğretim Öğrencilerinin “Biyografi” Kullanımına İlişkin Görüşleri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010, s.31-32.

¹⁹Çelebioğlu, a.g.e., s. 3

²⁰Şerif Aktaş-Gündüz, Osman, **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s.40

²¹Harun Er, **Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Öğretimi: “Atatürk’ün Hayatı” Metninin Analizi ve Yeni Bir Tasarım**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s.12-13.

²²Ahmet Kaya, **Biyografik Eserlerin Tarih Öğretimine Katkısı ve İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Uzanan Sürecin Değerlendirilmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2011, s.10

²³Nihal Utku, “Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer”, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 44 (2013), s. 263-290.

²⁴Utku, a.g.m., s. 263.

Osmanlı tarihçiliğinde ise biyografi üslubu oldukça geç ortaya çıkmış ve ilk örnekleri XIX. yy.'da verilmeye başlanmıştır. Feridun Emecen'e göre Osmanlı tarihçiliğinden büyük ölçüde etkilenen İslam tarihçiliğinde teracim-i ahval ve tabakat kitaplarının telif haklarına özellikle ulema tarafından büyük önem verildiği ve çeşitli dallarda pek çok telifin oluşturulduğu ifade edilmektedir. Arap tarihçiliğinde çok erken dönemlerden itibaren şekillenen ve popüler olan bu üslup farklı bir karaktere bürünerek özellikle siyasi tarihçilik türündeki vekaleti saray katiplerine bırakmak zorunda kalan ulemanın dikkatini çekmiş ve farklı bir mahiyet kazanarak çeşitlenmiştir. Böylece fakihlerin ve muhaddislerin tasnif edilmiş listeleri yapılmış, yüksek profilli şahsiyetlere ait bilgilerin yer aldığı dergiler ayrı ayrı düzenlenmiştir. Sufi çevrelerin ve velilerin yaşamını konu alan bu tür eserler kimi zaman bir şehre ya da bölgeye has meşhur kişiler veya genellikle âlimlere ait biyografiler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu eserlerin müstakil biyografi kitaplarının yanına eklenmesiyle yeni bir tarih ve üslup anlayışı şekillenmeye başlamıştır. Yavaş yavaş gelişen bu üslup, aynı zamanda "biyografiler ve kronikler" olarak adlandırılacak yeni bir ekolün doğmasına yol açmıştır²⁵.

Modern anlamıyla tarihi biyografi özellikle romantizm ile ön plana çıkan bireycilik fikri etrafında itibar kazanmıştır. XX. yy.'ın son çeyreğinde postmodernizmin etkisi ile bireycilik, nesnellik, bilimsellik ve ilerleme gibi kavramların toplum ve devlet üzerinde kurduğu nesnellik iddiasıyla tarih araştırmalarında biyografik çalışmaların yeniden arttığı ifade edilmiştir²⁶. Biyografi, tarih yazımını büyük ölçüde tarihi gerçekleri bir araya getirmekten ibaret gören, yazarın objektif olmasını gerekli gören akılcı-pozitivist bilim anlayışının hâkim olduğu bu yıllarda alanındaki en somut bilgilere de odaklanmıştır²⁷. Böylece bireycilik, nesnellik ve bilimsellik gibi düşüncelerin etkisi ile tarih çalışmalarında biyografi Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da hayli önemli, zengin ve gelişmiş bir edebi tür haline gelmiştir. Batı edebiyatının zenginliğinin sebeplerinden hareketle Osmanlı tecrübesi hakkında bazı sonuçlar çıkarılabilir. Birincisi Batı Avrupa'da yalnızca tarihsel şahsiyetlerin değil sıradan

²⁵Feridun M. Emecen, "Osmanlı Kronikleri ve Biyografi", **İslam Araştırmaları Dergisi**, 1999, s.83-90.

²⁶Utku, **a.g.m.**, s. 263.

²⁷Utku, **a.g.m.**, s. 278.

insanların daha iyi yaşamının üç çevresini yani doğumunun, evlenmesinin ve ölümünün kilise tarafından kaydedilmesi, ikincisi toplumun sınıf yapısı gereği aristokrasi, burjuvazi ya da alt katmanlara mensup kişi ve grupların bir sonraki nesle aktarmak için sosyal statülerini ve aile tarihlerinin tutulması üçüncüsü ise toplumsal sınıflar arasında yaşanan mücadele ve çatışmanın sonucu olarak yaşanan olaylara kendi bakış açısını yansıtmak durumunda kalan aktörlerin anı yazma geleneğinin oluşması biyografi yazarları açısından zengin bir veri kaynağı sağlamıştır. Başka bir anlatımla devlet bürokrasisi tarafından üretilenlerin dışında yönetici elitlerin ve aristokrasinin biriktirerek muhafaza ettiği verilerden oluşturulmuş özel ve mahalli arşivler bulunmaktadır. Tüm bunlar sıradan kişilerden yönetim hiyerarşisinin en tepesindeki kişiye kadar her kesimden insan hakkında veri sunmaktadır. Malzemenin ve materyalin böylece canlı, zengin, duygusal ve düşünsel arka planı ortaya koyacak düzeyde olması tarih yazımında biyografinin canlı ve renkli bir tabloya dönüşmesine zemin hazırlamıştır²⁸.

Fahri Sakal'a göre tarih araştırmalarında biyografi çalışmaları ayrıca bazı ayrıntıların diğer tarihsel türlerden daha fazla bilinmesine katkı sağlamaktadır. Biyografi diğer türlere göre hem bireyin yaratıcı rolünü hem de topluma bağlılığını açıkça gösterir. Çünkü biyografi diğer tarihi türlerden farklı olarak hem bireyin yaratıcı rolünü hem de toplumsal bağlılığını daha ayrıntılı ve açık şekilde göstermektedir. Bununla birlikte biyografinin aynı kişinin farklı yaşamlarının karmaşık ve çok yönlü bir kişiliğin gerçek portreleri olabileceğini gösterdiğini ve kanıtladığı ifade edilmektedir²⁹. Tarih araştırmalarında biyografiler sadece ilgilendiği kişi ile ilgili temel düzeyde bilgileri ve o kişinin başından geçen olayları aktarmakla kalmaz bunun yanında bu olayları ve bilgileri ele aldığı kişinin tecrübesi ile bir arada aktarır. Bu yönüyle tarih biyografiler sosyal tarihin tamamlayıcısı olan önemli parçalarıdır. Tüm tarihi besleyen önemli materyaller olan biyografiler, başlı başına tarihçilik olamasa da bilinçli kullanıldığında tarihçinin yorumuna ışık tutabilir ve kalemine hayat verebilir³⁰. Biyografiler ayrıca tarihçilerin birincil kaynakları eleştirel bir şekilde

²⁸Feridun M. Emecen, "Osmanlı Kronikleri ve Biyografi", **İslam Araştırmaları Dergisi**, 1999, s. 83-90.

²⁹<http://tarihvekltr.blogspot.com/2014/02/tarihyaziminda-biyografi-of.html>, (Erişim Tarihi 05.07.2022).

³⁰İlber Ortaylı, "Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı", **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar- I. Uluslararası Tarih Kongresi**, 24-26 Mayıs 1993, s. 62-63.

yaklaşmaları için metodolojik açılım sunmaktadır. Bu nedenle biyografi artık yalnızca tarihçiler açısından yeni bir kaynak değil bunun yanında farklı sosyal bilim dalları içinde de bireysel yaşamın hikayelerine odaklanan metodolojisi ile yeni açılımlar sunmuştur.

III. REŞAT GENÇ'İN HAYATI

A. Reşat Genç'in Ailesi

Türk tarihçiliğinin yetiştirdiği en önemli tarihçilerden biri olan Prof. Dr. Reşat Genç'in Rumeli'de başlayan Yozgat ve daha sonra Türkistan'a uzanan hayatı, araştırma, ilim, eğitimcilik, idarecilik, talebe yetiştirme, vatana ve millete hizmet ile geçmiştir. Reşat Genç'in ortaya koyduğu eserler Türk Kültürü ve içtimai tarihi açısından karanlıktaki birçok noktanın aydınlatılmasını sağlamakla birlikte yetkili birçok bilim adamının bilim dünyasına kazandırılmasını sağlamıştır. Bu nedenle Reşat Genç Türkiye'de sürekli saygın yeri olan bir araştırmacı olarak görülmüştür³¹.

Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesi Dokuz Köyü'nde 1941'de dünyaya gelen Reşat Genç'in annesinin adı Safiye babasının adı ise Hüsrev'dir. Genç, ailesinin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Kendi aktardığına göre Rumeli'de yapılan mübadelenin sonunda Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan ailenin çocuğu olan Genç'in dedesi vaktiyle Konya'dan Rumeli'ye göç ettirilen Türklerdendir. Öyle ki büyük dedelerinin kendilerini Konyarlar olarak adlandırdığını ifade etmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan "*Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine İlişkin Protokolden*" sonra Genç'in ailesi Rumeli'den getirilerek Dokuz Köyüne yerleştirilmiştir. Bu göç sırasında Genç, yaşadıklarını ve o dönemin acılı ve sıkıntılı hikayelerini büyüklerinden dinleyerek büyümüştür. Yaşanan göçün çocukluk hafızasında yer edinen en çarpıcı anı ise Türkiye'den Yunanistan'a göç ederken Rumların tüm taşınabilir malzemeleri yanlarına almalarına izin verilirken Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettirilenlerin beraberlerinde bir çöp dâhi almalarına izin verilmemesidir. Bu nedenle yalnızca bir yastık, yatak ve kilim ile göç edilmiştir. Dolayısıyla ev eşyası olarak nitelendirilebilecek herhangi bir şey yoktur. Diğer taraftan o dönem

³¹Mehmet Şahingöz-Namık Çençen, "Reşat Genç'in Hayatı ve Eserlerine Dair", **Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Ankara Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2015, s.1

savaştan çıkan Türkiye yoksullukla boğuşmaktadır. Göç eden ailelere 16 kg buğday verilmiştir. Göçün sıkıntılarını, zorluklarını ve yokluklarını görmüş bir ailenin çocuğu olarak büyüyen Reşat Genç kendisini idrak ettiği yıllarda ise artık eski sıkıntıların yavaşça geride kaldığını ve ailesinin çiftçilik ve hayvancılığı bir arada yaparak geçimini sağlamaya başladığını belirtmektedir³².

Nadirova'ya göre Reşat Genç çok duyarlı ve insan sever bir kişidir. O denli saygı ve sevgi doludur ki onun ne kadar insan sever bir kişi olduğu hemen ortaya çıkmaktadır. Ayrıca onun diğer büyük özellikleri ise iyi yürekli ve samimi olmasıdır. Onun konuşmalarından herkes zevk almaktadır³³.

B. Eğitim Hayatı

1. İlkokul, Ortaokul ve Lise Yılları

Reşat Genç kendisini idrak ettiği yıllarda genellikle bostan bekçiliği, oğlak çobanlığı ve odunculukla uğraştığını bunun yanında camide kuran derslerini takip ettiğini belirtmektedir. Genç, Kur'an'ı hatmetmesinin mükafatı olarak amcasını ziyarete gittiklerinde amcasının çocuklarıyla tesadüfen okula gitmiş ve daha sonra okulda kayıtsız olarak öğrenci olmuştur. O dönem ilgisi ve başarısı nedeniyle öğretmenlerinin dikkatini çekmiştir. Babasının ikna olmasıyla birlikte Akdağmadeni ilçesinde ilköğretime başlamış ve köylerinde ilkokul olmadığı için ilköğretimini amcasının yanında 1995 yılında tamamlamıştır³⁴. Genç, daha sonra Kayseri Pınarbaşı İlçesi'nde bulunan ve altı yıllık eğitimi olan yatılı öğretmen okulu sınavlarına girmiş ve bu sınavı kazanmıştır.

Reşat Genç'in öğretmen okulu sınavlarını kazanmasında ilkokul öğretmenin etkisi olmuştur. Şahingöz ve Çençen³⁵'e göre Genç'in ilkokul öğretmeni "*Bu çocuktan iyi öğretmen olur onu öğretmen okuluna gönderelim*" diyerek Reşat Genç'i yatılı okula gönderme konusunda babasını ikna etmiştir. Daha sonra Reşat Genç öğretmen okulu sınavlarına girmiş ve sınavı kazanmıştır. Not durumuna

³²Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 1.

³³Nadirova Anarhan, "Sayın Prof. Dr. Reşat Genç'in Üzerine", **Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 2015, s. 25.

³⁴Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 1.-2.

³⁵Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 2.

göre okulun başarılı öğrencilerinden olması nedeniyle henüz beşinci sınıfta Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'na gönderilecek kişiler arasına seçilmiştir³⁶.

2. Üniversite Yılları

Reşat Genç Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra bu okul adına 1961'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Tarih Bölümü'nü kazanmış ve buraya kaydolmuştur. Üniversite'nin Orta Çağ Tarihi kürsüsünde tarih eğitimini aldıktan sonra Ankara Yüksek Öğretmen okulunda pedagoji eğitimi almış ve 1965 yılında her iki okuldan da mezun olmuştur. Üniversite tahsil hayatında Ferzan Kerman ve eşi Necdet Kerman hocalar Reşat Genç'in tarihe ilgi duyması üzerinde etkili olmuştur. Reşat Genç kendisi gibi öğretmen olan Saliha hanımefendi ile 1965 yılında evlenmiştir. Reşat Genç'in Saliha hanımefendiden biri fizik tedavi uzmanı, diğeri diş hekimi olan iki erkek çocuğu bulunmaktadır. 1965 ve 1967 yılları arasında ise Elâzığ Ticaret Lisesi'nde hem idarecilik hem de tarih öğretmenliği yapmıştır. Genç daha sonra asistanlık sınavlarını kazanmış ve 1967 yılında üniversite eğitimi gördüğü Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'ne asistan olmuştur. 1970-1971 yılları arasında ise bir yıllık süreyle burslu olarak Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Dil okuluna gitmiş ve Bağdat kütüphanelerinde doktora tezi çalışmalarını yürütmüştür³⁷. 1974 Mart ayında "*Divan-ı Lugat it Türk Müellifi Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi, Etnik, Sosyal ve Kültürel Durumu (Kaşgarlı Mahmud'a göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası)*" adlı çalışmayı ortaya koymuştur. 1986'da Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Anabilim Dalı'na Profesör ve bu görevi 1992'ye kadar devam ettirdi. 1993-2000 yılları arasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu başkanlığı ve ardından Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Anabilim Dalı'nda çalışma hayatını bitirip emekli olmuştur³⁸.

3. Askerlik Yılları

Reşat Genç bir süre sonra askerlik hizmeti için doktora eğitimine ara vermiş ve 1972'de Ankara Polatlı Topçu Birliği'ne yedek subay olarak gitmiştir. Reşat

³⁶ <https://www.ayk.gov.tr/s9-hakkmzda/c54-bakanlar/prof-dr-reat-genc/> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

³⁷ Refik. Turan, "Prof. Dr. Reşat Genç'e Armağan", **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)**, özel sayı II, Yıl, 2009, s. 65.

³⁸ Ahmet Şimşir, **Tarih İçin Metodoloji**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022, s.125.

Genç askerlik hizmeti devam ederken yaz başlarında Ankara Kara Kuvvetleri Plan ve Prensipler emrine tayin edilmiştir. Burada o dönem Cumhuriyetin 50. yılı olması nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından çıkarılması planlanan bir armağan kitabın hazırlanmasında görevlendirilmiştir. Kitabı hazırlaması için o dönem üç tarihçiden oluşan bir heyet kurulmuştur. Daha sonra bu heyet meclisin batı yakasında hem Deniz hem de Hava Kuvvetleri Karargâhı binasının güney kısmındaki küçük bir binada çalışmalara başlamıştır. Kitabın ana planı belirlenmiş ve hazırlanan içindekiler indeksine göre içeriklerin doldurulması istenmiştir. Bunun için Harp Tarihi Dairesi'nin alt katında bulunan arşivden ve kitaplardan faydalanılabileceği belirtilmiştir. Reşat Genç ve arkadaşları hazırladıkları ilerlemeleri el yazısıyla komutana takdim etmekte komutan da bunlar onayladıktan sonra ana plandaki yerine göre dosya eklemektedir. Daha sonra hazırlanan armağan kitap “*Türk Tarihi, Silahlı Kuvvetler ve Atatürkçülük*” adıyla 1973 yılında yayınlanmıştır³⁹.

Reşat Genç 1973 yılında askerlik hizmetini bitirerek doktora çalışmalarına kaldığı yerden devam etmiştir⁴⁰. Reşat Genç ile aynı dönem askerlik yapan ve armağan kitabın hazırlanmasında görevlendirilmiş üç kişilik ekip içerisinde yer alan Baykara Reşat Genç'in “*kuvvetli hafızaya sahip, sakın görünen ve daha önemlisi güzel fıkralar anlatarak gergin ortamları yumuşatan seçkin bir kişi*” olduğunu belirtmektedir. Baykara'ya göre Reşat Genç anlattığı fıkralarda genellikle Kaşgarlı Mahmud'tan alıntılar yapmaktadır. Ayrıca farklı düşünceye sahip kişiler arasında herkesin takdir ve beğenisini kazanabilmiş bir yöneticidir. Bunun nedeni ise Türk'ün adalet ve vefa duygusunu en iyi şekilde yansıtan bir kişi olmasıdır⁴¹.

4. Akademik Yılları

Reşat Genç 1973 yılında yedek subay olarak yürüttüğü askerlik hizmetini ifa etmiş ve daha sonra 1974 yılı mart ayında doktora tezini vererek doktor unvanını almıştır⁴². Baykara'ya göre Reşat Genç bir taraftan Balkan Çelebili

³⁹Tuncer Baykara, “Prof. Dr. Reşat Genç arkadaşım ve Cumhuriyetin 50. Yılı”, **Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 2015, s. 21-23

⁴⁰<https://www.ayk.gov.tr/s9-hakkmzda/c54-bakanlar/prof-dr-reat-genc/> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

⁴¹Baykara, **a.g.m.**, s. 24.

⁴²Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 2.

diğer taraftan da orta Anadolu'nun sabrını omuzlarında taşımıştır. Çünkü doktora tezinde Kaşgarlı Mahmud ile uğraşmış ve onun sabrını taşımıştır. Ona göre Kaşgarlı Mahmud'un XI. yy.'daki bütün özellikleri Reşat Genç'e sirayet etmiştir. Reşat Genç de tıpkı Kaşgarlı gibi Türk adının Allah tarafından verildiğini ve başka hiçbir millete bunun nasip olmadığını vurgulamıştır. Reşat Genç Kaşgarlı Mahmud'u okudukça daha fazla gururlanmış ve okuduklarını gururlanarak tezine geçirmiştir. Reşat Genç doktora tezinde Kaşgarlı'nın "*Divan-ı Lügat-it Türk*" eserinde geçen sözcüklere anlam vererek bir dördlük ve cümleyle bu kelimelerin kullanımını göstermiştir. Kimi zaman da açıklamalar yapmıştır. Reşat Genç yaptığı açıklamalar ve kurduğu cümleler ile dördlükler arasındaki bağlantılara da derin anlamlar yüklemiştir⁴³. Genç, bu alanda çalışma yapmak isteyenler için başta Uygur ve Karahanlı lehçelerinin ve aynı zamanda Arapça ve Farsça dillerinin önemini vurgulamış, bu lehçelerin ve dillerin mutlaka öğrenilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁴.

Reşat Genç, 1974 yılında başladığı doçentlik çalışmalarını ise Orta Çağ Tarihi kürsüsünde tamamlamış ve 1980 yılı Nisan ayında doçent olmuştur. Reşat Genç daha sonra sırasıyla aşağıdaki görevleri yerine getirmiştir⁴⁵.

Çizelge 1. Reşat Genç'in Kronolojik Olarak Yaptığı Görevler

Yıl	Görev Yeri	Görevi
1980-1981	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Kara Harp Okulu, Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi	Öğretim Üyesi
1982	Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi	Yönetim Kurulu Üyesi
1982-1984	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Dekan Yardımcısı
1984-1986	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	Dekan Yardımcısı
1986	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Profesör
1989	Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu	Üye
1986-1992	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Dekan
1993-2000	Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu	Başkan
2000	Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde	Dekan
2000-2002	Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi	Rektör Vekili
2002-2008	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Profesör

Reşat Genç 1980 yılında doçent olduktan sonra 1980-1981 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Kara Harp Okulu ve Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevinde bulunmuştur. Bu

⁴³Baykara, **a.g.m.**, s. 24.

⁴⁴Şimşir, **a.g.e.**, s.127.

⁴⁵Şahingöz- Çençen, **a.g.m.**, s. 2.

yıllarda her üç üniversitede derslere devam etmiştir. Genç, 1981-1982 yılları arasında ayrıca Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. 1982 sonunda ise Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev almış ve aynı üniversitenin Eğitim Fakültesi'nde 1984 yılına kadar dekan yardımcılığı yapmıştır. 1984'te yeniden Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne dönen Reşat Genç 1986 yılına kadar dekan yardımcılığı yapmıştır. 1986'da Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Anabilim dalında profesör olmuştur. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne dekan olarak görevlendirilmiştir. 1989'da ise Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile Türk Tarih Kurumu üyeliklerine seçilmiştir. 1992 yılına kadar altı yıl boyunca iki dönem Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinin dekanlık görevine devam etmiştir. Reşat Genç dekanlık görevini yaparken Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü ile Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde yüksek lisans ve doktora tez danışmanlığı yapmıştır. 1993 yılında ise Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı olmuştur. Kurum Başkanlığı görevini 2000 yılına kadar aralıksız sürdürmüştür. Başkanlık süresince Macaristan'dan Türkistan'a kadar geniş bir coğrafyada Türk Milletini temsil etmiştir⁴⁶.

Reşat Genç'in hem bilim adamı olarak hem de bürokrat olarak yerine getirdiği görevlerle Türkiye'nin Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığına kavuşan Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini geliştirmesinde etkili olmuştur. Genç, görev süresince Türklerin yaşadığı coğrafyalara ziyaretler yapmış ve kimi zaman devletlerle kimi zaman da özel kurum ve kuruluşlarla ilişkiler geliştirmiştir. Reşat Genç, görevde olduğu yıllarda Türk Kültürü'nün önemli kaynaklarının bulunduğu Moğolistan'da bazı kazı çalışmaları ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar Türkiye ile Moğolistan arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Reşat Genç çeşitli vesilelerle Kazakistan'a da ziyaretler yapmıştır. Bu ziyaretlerde Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi'nde etkinliklere dahil olmuştur. Bu etkinliklerde Kazakistan'ın Türk dili, Türk tarihi ve Türk uygarlığının araştırılması, yayılması ve tanıtılması konusundaki çabalarını desteklemiştir. Ayrıca Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi kütüphanesinin oluşturulmasına katkı

⁴⁶Şahingöz -Çençen, **a.g.m.**, s. 2.-3.

sunmuş ve bu doğrultuda üniversiteye kitap bağışı yapmıştır. Kırgızistan da Reşat Genç'in yaşamında özel yeri olan bir ülkedir. Nitekim Reşat Genç 2000 yılında kendi isteğiyle Atatürk Yüksek Kurumu Başkanlığı'ndan ayrılmış ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde dekanlık görevine getirilmiştir. Aynı yıl Türkiye'yi temsilen Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde rektör vekili olmuştur. Rektör vekili olmasından sonra üniversitenin yönetici kadrolarını belirleme ve üniversitenin sağlıklı şekilde faaliyetlerine devam edebilmesi için gerekli olan yönerge ve yönetmelikleri düzenleyerek üniversitenin Kırgızistan'da seçkin bir eğitim kurumu olması için çaba sarf etmiştir. Bu amaçla Kırgızistan'da birçok konferans, seminer, sempozyum ve kongre gibi akademik çalışmalar düzenlemiş ayrıca Kırgızistan'da Atatürk Araştırmaları Vakfı'nın kurulmasına ve bu vakfa ait bir kütüphane oluşturulmasına önayak olmuştur⁴⁷.

Reşat Genç'in ziyaret ettiği bir başka ülke ise Türkmenistan'dır. Reşat Genç Türkmenistan'a yaptığı ziyaretlerde Türkmen etnografyası ile ilgili bazı malzeme ve materyalleri toplayarak bunların müzeler ve kütüphanelerde sergilenmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca Azerbaycan'daki etkinliklere de katılmış ve bu ülkedeki ilmi çalışmaları destekleyerek Bakü Atatürk Kültür Merkezi'nin kurulmasına öncülük etmiştir.

Avrupa ülkelerine de ziyaretlerde bulunan Genç, Hırvatistan'a yaptığı ziyarette Hırvatistan'da Osmanlı Devleti'nden kalan büyük bir arşivin Türk araştırmacıların kullanımına açılmasını sağlamıştır. Yakutistan'a yaptığı ziyaretlerde ve katıldığı halkoyunları konferanslarında Türk Kültürü'ne ait unsurların hala canlılığını koruduğunu gözlemlemiştir. 1997 yılında Uygur Özerk Bölgesi'nde katıldığı birçok kongrede Uygur Kültürü'nü yakından tanıma olanağı elde etmiştir. Daha sonra "*Karahanlı Devlet Teşkilatı*" adlı eseri Uygur lehçesine çevrilmiştir⁴⁸. Bu kitap Sincan Halk Yayınevi tarafından dağıtılmıştır. Reşat Genç'in Çin'de Uygur diline çevrilerek yayınlanmış bir başka eseri ise "*XI. Yüzyılda Türk Dünyası*" adlı kitaptır. Bu eserin Uygurca çevirisi Pekin'deki Çin

⁴⁷Şahingöz- Çençen, **a.g.m.**, s. 4.

⁴⁸Şahingöz- Çençen, **a.g.m.**, s. 4.

Milliyetleri Yayınevi tarafından yapılmıştır. Bu eser neşredildikten sonra Uygur bilim adamları ve okurlar tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır⁴⁹.

Reşat Genç Uygur bölgesinin yaşamında önemli yerlerden biri olduğunu belirtmektedir Çin’de yaşayan Uygurlar Reşat Genç’i ilk olarak 14 Ağustos 1997 tarihinde Çin’de düzenlenen Uluslararası Folklor Kongresinde tanımışlardır. Kendisi ile ilgili bir anısını paylaşan Hacı⁵⁰ Reşat Genç’i ilk gördüğünde onu simasından Tatarlara benzettiğini ve ona Uygurca bilip bilmediğini sorduğunu ve o tarihten sonra kendisiyle ahbab olduklarını belirtmektedir⁵¹. Hacı, Reşat Genç’in mütevazi ve beyefendi kişiliğe sahip bir kişi olduğunu ve bu nedenle kongreden sonra kendisini kardeşi gibi görerek arkadaşlığa devam ettiğini belirtmektedir. Reşat Genç’in kongrede yaptığı konuşma dinleyicilerin bilim düzeyinin aydınlığa kavuşmasına ve bilgi birikiminin artmasına neden olmuştur. Öyle ki, o konuşmadan etkilenen birçok öğrenci farklı makaleler yazmaya başlamıştır. O gün o kadar Uygur dilinde yazılan herhangi bir yazı olmasa da o günden sonra Uygur bölgesinde Türk örf adetleri ve tarihi konusunda incelemeler yapan Reşat Genç’e yönelik sevgi ve saygı artmıştır.

Reşat Genç 1 Nisan 2002 yılına kadar yürüttüğü rektör vekilliği görevinden ayrılmış ve yeniden Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretim üyesi olarak görev almıştır. 2008 yılında ise aynı üniversiteden emekli olmuştur⁵².

C. Bir Tarihçi Olarak Reşat Genç

1. Akademik Kişiliği

Türk kültür ve siyasi tarihine önemli katkıları olan Reşat Genç akademik yaşamına birçok kitap, makale ve araştırma sığdırabilmiş önemli bir akademisyendir. Reşat Genç bilimsel araştırmalarına yetecek düzeyde Arapça, İngilizce ve Farsça bilen bir akademisyendir⁵³. Reşat Genç akademik yaşamında “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi”, “Türk Kültür Tarihi”, “Oğuzlar Tarihi”,

⁴⁹Rukiye Hacı, “Çin’de Yaşayan Uygurların Çok Sevdiği Bir Tarihçi Prof. Dr. Reşat Genç”, **Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 2015, s.27-28.

⁵⁰Hacı, **a.g.m.**, s. 28.

⁵¹Hacı, **a.g.m.**, s. 28.

⁵²Şahingöz ve Çençen, **a.g.m.**, s. 4.

⁵³Semih Yalçın-Uğur Ünal-Tolga Birbudak, **Seçkin Prof. Dr. Reşat Genç- Türk Tarihi ve Kültürü ile ilgili Makaleleri**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2007, s. XIII.

“Karahanlılar Tarihi”, “Osmanlı Paleografyası”, “Orta Asya Türk Tarihi” ve “Türk İslam Devletleri Tarihi” derslerini vermiş ve birçok akademisyenin yetişmesine katkı sağlamıştır. Reşat Genç geleceğin akademisyenlerini yetiştirmeyi hayatın anlamı olarak görmektedir. Verdiği dersleri sadece anlatarak öğretmek yerine yaşayarak her yönüyle örnek olarak öğretmektedir. Mütevazı kişilik yapısıyla öğrencilerine değer ve önem veren Reşat Genç yetiştirdiği öğrencilerine “kuzum” diyerek hitap etmektedir. Öyle ki ne kadar yoğun olursa olsun üniversitedeki odasına gelen öğrencilerini muhakkak ayakta karşılamakta ve onlara gerekli ikramı yaparak onları kapıya kadar uğurlamaktadır. Öğrencileri ile bazen öğrenci, bazen kardeş, bazen abi bazen arkadaş olmaktadır. Akademik çalışmalarında ve derslerinden insan ilişkilerini önemseyen Reşat Genç derslerini beyin fırtınası formatında işlemekte ve sürekli Türk devlet hayatının dünü ve bugününe dair örnekler vermektedir. Bu konuyu sadece derslerinde değil kendi özel yaşamında da önemsemektedir. Reşat Genç tüm randevularına zamanında gelerek muhatabının da randevuya zamanında gelmesini beklemektedir. Olağanüstü bir durum olmadığı sürece derslerini aksatmamakla birlikte kimi zaman ders saatini dahi aşmaktadır⁵⁴.

Reşat Genç öğrencilerini Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Onun hayatında Atatürkçülük ve Atatürkçü Düşünce oldukça önemlidir. Reşat Genç Atatürkçülüğün her şeyden önce Türk milletinin özüne dönmesi demek olduğunu ifade etmekte ve Atatürkçülüğün milli benliğe, milli kişiliğe ve milli kimliğe sahip olmak ve millet şuuruna sahip olmak demek olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Atatürkçülüğün milli devlet, bağımsızlık, hürriyet ve istiklal demek olduğunu tutsak olmaya, parçalanmaya bölünmeye karşı durmak olduğunu ve Atatürkçülüğün bütün bu olumsuzluklara başkaldırdığını vurgulamaktadır. Reşat Genç, Atatürkçü düşünceyi çağdaşlıkla bir tutarak Atatürkçü düşüncenin çağdaşlık, medeniyet olduğunu tüm medeni ülkelerde olduğu gibi Türkiye’nin de laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olabilmesi için Atatürkçü düşünceye sahip olması gerektiğini bu noktada Atatürk’ün gösterdiği hedefe ulaşmak ve bunu aşmak için Türk milli kültürünün muhasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkması gerektiğini ve herkesin

⁵⁴Şahingöz -Çençen, **a.g.m.**, s. 4-5.

modernleşmeyi ve çağdaşlaşmayı yaşam gayesi olarak görmesi gerektiğini belirtmektedir⁵⁵.

Reşat Genç'e göre Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk milleti hem uygar hem çağdaş milli bir kimlik bilincine sahip olmak amacıyla birçok inkılabı harekete geçirmiş ve bu inkılâplara temel olacak ilkeler ortaya koymuştur⁵⁶. Atatürk tarafından ortaya konulan ilkeler ve düşünceler özünde iki temel hususu göz önünde bulundurmaktadır. Bunlardan ilki kendi egemenliğini tesis edememiş ülkelerin başka milletlerin egemenliğine gireceğidir. Diğeri ise medeniyetin kendisinden uzak kalan ülkeleri yakacağı gerçeğidir. Nitekim Atatürk'ün Nutuk eserinde Türk kültürünü muhasır medeniyetler seviyesine çıkarma amacı da bu iki hususa vurgu yapmaktadır. Bu iki husustan hareketle Türk eğitiminin birbiriyle çelişmeyen birbirinin tamamlayıcısı olacak şekilde düşünülmesi gerektiğini ve ortaya koymuş ve Türk eğitim sisteminin iki görevi olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki milli kültürü oluşturan kalıcı ve sağlam değerlerin genç kuşaklara aktarılması ve böylece milli birliğin, beraberliğin ve sürekliliğini sağlanmasıdır. Diğeri ise toplumu eğiterek toplumsal davranışlarda beklenen değişiklikleri gerçekleştirmek ve toplumun ilerlemesini, gelişmesini ve çağdaşlaşmasını sağlayabilmektir. Eğitim bu iki görevi bir arada yürütmekle görevlidir. Bunlardan herhangi birisinin yerine getirilmemesi toplumda kopukluğa neden olmakta ve milletin birliğine ve beraberliğine tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca toplumun geri kalmasına, çağın gereklerine entegre olamamaya yol açmaktadır. Bu nedenle milli eğitim bir taraftan Türk milletinin milli, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerini ayakta tutmaya ve milli kültürü geliştiren ve kuşaklar arasında aktarılmasına ve millet olma bilincine katkı sağlamalı diğer taraftan da Atatürk ilke ve inkılâplarının gelecek kuşaklara aktarılmasını, yenilemeyi ve çağdaşlaşmayı sağlamalıdır⁵⁷.

Türk eğitiminin temel hedefi insanları ortak duygu ve düşünce birliğine bağlı kılmak, uygar ve çağdaş insanlar olarak birlik ve beraberlik bilinci

⁵⁵Reşat Genç, "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Reşat Genç'in Atatürk Sempozyumu Açış Konuşması", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.11, S.32, Ankara, 1995, s. 313-315.

⁵⁶Reşat Genç, "Atatürk Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi", **Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi Diyanet Dergisi**, Sayı, 166, Ankara, 2004, s. 32-36.

⁵⁷Hasan Ali Koçer, "Türk Eğitim Tarihimizde Atatürk'ün Yeri", **Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu**, C.9, S.10, Ankara, 1981, s.67.

kazandırmaktır. Bu noktada Türk milli eğitimi hem genel eğitim hem de mesleki eğitimde üniter, milli, demokratik, sosyal ve lâik bir hukuk devleti esaslarını içerisine sindirmiş, modernleşmeyi ve çağdaşlaşmayı amaç edinmiş insanlar yetiştirmelidir. Aksi halde farklı duygu ve düşüncelere sahip kişilerden oluşan bir toplumun her açıdan milli ve çağdaş bir millete dönüşmesi mümkün değildir.⁵⁸ Bu akademik bilinçle hareket eden Reşat Genç akademik dünyada çalışma yapabilmek için azim, kararlılık, sabır ve iyi bir yönlendirme gerektirdiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda Genç, öğrencilerine herhangi bir araştırmaya başladıkları andan itibaren desteğini ve güvenini sürekli hissettirmiş ve onların her türlü sorununa samimiyetle yaklaşarak öğrencilerin akademik bakış açısını genişletmeye çalışmıştır⁵⁹.

Reşat Genç Türk kültür ve içtimai hayatta ele alınmayan Türk tarihinin kültürel ve sosyal konuları üzerinde araştırmalar yapmış ve Atatürk'ün görüş ve düşüncelerini farklı yönleriyle ele alarak bunları araştırmalarına taşımıştır. Onun derslerinde ve araştırmalarında “*Anadolu'nun Sabrı*” ve “*Balkan Çelebiliği*” kavramları farklı yönleriyle ele alınmaktadır. Reşat Genç'in Türk tarihinin kültürel ve sosyal konularını bu derece etkili şekilde aktarmasında iyi seviyede İngilizce ve Arapça ve biraz Farsça bilmesi etkili olmuştur. Reşat Genç Türk tarihi ile ilgili araştırmalardan Türk tarihçilerinin önde olmaları gerektiğine inanmış ve milli tarihin etraflı şekilde aydınlatılması için hem Türkiye'de hem de başka ülkelerdeki tarihi belge ve kaynaklardan istifade edilmesine dikkat çekmiştir. Ona göre tarih araştırmaları ancak tüm kaynakların etraflı şekilde incelenmesi ile mümkündür ve bu kaynaklardan yararlanmak için yabancı dil bilmek gerekmektedir. Yabancı dil bilgisi ve ilgili geniş bir bilgi birikimine sahip olduktan sonra bilimsel yöntemlerle gerekli araştırmaların yapılması gerekmektedir⁶⁰.

Reşat Genç, Faruk Sümer ve Akdes Nimet Kurat gibi büyük bilim adamlarından dersler almış ve onların Teşrik-i Mesaisine katılmıştır. Bunun etkisiyle Reşat Genç tarih araştırma yöntemi olarak sosyo-ekonomik tarihçilikten etkilenmiştir. Bu nedenle Türk tarihinin bütünlük ve devamlılık arz ettiğini Türk devletlerinin birbirleriyle halef ve selef olduğunu medeni ve siyasi açıdan

⁵⁸Genç, “Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi”, s.33.

⁵⁹Şahingöz- Çençen, **a.g.m.**, s. 5.

⁶⁰Şahingöz ve Çençen, **a.g.m.**, s. 8-9.

sürekli olarak gösterdiğini düşünmüş ve Türk tarihinin bütüncül bir perspektifle ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Genç, bu yöntemle Türk tarihinin her aşamasının açıklığa kavuşturulacağını düşünmektedir⁶¹. Tarihin yanında coğrafya, edebiyat, etnoloji, sosyoloji ve hukuk gibi alanlarda da ciddi bir bilgi birikimi olan Reşat Genç tarihi olayları ele alıp yorumlarken bu alanlardaki bilgilerden de yararlanmış. Derslerinde kavramları ayrıntılı şekilde inceleyen Genç, ele aldığı kavramlarla ilgili sorular sorarak öğrencilerin kavram tahlili yapmasını sağlamaktadır. Türk kültür tarihi gelenekleri ve kurumlarını İslamiyet Öncesi, Karahanlı Dönemi, Gazneli Dönemi, Selçuklu-Osmanlı Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti dönemi olarak bütünlük içerisinde ele almış ve dünya tarihi ile karşılaştırmalı şekilde incelemeye çalışmıştır⁶².

D. Eserleri

Yerli ve yabancı bilim adamlarının birçoğu kendi çalışmalarını yaparken bilim dünyasının tanıdığı önemli tarihçilerinden birisi olan Reşat Genç tarafından yayınlanan çalışmalardan faydalanılmıştır⁶³.

Çalışmanın bu bölümünde Genç'in eserleri kronolojik olarak sıralanmaktadır. Reşat Genç'in hazırladığı kitaplar kronolojik olarak çizelge 2'de sunulmaktadır.

⁶¹Reşat Genç, "Tarih Öğretimimiz Nasıl Olmalıdır?", **Tercüman Gazetesi Millî Eğitim Bakanlığı'na Sunulan Tebliğler**, Ankara, 1984, s. 53-57.

⁶²Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 9.

⁶³Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 8.

Çizelge 2. Reşat Genç'in Hazırladığı Kitaplar

Yayın Yılı	Kitap Adı	Yayınevi	Yayın Yeri
1981	Karahanlı Devlet Teşkilatı	Kültür Bakanlığı Yayınları	İstanbul
1993	Lise Tarih I	MEB	Ankara
1993	Lise Tarih II	MEB	Ankara
1995	Milli Tarih 6	Gendaş Yayınları	İstanbul
1995	Milli Tarih 7	Gendaş Yayınları	İstanbul
1997	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI.Yüzyılda Türk Dünyası	TKAE Yayınları	Ankara
1997	Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı- Kırmızı Yeşil	AKM Yayınları	Ankara
1998	Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar	ATAM Yayınları	Ankara
2002	Ana Çizgileriyle Türk Dünyası Tarihi	Manas Üniversitesi Yayınları	Bişkek
2004	Türk Dünyası Tarihi	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları	Ankara
2006	Liseler İçin İslam Tarihi	Ders Kitapları Yayınevi	İstanbul
2007	Türk Tarihi ve Uygarlığı	Lisans Yayıncılık	İstanbul

Kitaplarının yanında Reşat Genç'in çeşitli ansiklopedilere yazmış olduğu 16 madde bulunmaktadır (Çizelge 3).

1. Kitapları

Reşat Genç'in Türk Kültür Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Karahanlılar Dönemi Türk Tarihi konularında 8, orta öğretim ile ilgili tarih ders kitabı olarak 4 olmak üzere toplam 12 kitabı bulunmaktadır. Akademik yaşamına Melek Delilbaş, İsmail Aka ve Kazım Yaşar Koprman ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Orta çağ kürsüsünden araştırma görevlisi olarak başlayan Reşat Genç'in hocaları olan Faruk Sümer ve Akdes Nimet Kurat'ın danışmanlığında hazırlamış olduğu doktora tezi "*Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*" adlı çalışma ilk büyük eseri olma özelliğini taşımaktadır.

Ahmet Bican Ercilasun'a göre adından da anlaşıldığına göre Kaşgarlı olan Kaşgarlı Mahmud'un amacı XI. yy.'a gelindiğinde Selçukluların önderliğinde İran'ı ele geçirdiğini ve bu süreçte bir çok Türk boyu ve Türk obasını dolaşıp Dicle kenarında Alparslan'ın zafere ulaşması için camilerde insanların dua etmesi ile Dicle kenarında uzun bir yürüyüş yaptıktan sonra eve gelen Kaşgarlı Mahmud Türkçe'nin dil kurallarını anlatan Nahvü'l- Cevâhir Türk dilinin bütün sözlerini bu kitapta toplayıp her söze bir örnek vereceği ve tanık göstererek Araplara Türk dilinin bütün söz varlığını öğretmekti. Birkaç yıl sonra tamamlanan bu eser karşımıza Kitabû Divan-ı Lügati't- Türk olarak karşımıza çıktığını ve bu eseri

halifenin oğluna sunduğunu, zamanla, istinsah edilen eserin kaybolduğunu, Kâtip Çelebi'nin bahsettiği nüshanın bugün elimizde olan- Ali Emiri Efendi adında bir bey bu esere rastlayıp ilerleyen zamanda İstanbul Milli kütüphanesinde saklanmakta olduğunu belirtmektedir. Orhun Kitabelerinden sonra gelen en önemli eser olduğunun da altını çizmektedir. Reşat Genç'in bu çalışmasıyla yeni bir önem kazanan eser, basit bir sözlük olmaktan ziyade zengin bir kültür birikimine sahip olduğunu söylemektedir. “*Türk Müellifi Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi, Etnik, Sosyal ve Kültürel Durumu*” adlı eserin adı güncellenerek “*Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*” olarak karşımıza çıkar⁶⁴.

- **Karahanlı Devlet Teşkilatı: XI. Yüzyıl: Türk Hâkimiyet Anlayışı ve Karahanlılar**

Reşat Genç'in Türk kültürü ve içtimai tarihi açısından önemli bir başka çalışması da “*Karahanlı Devlet Teşkilatı*” adlı kitabıdır. Kitap dört bölümden oluşmakta olup ilk bölümde Karahanlıların siyasi ve kültür teşkilatı ile ilgili önemli bilgiler ortaya konulmaktadır. Reşat Genç'e göre Karahanlıların Alp Er Tonga soyundan geldiğini ifade etmekte, ayrıca Afresiyâb soyuna Âl-Afresiyâb denildiğini de belirtmektedir. Cemal Karşî'ye göre de Karahanlıların Afresiyâb soyundan olduklarını ve Karahanlı Mahmud'da Han unvanının Türklerin en büyük hükümdarı anlamına geldiğini savunmaktadır. Reşat Genç Karahanlıların kökeniyle ilgili çeşitli görüşlerin olduğunu ileri sürmekte olup ilim adamlarınca bu konuda ortaya konulmuş sırayla Uygur faraziyesini, Türkmen faraziyesini, Yağma faraziyesini, Karluk faraziyesini, Karluk-Yağma faraziyesini, Çiğil faraziyesini, Tukyü-Göktürk faraziyesini araştırmak gerektiğini söylemiştir. Türk hakimiyet anlayışının hükümdarda bulunan ilahi bir lütuf olduğunu ifade etmekte olup hükümdar kendisine kut (yönetme yetkisi), Tanrı tarafından verildiğini ve aynı zamanda Türk kağanı gün yeryüzündeki temsilcisi olduğunu söylemektedir. Yusuf Hâs Hâcib Kutadgu Bilig eserinde kut “*eriştiren, kutlu kılan*” anlamına geldiğini söylemektedir. Yusuf Hâs Hâcib kut kelimesinin karşılığı olarak “*devlet*” kelimesini eserinde kullanmıştır.

⁶⁴Reşat Genç, **Kaşgarlı Mahmud'a göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 2. Baskı, Ankara, 2015, s.5.-7.

İkinci bölümde ise Türk hakimiyeti yaklaşımı, siyasi ve devlet iktidarı kavramları, Karahanlı merkez ve taşra teşkilatı, Karahanlı saray teşkilatı, askeri teşkilatı ilk elden kaynaklardan hareketle ele alınmakta ve kimi zaman Anadolu Selçuklu devleti ve Gazneliler ile karşılaştırılarak Türk idari geleneği ve Türk kültüründeki devamlılık işlenmektedir. Yusuf Hâs Hâcib'e göre devleti yöneten kişinin soyunun temiz, tabiatı iyi olmalı ki halkına faydalı olabilsin. Kitabın üçüncü bölümünde ise merkez taşra teşkilatı, merkezden atadığı naiplerin görevi ve divanlar olmak üzere bu başlıklar altında toplanmıştır. Taşranın ne şekilde yönetildiği ve idareciler hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise Karahanlı devletinin, eski Türk idarî geleneğine uygun olarak ikili teşkilât esasına göre doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılarak yönetilen devletin doğu kısmı doğrudan büyük hakan, batı tarafı ise onu metbû tanıyan bir hanedan mensubu tarafından yönetildiği belirtmekte, hükümdarın asıl görevinin toplumun refahını üst düzeylere çıkartmak olduğuna sıklıkla değinilmektedir. Kul sınıfını oluşturan bu bölüm belli bir hiyerarşiye göre görevlendirilir, Yusuf Hâs Hâcib hizmetkâr veya memur anlamında “*ilçi kişi, işçi, tapuççi*” adı ile adlandırmış ve küçük yaşta hizmete alınanlar yetişkin hale geldiklerinde hizmete alıp hükümdar adına çalıştıklarından söz etmiştir. Reşat Genç, bu çalışmayı yaparken Wilhelm Barthold'un “*Moğol İstilasına Kadar Türkistan*” adlı eserinden oldukça faydalanmıştır. Aynı zamanda, Omeljan Pritsak'ın İslam Ansiklopedisinde bulunan Karahanlılarla ilgili devletin idare tarzının hanedan mensuplarının derecelerinin yükseltilerek kağanlığa kadar çıkması düşüncesine tamamen karşı çıkmaktır⁶⁵. Karlukların ve Uyguların çeşitli savaşlar nedeni ile Balasagun ve Talas şehirlerini istila ederek Karluk Yabgusu bozkırların hakimiyetini ele alarak Karahan (yücelik, yükseklik) unvanını kazandığını savunmaktadır. Bu düşünceye Reşat Genç, karşı çıkmakta olup Karlukların Karahanlı gibi bir devleti kuracak kadar güçlü olmadığını ileri sürmektedir⁶⁶.

Değerlendirme: Reşat Genç Türklerin en eski zamanlardan beri sahip oldukları hükümdarların ilahi menşeli olduğunu yani hakimiyetin Tanrı tarafından verildiğini Karahanlılarda bu geleneği sürdürerek devlet, siyasi, iktidar

⁶⁵ Reşat Genç, **Karahanlı Devlet Teşkilâtı: XI. Yüzyıl: Türk Hâkimiyet Anlayışı ve Karahanlılar** (Vol. 373), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1981, s.79.

⁶⁶ Abdülkerim Özeydin, “Karahanlılar (Maveraünnehir ve Doğu Türkistan'da hüküm süren Türk-İslâm hanedanı (840-1212)”, **İslam Ansiklopedisi**, C.24, İstanbul, 2001, s.404.-414.

kavramlarını en eski zamanlardan beri yansıttığını ileri sürmüştür. Karahanlı Devleti'nin Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman devleti olmasıyla birlikte İslamiyet'i kabulünden sonra Türk İslam Medeniyetinin gelişmesinde önemli katkıları olmakta birlikte Karahanlılarla ilgili ulaşılan kaynaklardan başta Kutadgu Bilig ve Dîvân-ı Lugâti't-Türk olmak üzere Karahanlı devlet teşkilatının yansımalarını ortaya koymuştur. Bunun yanında sikkeler, arşiv vesikalarından yararlanılmıştır. Reşat Genç, Wilhelm Barthold, Omeljan Pritsak, Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan, Halil İnalçık, İbrahim Kafesoğlu, Faruk Sümer gibi önemli tarih araştırmacılarının eserlerinden faydalanmıştır. Omeljan Pritsak görüşüne katılmayan Reşat Genç, Karlukların Karahanlılar kadar güçlü bir devlet olmadıklarını öne sürmüştür. Sonuç olarak Karahanlılar İslam hukukuna bağlı Türk tarihinin dönüm noktalarından birini yaşatmış geçmiş devletlerden aldığı sistemi istikrarlı bir biçimde yansıtarak gelecekteki devletlere örnek teşkil etmiştir.

- **Lise Tarih 1**

Reşat Genç, bu kitabın yedi bölümden oluştuğunu belirtip ilk bölümde “*Tarih Bilimi*” tanımı geçmişteki olayları yer ve zaman göstererek, neden-sonuç ilişkisi içerisinde, belgelere dayanarak, objektif (nesnel) bir bilim olduğunu, “*Tarihin Konusu*” insan topluluklarının siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve dini etkilerden de faydalandığını ve aynı zamanda tarihin geçmişte yapılan hataların tekrar edilmemesi gerektiğini, toplumların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmasını, milletlerin geleceklerine güvenle bakmalarını ve milletlerin kendi aleyhlerine hazırlanan oyunlara düşmemesi gerektiği hakkında bilgi vermiştir. Vatan ve millet sevgisini sağlayarak, milli birlik ve bütünlük duygusunu geliştirip, tarihi olay insan topluluklarının dini, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda meydana getirdikleri kısa süreli gelişmelere değinmiştir. Tarihi olayların ve olguların araştırılması ve değerlendirilmesi sırasında izlenmesi gereken yöntemler, tarama (Kaynak Arama), tasnif (Sınıflandırma), tahlil (Çözümleme), terkip (Sentez) birleştirme yöntemlerinin olduğunu belirtmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye'nin tarih bakımından çok zengin bir coğrafyaya sahip olduğu insan toplulukları yerleşimi, iklim kuşaklarına göre çeşitlilik gösterdiği arkeolojik çalışmalarda ortaya çıktığı kanısındadır. Türkiye'nin bulunmuş olduğu jeopolitik konumu nedeni ile birçok uygarlığa ev sahipliği

yaptığı gerek hayvan çeşitliliği gerekse tarımsal faaliyetler açısından bulunduğu konum sebebiyle önem arz ettiğini belirtmiştir. Türkiye'nin antik yerleşimlerine bakıldığında tarihi izlerin “Göbeklitepe ve Çatalhöyük” etrafında bulunduğu değinmiştir.

Üçüncü bölümde ise “Türk” adının ilk olarak Çin kaynaklarında geçtiğini, Altay Dağlarını miğfere benzeten Çinliler, bu dağların eteklerinde oturan ve demircilikle uğraşan kâvme de miğfer anlamına gelen “Türk” adının buradan geldiğini belirtmekte fakat VIII. yy.'da Orhun Kitabelerindeki “Türk” adını aynı zamanda “Türk kağanını, Türk töresini, Türk budununu” kapsadığını öne sürmektedir. Uygurlara göre ise Türk anlamı “yiğit” kelimesinin karşılığı olarak karşımıza çıkmakta olduğunu, Kaşgarlı Mahmud da Dîvân-ı Lugât-it-Türk adlı eserinde “Türk” sözünün “olgunluk çağı” anlamına geldiğini söylemiştir. XIX. yy.'da Danimarkalı bilgin Vambery, Türk kelimesinin “türemek” fiilinden geldiğini ileri sürmüştür ancak Çin kaynaklarına göre Asya'da ilk Türk siyasi varlığı M.Ö III. yy.'da Hunlar ile başlayıp, Mete Han zamanında büyük bir imparatorluk kurup, Moğolları yenerek önemli ticaret yollarını denetim altına alıp, Asya Hunları olarak anılan bu devletin yıkılması ile sırasıyla Göktürkler ve Uygurlar tarih sahnesine çıkıp, tarihte kurulan ilk Türk devletleri beraberlerinde Orhun Kitabeleri gibi Türk tarihini aydınlatacak önemli eserler bıraktığını söylemektedir.

Reşat Genç dördüncü, beşinci ve altıncı bölümde “İslam Tarihi ve Medeniyetini” ele almış olup tüm İslam tarihinin Hz. Muhammed'in doğuşu ile başladığını ve bu zamanın İslam medeniyetinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri ile bir bütün olarak ele alınması gerektiğini söylemektedir. Bu süreçte Türk hanedanları XI. ve XII. yy.'da Bizans imparatorluğundan Anadolu topraklarının birçoğunu aldığını, XII. ve XIV. yy.'da yaşanan “kara ölümün” İslam dünyasına kadar uzandığını büyük ölçüde nüfus kaybına neden olduğunu açıklamaktadır. Erken modern dönemde ise İslam tarihinin bayraktarlığını üstlenen Osmanlı, Babür, Safeviler, İslam tarihine büyük katkı sağladığını belirtmektedir.

Reşat Genç eserinin yedinci ve son bölümünde, Anadolu'da ilk yerleşmelerin bazı toplumlar tarafından başlatılmış ve kalıntıları hâlâ sürmekte olduğunu bu bakımdan Anadolu'nun zengin medeniyetler beşiğinin merkezi olduğunu yansıtmıştır. 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları sonsuza kadar Türk

yurdu haline geldiğini ve bu savaşın sonunda çeşitli yerlerde beylikler döneminin başladığını ifade etmektedir⁶⁷.

- **Lise Tarih II**

Reşat Genç tarafından hazırlanmış olan bu ders kitabı dokuz bölümden oluşup ilk bölümde Osmanlı Siyasi Tarihi, kuruluş ve yükseliş dönemlerinden bahsetmektedir. Osmanlı Devleti, XIII. yy.'ın sonlarından XX. yy.'ın ilk çeyreğine kadar devam eden, çok uzun ömürlü bir siyasal yapıya sahip olduğunu ve Osman Gazi'nin liderliğinde, Selçuklu Devleti ile Bizans İmparatorluğu arasındaki sınır boyunda, Marmara Denizi'ne açılan dağlık bir bölgede, Söğüt ve Domaniç arasında küçük bir uç beyliği olarak kurulan devletin toprakları, XVI. yy.'ın sonlarına gelindiğinde üç kıtada çok geniş bir alana yayıldığını (İstanbul'un Fethi bir Başlangıç olmuştur), XVI. yy.'da Osmanlı hâkimiyetindeki geniş coğrafyada birbirinden çok uzak bölgeler, tek bir siyasal otoritenin egemenliği altında bulunduğunu, ve bu uzun ömürlü devletin tarihi, hem dünyanın başka bölgelerinde meydana gelen değişikliklerin, hem de kendi kurumlarının zaman içindeki evriminin arka planı oluşturduğu bir sahnede cereyan ettiğini söylemiştir.

Reşat Genç eserin ikinci bölümünde ise Orta Çağ'ın başlarında Avrupa derin bir duraklama dönemine girdiğini, Orta Doğu ve Asya'daki birçok gelişmiş uygarlığın gerisinde kaldığını ancak Rönesans ve Reform hareketinden sonra Avrupa tekrar askeri, ekonomik, demokratik, teknolojik bakımından diğer bölgelerin önüne geçtiğini, bu üstünlükleri sonucunda Avrupa ülkeleri diğer kıtalarda koloniler kurduğundan bahsetmektedir.

Reşat Genç eserin üçüncü bölümünde ise 1683 yılında, Osmanlı ordusu, Viyana surlarında yenilgiye uğratılmasıyla askeri alanda saygınlığını yitirdiğini ve 1699'da Osmanlı Devleti, Osmanlı-Kutsal İttifak Savaşları'nın sonunda Karlofça Antlaşması (1699) ile barışa zorlanması sonucunda bazı topraklarını Avusturya, Polonya, Rusya ve Venedik'i bırakmak zorunda kaldığından söz etmektedir. Toprakların kaybedilmesi, gelecek yy.'lar da ortaya çıkacak olayların sadece bir başlangıç olup, 1783 yılında, Ruslar Kırım Tatarlarını yenmesi Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki hakimiyetinin Ruslara geçmesi Osmanlı Devleti'nin hakimiyetini sekteye uğratan önemli olaylardan ikincisi olduğunu, 1821-1829 yılları arasında

⁶⁷ Reşat Genç ve Diğerleri, **Lise Tarih 1**, Ankara, MEB yay., 2003, s.13.-200.

Yunanistan; ardından da XIX. yy.'ın sonlarında Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlıklarını kazanması üçüncü neden sonrasında ise, 1830'lu yıllarda Mısır'ın Osmanlı himayesinden çıkması ve 50 yıl sonra, 1880'li yıllarda İngiliz İmparatorluğu hükmü altına girmesi, Fransa'nın 1830'lu yıllarda Cezayir'i ve 1881'de Tunus'u ele geçirmesi ve Osmanlı'nın elindeki son Afrika bölgesi olan Libya, 1911 yılında İtalya tarafından işgal edilmesinde Osmanlı'yı zayıflatan olaylardan en sonuncusu olduğunu belirtmiştir.

Reşat Genç eserin dördüncü bölümünde ise Avrupa'nın monarşiden “*Aydınlanma Çağı*” ile yeni bir döneme başlamış, “*Fransız İhtilali*”nin Osmanlı'ya ve diğer devletlere etkilemesinden söz etmiştir. Özellikle İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini tamamlaması ile Avrupa'da bloklaşmanın sonucunda I. Dünya Savaşı'na etkilerinden bahseder.

Reşat Genç eserin beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu ise bölümünde Osmanlı Devlet Anlayışı Osmanlı Devleti'nin idarî teşkilatı, Osmanlı toplumu, ekonomisi, kültür ve sanat, eğitim ve öğretim konularını içermekte olup, idare merkez teşkilatı, İslamiyet'ten önceki Türk devletleri ile İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan Müslüman Türk devletlerin birikimlerinin başarılı bir sentez olduğunu ifade etmiştir. Kendisinden önceki Türk-İslam devletlerinden XIV. yy.'a kadar gelen devlet yönetimi konusunda oluşan tecrübe birikimini kullanan Osmanlı Devleti, Ortadoğu ve İran devlet geleneğinin mirasçısı, devletin henüz uç beyliği olduğu ilk dönemlerde ise yönetim ve hukuk işleri, iç bölgelerin yüksek kültür merkezlerinden gelmiş ulemanın elinde olduğunu savunup, ilk Osmanlı vezirleri de ulema sınıfından olup, devletin yönetim ve kurumsallaşmasını sağlayabilecek tecrübeye sahip yöneticilerden oluştuğunu söyler. XIV. yy.'ın ilk yarısından kalan belgeler, Ortadoğu devletlerine özgü bürokratik geleneklerin daha bu dönemde Osmanlı yönetiminde yer aldığını ve yy. sonuna doğru artarak egemen olduğunu belirtip, bu dönemde yöneticilerin, Anadolu'daki Selçuklu merkezleri ile İran ve Mısır'dan gelerek, eski Ortadoğu devlet ve yönetim kavramlarını Osmanlı Devleti'ne yerleştirdiğini, Hint-İran kaynaklı bu devlet ve yönetim kavramında ise İslam öncesi dönemde gelişip, İranlı ve Hıristiyan bürokratların devlet kadrolarında istihdam edilmesi yoluyla Abbasilere geçtiğini, XI. ve XIII. yy.'lar arasında Orta Asya Türk-Moğol gelenekleriyle değişmiş haliyle de Osmanlılara geçmesinden söz eder. Osmanlı

devlet kavramı, temelde eski Ortadoğu'dan gelmiş olmakla birlikte, Osmanlılar eski Türk geleneklerini de sürdürdüğü, bu anlamda Osmanlı Devleti, kendisinden önceki Türk devletlerinin siyasi, idari, askerî ve sosyal alanlardaki kültür mirasını da devraldığını savunmuştur. Osmanlılar, özellikle mirasçısı olduğunu iddia ettikleri kendisinden önceki Türk-İslam devleti olan Anadolu Selçukluları ve İlhanlılara ait teşkilat ve kanunları örnek alarak geliştirip, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla Osmanlı hizmetine giren Anadolu Selçuklu devlet adamlarına ait olduğu söylemektedir. Onlar, devlet yönetimi konusundaki bilgi ve tecrübelerini akılcı bir şekilde kullanarak Osmanlı Devleti'nin teşkilatlanmasını sağlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu, yönetim şekli dine dayanan bir Türk-İslam devleti olmakla birlikte, kuruluşundan itibaren eski Hint-İran ve Orta Asya Türk devlet geleneğinden gelen ve Dâire-i adliye olarak isimlendirilen bir yönetim anlayışına sahipti. Yusuf Has Hâcib tarafından 1069'da devlet teşkilatı üzerine yazılmış Kutadgu Bilig'de yer alan ve bütün İslam eserlerine girmiş olan bu yönetim anlayışında şu görüş ileri sürülmekteydi: *“Devleti denetlemek için büyük bir ordu gerekir. Orduyu beslemek için çok mal ve servete ihtiyaç vardır. Bu serveti elde etmek için halk zengin olmalıdır. Halkın zengin olması için de yasalar adil olmalıdır. Bunlardan biri ihmal edilirse devlet yıkılır.”* Bu yönetim anlayışı daha önce Sasani hükümdarı I. Hüsrev (531- 579) tarafından da öne sürüldüğü, Kuruluşundan itibaren Osmanlılarda da uygulanan bu devlet kuramı ve yönetim anlayışında adalet, tebaanın iktidar temsilcilerinin kötü davranışlarına karşı, özellikle de yasa dışı vergi alınmasına karşı, korunması gerektiğine inanmaktadır. Bu korumayı sağlamak hükümdarın en önemli görevlerinden birisi olup, hükümdarın iktidarı bütün toplum yapısının dayanağı sayıldığından, bu politikanın temel amacı, yine hükümdarın güç ve iktidarını korumak ve güçlendirmekte olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, devletin gelirlerini ve gücünü arttırması için adaletli bir yönetim göstermesi gerektiğini, Sasani hükümdarları ve Abbasi halifeleri bunu çeşitli yönetim kurumları ile faaliyete geçirip, kul idare sistemi ile yönetenler askeri, seyfiye, kalemiye, ilmiye; yönetilenler ise reaya adı verilen esnaf ve tüccarlar, köylüler, göçebelere göre kategorize etmiştir. Osmanlı ekonomisi başta *“tarım ve hayvancılığa dayandığını”*, işte bu yüzden iktisat anlayışı toprağın işlenmesi ve vergilendirmenin düzgün şekilde yapılması gerektiğini, sınırların genişlemesi ile Fatih Sultan Mehmet döneminde *“ipek”* ve Yavuz Sultan Selim döneminde ise *“baharat”* yolları kontrol altına alındığını söylemektedir. Osmanlı kültür sanat alanında da kendini gösterip,

mimaride, resimde, musikide geleneksel anlayışının yanında Avrupa'dan da izler taşıdığını, çinicilik, ciltçilik, seramik sanatında önemli gelişmeler yaşandığından ve aynı zamanda müzecilik kavramının yine XIX. yy.'da önem kazandığını ve yine bu klasik anlayışın dışına çıkılıp yurt dışına öğrenci gönderdiğinden bahseder⁶⁸.

Değerlendirme: 1990 yılında, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında, sahanın uzmanı olan üniversite öğretim üyelerinden ve bu derslerin uygulayıcısı olan lise tarih öğretmenlerinden oluşan bir Tarih Programlarını Geliştirme Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon, üç yıl süren bir çalışmayla, Tarih I⁶⁹ ve Tarih II Programlarını köklü değişiklikler yapmak suretiyle yeniden hazırlanmıştır⁷⁰. Tarih I⁷¹ ve Tarih II programlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Olaylar tarihi azaltılmış, onun yerine toplum yapısı, ekonomi, bilim ve sanat, devlet anlayışı ve yönetimi gibi kültür konularına ağırlık verilmiştir. Bu yapılırken, tarih öğretiminin amaçları göz önüne alınmış ve bilgi seviyesi özellikle yükseltilmiştir. Bu yeni programdan önce yazılan kitaplarda, Atatürk Dönemi'nde lise ve dengi okullarımızda okutulan tarih dersi muhtevasının çok altına düşüldüğü gözlemlendiğinden, burada yeniden seviye yükseltilmiş ve böylece gelişmiş ülkelerin tarih programlarının seviyesi de tutturulmak istenmiştir⁷². Türk gençliğine daha geniş bir şekilde öğretilmesi hedeflenmiştir. Bu yolla elde edilecek ortak tarih kültürü ve şuurunun, sosyal bütünleşme ve dayanışmayı destekleyeceği ve milli kimliğin kazanılmasında önemli rol oynayacağı düşünülmüştür⁷³. 2002 yılında, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, müfredatta yer alan bazı konuların amaçlar ve davranışlar açısından genişletilmesine dair bir karar yayımladı bu kararı da göz önünde bulundurarak Tarih I ve Tarih II'yi yeniden gözden geçiren ve genişleten yazarlar, tarih ders programlarının ve kitaplarının daha da geliştirilmesi gerektiğine inanmakta, bunların ilerde pedagojik açıdan daha anlamlı ve işlevsel hale geleceğini ummakta ve ilgili bütün eğitimcilerin bu konuda yarış içine girmelerini beklemektedirler⁷⁴.

⁶⁸Reşat Genç ve Diğerleri, **Lise Tarih 2**, Ankara, MEB yayınları, 2002, s.7-203.

⁶⁹Reşat Genç ve Diğerleri, **Lise Tarih 1**, Ankara, MEB yayınları, 2003, s.13-200.

⁷⁰ Genç, **a.g.e.**, s.7-203.

⁷¹ Genç, **a.g.e.**, s.13-200.

⁷² Genç, **a.g.e.**, s.7-203.

⁷³ Reşat Genç ve Diğerleri, **Lise Tarih 1**, Ankara, MEB yayınları, 2003, s.13.-200.

⁷⁴ Reşat Genç ve Diğerleri, **Lise Tarih 2**, Ankara, MEB yayınları, 2002, s.7.-203

- **Milli Tarih 6**

Reşat Genç' in, bu ders kitabı beş bölümden oluşup ilk bölümünde Orta Asya Türkleri ve göçler Türk göçlerinden ve ikinci bölümde İslam Tarihinden bahsetmekte olup, Türk tarihinin en önemli konularının başında gelmiştir. Türklerin ana yurdu olan Orta Asya'dan başlayan göçler Türklerin tüm dünyaya yayılmalarını sağlayıp, Türk göçlerinin nedenleri kimi zaman fetihler kimi zaman ise ekonomik-sosyal mecburiyetler doğrultusunda, tarihte bilinen ilk Türk devletleri arasında Asya Hun imparatorluğu, Avrupa Hun devleti, Göktürk ve Uygur devleti olmak üzere farklı birçok devlet yer aldığından bahseder. İslam tarihi, İslam dininin ortaya çıkışından başlayarak modern zamanlara kadar uzanan süreçte, İslam dini, İslam dinini benimseyen bölge ve toplumlar ve bu toplumların İslam çatısı altında ortaya koyduğu şeyleri barındıran tarih kolu olduğunu, İslam tarihinin İslam inancını hem bir din hem de bir toplumsal müessese olarak ele aldığını ve çıkan sonuç, olay ve keşifleri bu bağlamda sunduğunu Genel olarak Hz. Muhammed'in doğuşundan ölümüne kadar geçen zaman, ondan sonraki hilafet dönemi, daha sonraki saltanat devleri ve modern zamanlarda ortaya çıkan yeni akım ve durumlar ele almıştır, kabaca dört ana parçaya bölünebilse de farklı yönlerden farklı şekillerde bölünmeler gerçekleştiğini, siyasi İslam tarihi farklı bir bölünmeyle incelenirken bilimsel keşifleri konu alan İslam tarihi daha farklı bir bölünme içerdiğini, İslam tarihinin merkezini ve İslam tarihinin altın çağını teşkil eden dönem dinin doğuşundan peygamberin ölümüne kadar devam eden ve İslami kaynaklarda "*asr-ı saadet*" yani "saadet çağı" olarak adlandırılan dönem olduğunu söyler.

Reşat Genç eserin üçüncü bölümünde Türklerin İslamiyet'in kabulleri ve ilk Türk İslam devletleri Karahanlılar, Gazneliler, Tolunoğulları, İhşidoğulları ve Büyük Selçuklu devleti ve bu devletlerin medeniyetlerinden bahseder. İlk Türk İslam devleti olan Karahanlılar'ın kurucusu "*Bilge Kül Kadir Han*" ve Uygurların Kırgızlar tarafından yıkılmasından sonra, 840 yılında "*Balasagun*"da kurulduğunu, Karahanlılar İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti olmalarına rağmen geleneklerine bağlı kalmayı başarabilmiş bir devlet haline geldiğini, İslamiyet'in kabulünden sonra da Türkçe resmi dil olarak kullanılmış ve Uygur alfabesi kullanılmaya devam ettiğinden ve aynı zamanda burslu öğrenci sistemi ilk kez bu devlet zamanında ortaya çıktığını söylemiştir. Çok önemli kültür

merkezlerine sahip bu devlet zamanında ilk Türk İslam eserleri de verilmeye başlanmış ve İlk Türk-İslam eserleri; “*Kutadgu Bilig, Dîvânu Lügati-t Türk, Divan-ı Hikmet ve Atabetü’l Hakayık*” dört büyük eser ortaya koyulduğunu, bunların dışında ilk Kuran tercümeleleri de bu dönemde yazıldığını söyler. Reşat Genç Afganistan’ın Gazne şehrinde 963 yılında “*Alp Tigin*” tarafından kurulan Türk-İslam kültürünü Hindistan’a kadar taşımayı başaran ilk devlet Gazneliler olduğunu, Türk-İslam tarihinde “*Sultan*” unvanı ilk defa bu zamanda kullanıldığını, en ünlü hükümdarları “*Gazneli Sultan Mahmud*” olduğunu söyler. Tolunoğlu Ahmet aynı zamanda Abbasilerin Mısır valisi olduğunu, Tolunoğulları’nın Mısır’da kurulan ilk Türk devleti olduğunu halkının Araplardan olmasına rağmen, yöneticiler daima Türk olmasından bahseder. Bu devlet Abbasiler tarafından yıkıldığını, Akşitler olarak da bilinen devlet, yine bir Mısır valisi tarafından, Mısır’da kurulmuştur. Mısır toprakları üzerinde kurulan ikinci Türk devleti olma özelliğine sahiptir. Büyük Selçuklu Devleti 1037 yılında kurulmuş, Türk-İran geleneğine dayalı olan bir devlet, devletinde resmi dil Farsça iken, ordunun dili ise Türkçe olduğundan bahseder. İranlılar ile Türklerin kaynaştığı bu devlette daha sonra Anadolu’ya gelen Selçuklular İran kültürünü de Anadolu’ya taşıyıp Anadolu’nun kültürel zenginliğine katkı sağladıklarından ve zamanla Büyük Selçuklu Devleti Türk boylarının artması ile Türkleşme sürecine girdiğini ifade eder.

Reşat Genç eserin dördüncü bölümde Selçuklu Türklerinin 1071’de Bizans’a karşı kazandığı zaferle Anadolu’da Bizans etkisi kalmamış zamanla Anadolu Türk Beyleri bu topraklar üzerinde üstünlüğünü ispatladığını söyler. Eserin beşinci bölümünde ise Eyyubiler, Memlükler, Harzemşahlar ve Altınordu Devlet’lerinden bahseder. Özellikler Eyyubilerin bir Türk Devleti olmasından ve ordunun tamamının Türk komutanlardan oluştuğu Büyük Selçuklu siyasi yapının birebir aynısı olduğunu zikreder. Eyyubilerden hemen sonra kurulan Memluk Devleti’nin mutlak monarşi ile yönetilmesinden ve ordunun başındaki güçlü Türk komutanların devletin başına geçerek devleti yönetme yetkisi olduğunu, Harzemşahlar Büyük Selçuklu Devleti valilerinde yönetilen bir ticaret

merkeziyken “*Annuş Tigin*” zamanında bu bölgeye Harzemşahların bu bölgeye nüfuz etmiş zamanla bütün idare “*Annuş Tigin*” idaresine geçtiğini anlatmıştır⁷⁵.

- **Milli Tarih 7**

Reşat Genç'in bu ders kitabı sekiz başlık altında toplamıştır. Birinci bölümde Osmanlı devletinin kuruluşu ve bu devletin 600 yıldan fazla sürdüğünü, üç kıtaya yayılan dünya tarihinde büyük bir devlet olduğundan bahseder. Büyük Selçuklu devletini kuran Oğuzların Kınık boyu Osmanlı Devleti'ni kuran ise Kayı boyu olduğunu söylemiştir. 1281 yılında Ertuğrul Gazinin vefatından sonra Kayı boyunun başına geçen Osman Gazi 1299 yılında Osmanlı Devleti'ni kurmuştur. Bu devlet komşusu olan Bizans ile mücadele ederek Trakya topraklarına hâkim olmayı başardığını vurgulamaktadır. Kuruluş esnasında Türk aşiretleri Alperenler, ahiler sosyal yapılanmanın ve kültürel değerlerin kalıcı olmasını sağlamıştır.

İkinci bölümde ise Fatih Sultan Mehmet Han dönemi ile başlayıp Sokullu Mehmet Paşa dönemine kadar ki süreci ele alıp İstanbul'un fethi ile Balkanlar'da ilerleme süreci hızlandı, denizlerde hakimiyet süreci artmıştır. Bununla birlikte Venedik, Memluk, Safevi, Fransız devletleri ile Osmanlı ilişkileri gerek savaşlarla gerek imtiyazlarla devam etmiştir.

Reşat Genç eserin üçüncü ve dördüncü bölümde İstanbul'un fethi ile Avrupa'da yaşanan coğrafi keşifler Rönesans ve Reform hareketi ile bu gelişmelerin Osmanlı Devleti'ne yansiyarak kendi içinde bulunan tebaasına karşı birtakım önlemler aldığından bahseder. XVII. yy.'da yaşanan ekonomik sıkıntıları düzeltmek için Köprülü Mehmet Paşa'yı görevlendirerek dış politikada daha başarılı olunduğu ifade edilmiştir.

Beşinci ve altıncı bölümde ise Osmanlı'nın gerileme sebeplerinden biri olan Fransız ihtilalinin Osmanlı'ya etkisi Sırp ve Yunan azınlıklarının isyanı ile sonuçlanmış, Mısır'a atanan Mehmet Ali Paşa devletin bulunduğu durumdan yararlanarak Osmanlı Devleti'ne karşı isyan çıkardığını ve devleti zaruri duruma düşürerek siyasi otoriteyi bütünüyle sarstığını belirtmiştir. 1877-1878 Osmanlı, Rus savaşlarının asıl sebepleri Osmanlı topraklarında bulunan Balkan halkını

⁷⁵ Reşat Genç ve Diğerleri, **Milli Tarih 6**, Gendaş Yay., İstanbul, 1994, s.7.-157.

korumak bahanesiyle Osmanlı Devleti'ne meşrutiyetin ilanını mecbur kıldığını vurgulamıştır.

Reşat Genç yedinci ve sekizinci bölümde Osmanlı kültür medeniyetinden merkez, taşra, toprak, yönetimini ele almış bununla birlikte halkın hukuk sistemi ile sosyal ekonomik hayatını en ince ayrıntısına kadar anlatmıştır. Eğitim ve öğretimin Fatih Sultan Mehmet Han zamanında zirveye ulaştığını ve zamanla Avrupa'da yaşanan olayların sonucunda devlet ekonomik olarak gerilemiş, Avrupa'da yaşanan gelişmeleri dikkate almayarak bu gelişmeleri önemsememiştir. XX. yy.'da Türk dünyası II. Dünya savaşı ile yeni bir sürece girdiği I. Dünya savaşı sonunda mağlup devletlerin çok ağır şartlarda imzalanan antlaşmalar sonucunda yeni bir dünya oluşumu söz konusu olmuştur. Adolf Hitler Almanların üstün millet olduğunu fikrini ve Yahudi düşmanı bir siyaset benimsediğini ve İtalya'da iktidara gelen Mussolini ise Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurma düşüncesi, Stalin ise Rus yayılcılığını benimsemiş ve II. Dünya savaşının kaçınılmaz olmasına neden olmuştur. XX. yy.'da yaşanan Sovyet Sosyalist Rus devletinin dağılmasıyla ortaya çıkan Türk Cumhuriyetleri özgürlüklerine kavuşmuştur⁷⁶.

Değerlendirme: Reşat Genç Türklerin anayurdunun Orta Asya olduğunu Orta Asya'da kurulan Hunlar, Göktürkler, Uygurlar kurulan ilk Türk devletleri olduğunu İslam tarihinin Hz Muhammed'in hayatı ile başlayıp Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle Karahanlılar döneminde Türk İslam sentezinin en önemli dönemlerini yaşadığını Büyük Selçuklu devletinin ise İslam'ı kültür ve medeniyetine yansıttığını 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasından sonra Anadolu'nun sonsuza kadar sürececek Türk hakimiyetine girmesini kapsar. Orta Asya'nın dışında kurulan Türk devletleri ise Eyyubiler başta olmak üzere Memlükler, Harzemşahlar, Moğol imparatorluğu, Altın Ordu Devleti ile birçok alana yayıldıklarından bahsedebiliriz, milli tarihimizin gelişip yayılmasında İslam'ı kabul etmemiz en önemli kilit noktadır. Milli Tarih 7 kitabında ise Osmanlı Devlet yönetiminden başlayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile ilgili önemli olan konularını kapsamaktadır ve ayrıca 1997'den sonra zorunlu temel eğitiminin 8 yıla çıkarılması ile "*milli tarih*" derslerinin yerine "*sosyal bilgiler*" dersi olarak düzenlenmiştir. Milli tarih ders programı ile

⁷⁶Reşat Genç ve Diğerleri, **Milli Tarih** 7, Gendaş Yay., İstanbul, 1994, s.6.-176.

başlayan ulusal ve Türk tarihini, Türk İslam sentezi ağırlıklı konuların sosyal bilgiler programına dahil edildiği görülmektedir.

- **Kaşgarlı Mahmud'a Göre 11. Yüzyılda Türk Dünyası**

Bu çalışma Türkiyat alanında Orhun Yazıtlarından sonraki en büyük keşif olarak görülen Dîvân-ı Lugâti't-Türk, Türk üzerine yazılan en kapsamlı araştırma olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu çalışmada Reşat Genç, XI. yy.'da Karadeniz'in kuzeyinde, Moğolistan ve Çin içlerine uzanan Türk dünyası ile ilgili bilgiler üzerinde durmuştur. Bu bilgiler içerisinde o dönemde Türk boylarının nerede yaşadığı ne yediği ne içtiği ne giydiği gibi bilgiler ile hangi araçları kullandığı, hangi ticareti yaptığı, savaş aletlerinin özelliklerinin nasıl olduğu, bölgedeki hayvan çeşitliliği, uğraşılan tarım faaliyetleri, aile içi ilişkiler, komşuluk ve akrabalık ilişkileri de yer almaktadır⁷⁷.

Üç bölümden oluşan bu eserin ilk bölümünde XI. yy. Türk dünyasının siyasî ve etnik durumu ile çeşitli Türk illerinin birbirleri ile ilişkileri ve yaşama biçimlerine değinilmekte, ikinci bölümünde ise XI. yy.'da Türk aile yapısı, akrabalık münasebetleri, oba, boy, kavim, sosyal tabakalar, günlük hayat ve münasebetler, dinî inanış ve âdetler, eğitim hayatı, tababet, oyunlar ve eğlenceler, müzik ve çalgılar, giyim-kuşam, Türk evi, Türk mutfağı ve yemekleri, takvim, haberleşme ve ulaşım, at takımları ve silahlar gibi konulara değinilmekte, üçüncü bölümünde ise XI. yy.'da Türklerin iktisadî hayatı ile ilgili olarak para, kıymetli madenler ve ticaret, ziraat, hayvancılık, avcılık ve balıkçılık ile el işleri, zanaatlar ve diğer meslek dalları ele alınmış ve ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu eserin bir diğer önemli özelliği ise Reşat Genç'in daha sonra Türk dünyası üzerine kaleme alacağı diğer eserlerin kaynağı olmasıdır. Türk tarihi ve kültürü üzerine birçok kalem ve makale ele almış olan Reşat Genç bu eserlerini genel olarak Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ından faydalanarak meydana getirmiştir.

Değerlendirme: Bu eserde Reşat Genç geçmişten günümüze kadar gelen Türk örf adet ve geleneklerinden başlayıp bunu yaparken de Kaşgarlı Mahmud'un Dîvân-ı Lugât-it-Türk eserinden esinlenerek Türklerin uğraş alanları dahil olmak üzere geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. 1071 yılında Sultan Alp Arslan Malazgirt Savaşı'na hazırlık yaparken o dönemde Bağdat'ta Türk ordusunun

⁷⁷Reşat Genç, **Kaşgarlı Mahmud'a göre XI. yüzyılda Türk Dünyası**. Ankara, TKAE Yay., 1997, s.65.

muvaffak olması için camilerde ezanlar, dualar, hutbeler okutulmuştur. Türk milleti her daim ordusuna güvenmiş ve zafer inancını hiçbir zaman kaybetmemiştir. Türk ordusu maneviyatından gücünü alarak her zaman Türk milleti için korkusuzca savaşmıştır. Malazgirt zaferi Türkler için Anadolu'nun kapılarını açarak Türk milletinin dünyaya ne kadar güçlü ve kudretli bir millet olduğunu yansıtmıştır. Özellikle XI. yy.'da gerçekleşen bu savaş Türk ve dünya tarihini derinden etkilemiştir, bu savaştan sonra Türkler Anadolu'yu mesken etmiş ve nitekim Fatih Sultan Mehmet Han'a kadar sürecek ve Fatih Sultan Mehmet Han'dan sonra Türkler bu topraklarda daimî kalmıştır.

- **Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı Yeşil**

Türklerin duygu, düşünce ve davranışlarının ortaya konulduğu merasim, gelenek, töre, inanç ve ritüellerin ele alındığı derli toplu bir ansiklopedik sözlük ya da araştırma bulunmamaktadır. Bu eksiliğin farkına varan Reşat Genç diğer milletlerde olduğu gibi Türk kültüründe de eski dönemlerden bu yana tarihsel süreç içinde renklere farklı sembolik anlamlar yüklendiği bilgisinden hareketle “*Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil*” başlıklı kitabında Türk kültür ve içtimai tarihi açısından karanlıkta kalmış konuları aydınlatmaktadır. Kitapta farklı renklerin Türk tarihi ve kültürüne kattığı sembol ile milli ve manevi değer hakkında tarihsel kaynaklara ve incelemelere dayalı şekilde önemli bilgiler sunulmaktadır. Bunun yanında kitapta sarı kırmızı ve yeşil renklerin tıpkı “*Nevruz Bayramı*” gibi yüzlerce yıldır Türk milli ve manevi kültürünün önemli unsurlarından birisi olduğu açık şekilde ortaya konulmaktadır. Reşat Genç bu renkleri politik ve ideolojik malzemenin unsuru olarak ele alan bir slogan olmaktan kurtararak bilimsel ölçütlerle aydınlatmaya çalışmıştır, Ak eski inançlara göre güçlülük adalet ululuk anlamlarını taşıyan ve aynı zamanda eski Türk inançlarına göre akılık, gökkuşağının ve baş renklerinden biri olduğunu öne sürmektedir. Kara rengi ise olumludan olumsuzu çok farklı anlamlarda kullanıldığını ifade etmektedir. Şamanist Türklerde lohusa kadınları için kara albastı anlamı ciddi ve ağırbaşlı olarak ifade edildiğini söylemektedir. Kara aynı zamanda “*kadır*” anlamında da kullanıldığını, kuzeyi de ifade ettiğini

söylemektedir⁷⁸. Eserde, bu üç renkten her birinin yanında aynı zamanda ak, kara renklerinin de anlamlarını ifade etmiştir. Türklerin en eski dini inançlarından kaynaklanan manevî anlamları ile, buradan giderek kazandıkları millî sembol değerlere evrildiği belirtilmekte sarı, kırmızı ve yeşil renklerinin bir arada beyler sınıfının sembolü olarak kullanılmasının Göktürk dönemine kadar gittiğinin altı çizilmektedir.

Değerlendirme: Türkler İslamiyet'ten öncede bir takım ayinlere dahil olmuş İslamiyet'i kabul ettikten sonrada bir takım (evlenme, doğum, ölüm) merasimlere önem vermiş aynı zamanda mevsimlerin değişmesinin de kendilerine verilmiş olan bir ödül olarak kabul edip baharın gelişini (Nevruz) büyük kutlamalar ile karşılamışlardır, özellikle sarı, kırmızı, yeşil ve beyazın farklı anlamlar ifade ettiğini söyleyebiliriz, örneğin; yeşil tabiatla bağlantılı olup “göğermek” yeşillenmek anlamında kullandığını söyleyebiliriz. Sarı kırmızı ve yeşilin hükümdar simgesi olarak padişah sancaklarında (aynı zamanda Yeniçeri sancağı) bu renkleri sıkça görmekteyiz. Bu renklerin yanında hilal sembolü kullanılmıştır. Renkleri bir araya getirirken sarı, kırmızı ve yeşil renklerin bir inanış sonucunda yeşil, dirlik tazelik; sarı, gençlik; kırmızı, merkezi ve aynı zamanda hükümdarı, tanrı ocak dirlik ve birlik, bağımsızlığı Türk kökenli haklarda vazgeçilmez olmuştur.

- **Türkiye’yi Laikleştiren Yasalar 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları**

Reşat Genç, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinden birisi olarak görülen laikliğin önemine katkı sağlayarak anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla “*Türkiye’yi Laikleştiren Yasalar 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları*” başlıklı kitabını yazmıştır. Bu kitapta Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olma amacıyla attığı adımları 3 Mart 1924 tarihinde çıkan yasanın o günkü konuşmasından örneklerle ele alınmakta ve karanlıkta kalan konulara ışık tutulmaktadır⁷⁹. Reşat Genç, Türk Tarihi ve Kültürü ile yazdığı eserler kadar Atatürk ve Cumhuriyet Tarihi ile alakalı yazdığı eserler ile de Türk tarihçiliği açısından oldukça önem taşımaktadır. Neredeyse her eserinde Laiklik ilkesinin

⁷⁸Reşat Genç, **Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı- Kırmızı- Yeşil**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yay., 1997, s.8.-74.

⁷⁹Reşat Genç, **Türkiye’yi Lâikleştiren Yasalar: 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları**. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., Ankara, 1998, s.102.

önemini somut deliller ile okuyunca sunmaya çalışan Genç, bahsi geçen eserinde de üç kanun üzerinden Türkiye'nin laikleşme sürecini ele almaktadır.

Değerlendirme: Bir devletin eğitim ve kültür politikalarından birisi de duygu ve düşünce birliğini sağlamaktadır. Osmanlı Devleti eğitim birliğine başlamak istemiş fakat bunda pek başarılı olamamıştır. Bu ikilik eğitimin doğurduğu zararlar sonucunda “Atatürk’ün 3 Mart 1924’te Hilafetin kaldırılmasıyla” milli egemenliğe dayalı tam bağımsız, Türk Devleti kurmayı hedeflemiş ve bunu meclisteki konuşmaları desteklemiştir. Türkiye bu şekilde lâik, demokrat bir devlet yapısına kavuşmuştur. Milli kişiliği, milli kimliği, milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin hegemonyasında yaşamak mecburiyetindedir. Atatürk’ün en büyük devrimlerinden olan hilafetin kaldırılması kanunu ile Türk devleti daha özgür ve tam bağımsız bir millet olmuştur.

2-Ansiklopedi Maddeleri

Reşat Genç yukarıda kısaca anlatmaya çalıştığımız eserlerinin yanı sıra ansiklopedi maddeleri çalışmaları ile de Türk tarihi, kültürüne katkılar sunmuştur. Reşat Genç tarafından yazılan ansiklopedi maddeleri kronolojik sıralanmış ve tahlili yapılmaya çalışılmıştır.

Çizelge 3. Reşat Genç’in Çeşitli Ansiklopedilere Yazmış Olduğu Maddeler

Yıl	Madde adı	Ansiklopedi	Cilt	Yayınevi	Yayın Yeri
1981	Süngü	Türk Ansiklopedisi	C.XXX	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Şah-I Cihan	Türk Ansiklopedisi	C.XXX	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Şah-I Zaman	Türk Ansiklopedisi	C.XXX	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Şemsü'l-Mülk	Türk Ansiklopedisi	C.XXX	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Tarhan	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Terken	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1981	Terken Hatun	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Tigin	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Tudun	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Tur Ali Bey	Türk Ansiklopedisi	C.XXXI	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Turhan Sultan	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Tutuğ	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Türgişler	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1982	Türk Tarihi	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1983	Uranlar	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara
1984	Üçoklar	Türk Ansiklopedisi	C.XXXII	Milli Eğitim Basımevi	Ankara

Sümgü maddesi: Reşat Genç tarafından yazılan maddeye göre sümgü tüfeklerin üzerine takılan bir demir parçası olup savaşlarda sıkça kullanılan bir alettir. Aynı zamanda “*mızrak, kasatura*” anlamına gelen bu alet ayrıca “*kargı, cida, gönder,*” manalarına da gelmektedir. Türklerde ilk Cengizhan tarafından kullanılmaya başlanmış Osmanlı’da XV. yy.’da karşımıza çıkar. Türkler bu silahı koltuk altlarına koyarak taarruz esnasında düşmana dürtmek veya sançmak için kullanırdı. Karşılıklı sümgüleşmeye ise “*sümgüşmek*” sözünün Orhun Âbidelerinden itibaren kullanıldığı bilinmektedir⁸⁰.

Şah-ı Cihan (1638- 1658) maddesi: Reşat Genç tarafından yazılmış bir hükümdar biyografisine göre Şah-ı Cihan (1638- 1658), Hindistan Türk Devleti’nin V. Hükümdarı olup aynı zamanda Cengiz Han’ın torunudur. Lahor’da göstermiş olduğu başarı ile bu devletin başına geçirmiş, Kandahar’a sefer düzenlemiş ve şehri kuşatmış fakat bir süre sonra kuşatmayı kaldırmıştır. IV. Murat ile mektuplaşmaları söz konusudur. Şah-ı Cihan zamanında devlet en parlak dönemini yaşamış ve eşinin anıt mezarı bulunan Tac Mahal adlı eseri Türk mimarisine katmıştır⁸¹.

Şah Zaman (1793-1801) maddesi: Şah Zaman (1793-1801) Afgan Devleti’nin III. Hükümdarı olup, devletin başına geçtiğinde ise dedesinin emellerini gerçekleştirmek istemiştir. Buna istinaden ilk olarak Hint seferlerini düzenledi. Kabil’e döndükten sonra İngiliz baskısından sıkılan Gulam Muhammed Han’ın yardım istemesi üzerine tekrar Hint seferleri düzenlemiştir. Reşat Genç, kaleme aldığı bu makalesinde Şah’ın kardeşi ile anlaşmazlığa düşerek Kabil’e geri dönüp yönetimi kardeşine bıraktığını ifade etmiştir⁸².

Şems’ül-Mülk maddesi: Şems’ül-Mülk Batı Karahanlı hükümdarı İbrahim 1068 yılında vefat ettiğinde yerine oğlu I. Şems’ül-Mülk geçmiştir. Topraklarına giren Büyük Selçuklu sultanı Alp Arslan’ın oğlu Ayaz Bey ile savaşıp onu yenmiş, eşi olan ve Selçuklu lehinde casusluk yaptığını iddia ettiği Alp Arslan’ın kızını dövmek suretiyle öldürmüştür. Bunun üzerine Alp Arslan 200.000 kişilik bir orduyla Türkistan seferine çıkmıştır. Şems’ül-Mülk’ün daha sonra Nizamü’l-

⁸⁰Reşat Genç, “Sümgü”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXX, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.136.

⁸¹Reşat Genç, “Şah-ı Cihan”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXX, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.751.-765.

⁸²Reşat Genç, “Şah Zaman”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXX, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.196.

Mülk vasıtasıyla af dileyip amcası İsa'nın kızı Celâliye Hatun'u Melikşah'a verdiği ve meşhur Terken Hatun'un aslında bu hatun olduğu ifade edilmiştir⁸³.

Tarhan maddesi: Reşat Genç'in bu çalışmasına göre Tarhan Doğu Akdeniz'den Çin'e kadar Orta Asya bozkır toplumlarından pek çoğunun dilinde bir unvan, "kişi veya kabile" adı olarak yer almaktadır. "*Tarhan (tarkan)*" kelimesi, Çin kaynaklarında "*ta-kan*" şeklinde geçmekte ve Türkler arasında Hunlar'dan itibaren kullanılmasından dolayı Hun hakanının unvanı "*tan-hu*" ile (imparator) irtibatlandırılmaktadır⁸⁴.

Terken maddesi: Terken genelde "*hatun*" kelimesiyle birlikte (terken hatun) kullanılmış olup Arapça kökenli olan bu kelime "*türkân hatun*" anlamında taşır. Uygurlardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Kâşgarlı Mahmud'un İslâmiyet öncesi döneme ait bir unvan olan "*tarkanla (bey), terkeni*" ayrı ayrı ve aralarında ilgi kurmadan anlamlandırması kelimenin aynı zamanda "*hükümdar*" anlamını taşımakta olduğu göstermektedir. Kelimenin kökünün "*tirmek/termek*" (toplamak) fiilinden gelen "*terkin*" (toplu olan her şey), "*terkin suv*" (toplanmış su), "*terkin sü*" (toplanmış asker) olup Yusuf Has Hacıp'in eserinde de "*Terken Kut*" yani diğer bir ifadeyle "*devletlü hükümdar*" anlamında kullanılmıştır⁸⁵.

Terken Hatun maddesi: Terken Hatun Büyük Selçuklu Sultan Melikşah'ın baş hatunu aynı zamanda Karahanlıların kurucu İbrahim Tamgaç Han'ın kızıdır. Akıllı bir hatun olan Terken Hatun kısa zamanda yönetimi ele alıp ilim adamlarına ve şâirlere çok önem veren birisiydi⁸⁶.

Tigin veya Tegin maddesi: Tigin veya Tegin "*han oğlu, hükümdar oğlu, bey oğlu, şehzade, prens, vekil, vezir, nazır*" anlamlarına gelip, XII. y.'da "*velihad*" anlamına gelmektedir. İlk defa Orhun Kitabelerinde rastladığımız bu kelime Uygurlar, Karahanlılar, Sâmâni, Gazneli ve Selçuklu devletleri arasında yaygın olarak kullanılmıştır. Kaşgarlı Mamud'a "*köle*" ifadesinin karşılığı olup

⁸³Reşat Genç, "Şemsü'l Mülk", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXX, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.253.-245.

⁸⁴Reşat Genç, "Tarhan", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.433.-435.

⁸⁵ Reşat Genç, "Terken", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.116.

⁸⁶ Reşat Genç, "Terken Hatun", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1981, s.116.-118.

gümüş gibi temiz olan “*Kümüş Tigin*”, yiğit köleye ise “*Alp Tigin*”, uğurlu köleye ise “*Kutluk Tigin*” şeklinde ifade etmiştir⁸⁷.

Tudun maddesi: Tudun devlet memuriyeti olarak ifade edilse de kelimenin tam karşılığı bilinmemektedir. Bu kelime Gök Türklerden beri kullanılmakta olup daha çok “*sivil vali*” anlamında olduğu görüşü hâkimdir⁸⁸.

Tur Ali Bey (1348? -1363?) maddesi: Tur Ali Bey (1348? -1363?) Ak Koyunlu Devleti’nin kurucu Karayülük Osman Bey’in dedesi olup, sadece iki kaynaktan yararlanılabilir (EbuBekr-i Tirâni ve Panaretos). Merkezi Diyarbakır olan Akkoyunlu Devleti Diyarbakır’dan önce Gümüşhane- Bayburt civarlarına göç etmiştir. Tur Ali Bey Türk Beylerinin içinde en güçlüsü olarak görülmektedir. Bu yüzden Trabzon Rum İmparatorluğu kızını Despina Tur Ali Bey’in oğlu Fahreddin Kutlu Bey ile evlendirmek istemiştir. Despina Ak Koyunlu Karayülük Osman Bey’in annesidir. Prensesinin babası III. Aleksis kızını ziyaret etmek istemiş fakat o dönemin veba hastalığından dolayı vazgeçmiştir. Tur Ali Bey zamanında topraklar genişlemeye başlamış Mısır ve Suriye’de bulunan Ak Koyunlulara Tur Alililer denmektedir⁸⁹.

Turhan Sultan maddesi: Turhan Sultan Sultan İbrahim’in baş hatunu aynı zamanda IV. Mehmed’in annesidir. Kırım tatarları tarafından getirilip Kösem Sultan’a armağan edilmiştir. IV. Mehmed henüz 7 yaşındayken saltanat naipliği yapmış ve Kösem Sultanda idarî işlerle ilgilenmiştir. Sonrasında Kösem Sultan ile aralarındaki anlaşmazlık Kösem Sultan’ın oyununu öğrenmesiyle sultanı boğdurtarak öldürttü. Meşhur Köprülüler dönemi de Turhan Sultan zamanını kapsar. 1556’dan başlayarak 1683’e kadar geçen süreye “*Köprülüler dönemi*” denir. Turhan Sultan Eminönü’ndeki Yeni Camii’nin yanında gömülüdür⁹⁰.

Tutug (Totug, Totuk, Tutuk)maddesi: Tutug (Totug, Totuk, Tutuk) Gök Türk Kitabelerinde “*tâbi hükümdar*” Uygurca metinlerde ise “*askerî vali, bölge, yöre, şehir hâkimi*” şeklinde geçer. Eski Türk Devletleri âdem-i merkezietçi

⁸⁷ Reşat Genç, “Tigin”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.211.- 213.

⁸⁸ Reşat Genç, “Tudun”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.442.

⁸⁹ Reşat Genç, “Tur Ali Bey”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXI, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.510.

⁹⁰ Reşat Genç, “Turhan Sultan”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.20.-21.

anlayışı ile yönetilir. Yabgu devletin genellikle batı kısmı ile ilgilenir yarı bağımsızdır ve hükümdara göre devleti yönetir⁹¹.

Türgişler maddesi: Türgişler Batı Gök Türk devletini kuran on Türk boyundan biridir. 552 yılında kurulan Gök Türk devletinin batı tarafını İstemi Yabguya vermiş ve O'nu bu bölgeye memur ilân etmiştir. Çin kaynaklarında Türgişler Tu'lu olarak geçmekte olup devletin batı tarafının gücünü kabul etmiş bu bölgedeki kısmı “sarı ve kara” olarak ayırmıştır. Sarı Türgişler Altay Dağları'nın kuzeyinde, Kara Türgişler ise Talas vadisinin yakınlarındaydı. 658 yıllarında Yedisu yakınlarına kadar genişlediklerini yine Çin kaynaklarında belirtilmektedir. Çin, Türgişlerin güçlenmesini istemiyordu ve içeride kargaşa yaratmaya çalışıyordu. Kanlı çatışmalar, savaşlar sonucu olarak Sarı Türgişler galip geldi. Kara Türgişler'i desteklemekteydi. Bunun üzerine Kara Türgişler'de bağımsızlığını ilan etti. Böylece, aynı Gök Türk Devleti olduğu gibi ikiye bölündüler: Sarı Türgiş Devleti, Kara Türgiş Devleti. Ancak, bu iki devlet de birbiriyle savaşa başlayınca Karluklar bunu fırsat bildi ve bu iki devlete saldırdı. İç savaştan ve birbiriyle savaşmaktan yorgun çıkmış bu iki devleti de kolayca işgal edildi (766). Böylece Türgişler, tamamen Karluklar'ın hakimiyetine girdiler⁹².

Türk Tarihi maddesi: Türk Tarihi dünya tarihinde büyük bir öneme sahip Türklerin ana yurdu Orta Asya'dır. Bununla ilgili birçok görüş vardır. Vambery'e göre Altaylar ve çevresi, Nemeth'e göre bugünkü Kazakistan, Radloff'a göre ise bugünkü Moğolistan topraklarıdır. Türkler beyaz ırka mensup olup Europid grubun Turanid tipine bağlıdır. Özetle beyaz ırka mensup Türkler beyaz renkli, düz burunlu, ay yüzlü, hafif dalgalı saçlı oldukları bilinmektedir. Türk adının anlamı ise “türetmek, mahûk, yaratık, adam” ifadelerinin karşılığı sayılmaktadır. Von Le Cog'a göre ise “güçlü, kuvvetli” demek olup bu görüşü Thomsen ve G. Nemeth de katılmışlardır. Türklerde bir devlet diğer devletin devamlılığı niteliğini taşır. Türk Tarihi Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklular, Hârezmşahlar, Türkiye Selçukluları, Türkiye Beylikleri, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti şeklinde sıralayabiliriz⁹³.

⁹¹Reşat Genç, “Tutug”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.36.-37.

⁹²Reşat Genç, “Türgişler”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.60.-63.

⁹³Reşat Genç, “Türk Tarihi”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.269.- 295.

Uranlar maddesi: Uranlar bir Türk boyu olup Kıpçakların en bildik boyundandır. Zeki Velidi Togan'a göre Uranlar, Kimeklerle aynı boya mensuptur ve onlarla yaşamıştır. Harzemşahların baskısından kurtulamayanlar Uranlar zamanla onların hizmetine girmiştir. Talas Savaşı'nda Uranlar, Kanglı, Kıpçak Türklerinden kurulu ordunun etkisi yadsınamaz gerçektir. Hârezmşahların hakimiyetine girmek istemeyen bazı Uranlar şimdi Başkurtlar arasında yaşamaktadır⁹⁴.

Üçoklar maddesi: Üçoklar Oğuz elini meydana getiren 24 boydan 12'sinin ortak adı olup, Oğuzlara İslamiyet'in kabulünden sonra Türkmen olarak adlandırılmıştır. Kaşgarlı Mahmud'a bu bilgiyi veren ilk ilim adamıdır. Reşidüddin'e göre Oğuzlar ikiye ayrılmaktadır. 24 Oğuz boyundan 12'sini oluştururlar. Yerle ilgili unsurları temsil ederler. Sözcük, üç oka sahip olanlar manası taşır. Ok sözcüğü birçok kaynakta boy anlamında kullanılmıştır, *Onok*, *Bozok*, *Üçok*. Yine "Oğuz" ve "Oğur" kelimeleri de benzer biçimde kullanılır⁹⁵.

Değerlendirmeler: Reşat Genç'in on altı ansiklopedisi maddesi incelenmiş olup süngü eskiden bu yana hala kullanılmakta olan askeri teçhizat kategorisine girer, Şah-Cihan, Şah-ı Zaman, Şemsü'l Mülk, Tur Ali Bey önemli Türk hükümdarlarıdır. Bu hükümdarların yanında Turhan Sultan da yine Sultan İbrahim'in baş hatunu olup, yönetiminde Köprülüler döneminde söz sahibi olarak yönetimi ele almıştır.

Melik Şah'ın eşi Terken Hatun da aynı zamanda yönetimde söz sahibi olan önemli bir karakter olarak ön planda görülmektedir. Tarhan "*imparator*" unvanı, Terken "*hatun*" anlamına gelen, Tigin ise "*hükümdar oğlu veliaht*" Tutuğ ise yine hükümdar anlamına gelmektedir. Türk devlet yönetimine ait unvanlardır. Türgişler, bir devlet adıdır. Türk tarihi ise Türk anlamını taşıyan türemek sözcüğünü kapsayan başta Göktürkler olmak üzere Türkiye Selçukluları, Türkiye beyleri ve Türkiye Cumhuriyet'i gibi devletlerin vazgeçilmez kavramlarından biri olmuştur. Uranlar bir Kıpçak boyu, Üçoklar Oğuz boyuna mensup önemli Türk boylarıdır.

⁹⁴Reşat Genç, "Uranlar", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1982, s.33.

⁹⁵Reşat Genç, "Üçoklar", **Türkler Ansiklopedisi**, C.XXXII, MEB Basımevi, Ankara, 1984, s. 196-199.

Şah-ı Cihan'ın adı, babası tarafından verilip, verilme sebebi “Ahmetnagar” kalesine almış olduğundan dolayıdır. Osmanlı sultanı IV. Murat ile mektuplaşıp Osmanlılar ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır⁹⁶. Aynı zamanda büyük bir sanat eseri olan “*Tac Mahal*”, Şah-ı Cihan tarafından eşi Mümtaz Mahal adına yaptırdığı bir sanat eseridir⁹⁷.

Dünyadaki olayların serüveninde kadının yeri önemli bir yere sahip olduğunu söyleyen Pınar Sertkaya'ya göre kadının toplumdaki etnik statüsü annelik dışında devlet yönetiminde söz hakkına sahip olduğu görüşündedir. Türk tarihinde etkin rol oynayan hükümdar eşleri olan dönemin en iyi sürecini kapsayan “*Terkenler*” Türk tarihinde ve Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir⁹⁸. Türk tarihinde Kutlug Terken Hatun gibi önemli Müslüman Türk kadın hükümdarları mevcuttur⁹⁹.

Bahaeddin Ögel'in “*Türk Kültürünün Gelişme Çağları*” eserinde Türgişlerin menşei, siyasi hayatı, şehir yaşantılarına dair bilgi vermekte olup¹⁰⁰, Faruk Sümer “*Türgişlerin Eski Türklerde Şehircilik*” adlı eserinde de Türgişlerin yaşayışları hakkında geniş bir yelpazeye yer vermektedir¹⁰¹. Reşat Genç bu iki değerli hocamızın dışında Türgişler maddesi ile Türk Tarihi ve kültürüne katkıda bulunmuştur.

3-Makaleleri ve Bildirileri

Reşat Genç'in 130 makalenin altında imzası vardır. Ayrıca Genç'in birçok ulusal ve uluslararası kongre, bilimsel toplantı, panel ve bilgi şölenine hazırladığı bildirileri bulunmaktadır. Reşat Genç akademik araştırmalarının önemli bir kısmını bir düşünce ve devlet adamı olarak gördüğü Mustafa Kemal Atatürk'e ayırmış ve onun hakkında çalışmalar yapmıştır. Reşat Genç hem akademik araştırma yapma ve öğrenci yetiştirme hem de bilimsel toplantılarda konuşma

⁹⁶ Azmi Özcan, “Babür Hükümdarı Şah-ı Cihan”, **İslam Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul, 2010, S.251-252, s.1.-3.

⁹⁷Veli Ertan, “*Tac Mahal*”, **İslam Medeniyeti Ansiklopedisi**, Konya, 1969, S. 31, s.3.

⁹⁸Pınar Sertkaya, “Türk Tarihinde Terkenler”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2011, s.5

⁹⁹Cihan Gençtürk, “Kutlughanlılar'da Kadın Bir Naibe”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.5, Bitlis, 2016, s. 97.-112.

¹⁰⁰ Bahaeddin Ögel, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997, s.63.-76.

¹⁰¹Faruk Sümer, **Eski Türklerde Şehircilik**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1984, s.2.-134.

şeklinde yoğun kurumsal ve kişisel faaliyetlerinde Atatürk'ü doğru anlama ve anlatma, Atatürkçü düşünce sistemini halka yayma ve bunu Türk tarih içerisinde ilmi bir temele oturtma gayreti ile çalışmıştır. Bu düstur ile çalışan Reşat Genç'in Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet dönemi ile ilgili 30'dan fazla makalesi ve bu konularla ilgili panel ve konuşmaları bulunmaktadır¹⁰². Reşat Genç'in makaleleri ve bildirileri kendi içerisinde; Türk tarihi ve kültürünü konu alan makaleleri ve bildirileri Cumhuriyet dönemini konu alan makaleleri ve bildirileri ve eğitimle ilgili makaleleri ve bildirileri olmak üzere dört kategoride sınıflandırılmaktadır.

a. Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Makaleleri ve Bildirileri

Reşat Genç'in Türk tarihi ve kültürünü konu alan makaleleri çizelge 4'te sunulmaktadır.

Çizelge 4. Reşat Genç'in Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Makaleleri

Yıl	Makale Adı	Dergi Adı	Cilt/Sayı
1975	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi ve Etnik Durumu	Türk Kültürü Araştırmaları	11/14
1972	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme	Antropoloji Dergisi	7
1987	Karahanlılar Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi	Çağ Yayınları	6
1987	Karahanlı Devleti ve Teşkilatı, Tarihte Türk Devletleri I	Ank. Ün.v.Rek.Yayını	
1987	Karahanlılar Devri Kültürü" Tarihte Türk Devleti I	Ank.Ünv. Rek.Yayını	
1990	XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme	Türk Yurdu	10/40
1992	Karahanlılarda İnsani Değerler ve Hukuk	Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Neşri	
1993	Türklerde Dini Tolerans ve Hoca Ahmet Yesevi	Türk Dili	504
1997	Satuk Buğra Han ve Türklerin İslamiyet'i Kabulü	Yeni Türkiye Yayınları	15
1997	Nahcivan'ın Özerk Cumhuriyeti	Yeni Türkiye Yayınları	2
1997	Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil	Erdem	9/27
1997	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yayı İşleri	Arış	3
2003	Karahanlılar Tarihi	Yeni Türkiye Yayınları	4
2004	Renklerde Nevruz	Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi	
2005	Türk (Kıpçak) Asıllı Ermeniler Üzerine (Gülnisa Aynakulova ile Birlikte)", Baltam Türklük Bilgisi 33	Balkan Türkoloji Araştırmaları	
2005	Karahanlılar Döneminde Kırgızistan	Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi	14

Yukarıda bahsi geçen makaleleri konularına göre ele almak gerekirse;

¹⁰²Şahingöz-Çençen, a.g.m., s. 9-10.

b. Siyasi Tarih Makaleleri

Yine 1987 tarihinde yayınladığı “Karahanlı Devleti Teşkilatı, Tarihte Türk Devletleri” adlı makalede Karahanlı devlet yönetimini ele alan Reşat Genç Karahanlı devletinin, eski Türk idarî geleneğine uygun olarak ikili teşkilât esasına göre yönetilmek sureti ile doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılan devletin doğu kısmı doğrudan büyük hakan, batı tarafı ise onu metbû tanıyan bir hanedan mensubu tarafından yönetildiğini belirtmektedir¹⁰³.

1989 yılında yayınlanan “Karahanlılar” adlı makalede doğu ve batı Türkistan’da hüküm süren ilk Türk sülalesi olan ve “kara” rengini hükümdar unvanı olarak kullandıkları ifade edilmektedir. Karahanlıların kök olarak Alper Tunga’dan geldiğini ileri sürmektedir¹⁰⁴.

1996 yılında yayınlanan “Kaşgarlı Mahmud’a Göre Doğu Türkistan ve Türk Dünyası” 1840 yılında Kırgızların Uygur Devletine son verdiği Uygurların bir kısmının Güney Doğu bölgesine göç ettiği Kansu bölgesine ulaştıktan sonra Çinlilerin hakimiyeti altına girdiğini ve Turfan bölgesine yerleşen Uygurlar ise Moğol hakimiyeti altına girdiğinden bahseder. Kaşgarlı Mahmud’a göre Karahanlı Devletinin güçlenmesindeki asıl sebep Uygurların bir kolunun bu devlete destek vererek Karahanlı devletinin kurulmasını sağladığını belirtmiştir. Satuk Buğra Han zamanında ise Karahanlı Devleti’nin İslamiyet’i kabulüyle Türk tarihindeki öneminden bahsetmiştir¹⁰⁵.

Yine 1997 yılında yayınlanan “Nahcivan’ın Özerk Cumhuriyeti” adlı makalede hem siyasi hem de jeopolitik olarak Türkiye açısından da büyük önem taşıyan Nahcivan’ın tarihi ve günümüzdeki durumu ele alınmıştır. Makalede Nahcivan’da eğitim seviyesinin üst düzeylerde olduğu ancak ekonomik anlamda Türkiye ve Azerbaycan’ın destekleri ile ayakta kaldığı belirtilmiştir¹⁰⁶.

2003 yılında yayınlanan “Karahanlılar Tarihi” kara kelimesi Karahanlı devletinde kullanılan bir unvan olup, Pritsak’ a göre ise kara sözcüğü kuzey

¹⁰³Reşat Genç, “Karahanlı Devleti Teşkilatı ve Türk Tarihi Devletleri”, **Yeni Türkiye Yay.**, Cilt 4, Ankara, 2003, s. 445-459.

¹⁰⁴Reşat Genç, “Karahanlılar”, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C.6, Çağ Yay., İstanbul, 1989, s.137.-139

¹⁰⁵Reşat Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre Doğu Türkistan ve Türk Dünyası”, **Doğu Türkistan’da Öğrenci Hareketleri Sempozyumu**, Türk Yurdu Yay., Ankara, 1996, s.55.-64.

¹⁰⁶Reşat Genç, “Nahcivan Özerk Cumhuriyeti”, **Yeni Türkiye**, Türk Dünyası Özel Sayısı II, Temmuz-Ağustos 1997, Sayı 16, s. 1207.-1215

yönünü ifade etmekte olup yükseklik anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Karahanlıların kökeni ise Kaşgarlı Mahmud'un dediğine göre Afrasiyâb oğullarına mensup olduklarını Karluk, Çiğil, Yağma ve diğer Türk boylarından oluştuğunu ileri sürmektedir¹⁰⁷.

2005 yılında yayınlanan “Karahanlılar Döneminde Kırgızistan” isimli makalede ise Kırgızistan tarihinde Karahanlılar Döneminin çok önemli bir yeri olduğunun altı çizilmektedir¹⁰⁸.

2005 yılında yayınlanan “Türk (Kıpçak) Asıllı Ermeniler Üzerine” Ermeni-Kıpçak denilen bu topluluk saf bir ırktan ibaret olmayan Ermeni Gregoryan kilisesine bağlı olmalarına rağmen, Türkçe yazı diline sahip iş, eğitim, kanun gibi dillerinin de Türkçe olması durumu Hıristiyan fakat Kıpçak Türk asıllı olduğunu ifade eder¹⁰⁹.

2006 yılında yayınlanan makalede “Türk Ermeni İlişkilerinin İlk Dönemleri ve Gregoryan Kıpçaklar” Türklerin, Ermenilerle olan ilişkileri birincisi Selçuklular yönetiminden gelen Türkmenler ikincisi ise Hazar'ın kuzeyinden batıya gelen Kıpçakların Kafkasya güneylerine inerek kurdukları ilişkileri ele almıştır. Bizans'ın tebaası olarak nitelendirilen Ermeniler, Selçukluların, Anadolu'nun, Çukurova ve Toroslar bölgesinde küçük bir devlet kurduğunu Bizans ve Selçuklu arasındaki çekişme sonrasında Selçuklu hakimiyetine girmesi ile Türklerin kendi dini inançlarına örf, adet, gelenek ve yaşayış biçimlerine karışmadığını ve Türklerin adeta bir kurtarıcı olduğunu ifade eder. Osmanlı zamanında ise Ermenilere “*millet-i sadıka*” olarak adlandırıldığını ele almıştır. Kıpçak, Ermeni ilişkileri ve Gregoryan, Kıpçaklarına Deşt-i Kıpçak adı veren çok kalabalık ve güçlü bir kavim olduğunu ve doğuda meydana gelen bazı siyasi oluşumlar sebebiyle Kıpçakların batıya doğru göç ettiğini ifade etmektedir¹¹⁰.

¹⁰⁷Reşat Genç, “Karahanlı Tarihi”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yay., C.4, Ankara, 2003, s.219.-225.

¹⁰⁸Reşat Genç, “Karahanlılar Döneminde Kırgızistan”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 14, Bişkek, 2005, s. 1-4.

¹⁰⁹Reşat Genç, “Türk (Kıpçak) Asıllı Ermeniler Üzerine”, **Bal-Tam Türklük Bilgisi 3**, Balkan Türkoloji Araştırma Merkezi, Prizren, 2005, s.45.-57.

¹¹⁰Reşat Genç, “Türk Ermeni İlişkilerinin İlk Dönemleri ve Gregoryan Kıpçaklar”, **Türk Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 2006, s.116.- 121.

c. Kültür Tarihi Üzerine Makaleleri

Reşat Genç'in 1975 yılında kaleme aldığı "Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklere Evlenme" adlı makalede, Kaşgarlı Mahmud'un bahsettiği evlenme geleneklerini incelenerek günümüz Türk toplumu ile kıyaslaması yapılmaktadır. Çalışma kapsamında XIX. yy. ile bugün kıyaslandığında evlenme ve ailede kadının yerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir¹¹¹.

1993 tarihinde yayınlanan "Anadolu ve Kıbrıs'ın Müşterek Kültür Değerlerinin Kaynakları" adlı makalede kültürün bir milletin tarihi boyunca maddi manevi ortaya koyduğu değerler bütünü olarak tanımlanmış, bu kültürün yayılmasında büyük rol oynayan kişinin devleti idare eden hükümdara ait olduğunu vurgulamıştır. Hükümdar, devleti yönetmek için eşitlik ve adalet kavramlarını başta büyük devlet adamı olan Yusuf Has Hacib'in gelecek nesillere bile yol gösterdiğini anlatmıştır¹¹².

1994 tarihinde yayınlanan "Mu'cem, Teracim, Tabakat ve Vefeyat Kitaplarının Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi" Abbasi döneminden itibaren Türklerin İslamiyet'teki rolü siyasi, idari ve asgari rolleri üzerinde durulmuş bu dönemde yer alan önemli ilim adamlarının Orta Çağ'da yaptığı eserlerin Türk İslam dünyasına büyük katkı sağladığından bahseder. İbn-i Hallikan, İbn-i Kutluboğa, İbn-i Aybek gibi önemli ilim alimleri ortaya koydukları eserlerinde Türklerin yaptırdıkları medrese, kütüphane, hastahane vb. eserlerin Türk dünyası ve aynı zamanda İslam medeniyeti bakımından kültür tarihimizi zenginleştirmiştir¹¹³.

1996 tarihinde "Muhakemetü- l Lugateyn'in Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi Üzerine Birkaç Söz" Ali Şir Nevai tarafından yazılan bu eserde Türk

¹¹¹Reşat Genç, "Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklere Evlenme", **Ankara Üniversitesi Antropoloji Dergisi**, Ankara, 1972, S.7, s.297-310.

¹¹²Reşat Genç, "Anadolu ve Kıbrısın Müşterek Değerlerinin Kaynakları", **Kıbrısın Dünü Bugünü Sempozyumu**, KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi ve T.C Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yay., Ankara, 1993, s.207.-213.

¹¹³Reşat Genç, "Mu'cem, Teracim, Tabakat ve Vefeyat Kitaplarının Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi", **XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri**, C.2, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1994, s.627.-631.

kültür tarihi açısından dilin önemini ve Türkçe'nin Farsçadan üstün olduğunu göstermek için yazılmış bir eser olduğunu ifade etmektedir¹¹⁴.

1999 yılında yayınlanan “Kültür Tarihimize Destanların ve Dede Korkut'taki Olayların Zamanı Üzerine” adlı eserde Dede Korkut'ta Dirse Han ve oğlu Boğaç Han arasında geçenler Mete Han ve Teoman arasında geçenler ile benzerlik olduğunu ve Ahmet Ercilasun ile aynı düşünceyi paylaştığını ifade eder ve kendisinin düşüncelerine katıldığını söyler¹¹⁵.

Yine “Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil” adlı bir başka makalesinde ise, Türk toplumunun tarihsel süreçte tarihe çıktığı andan bu yana renklere yüklediği semboller ele alınmaktadır. Makale sonucunda, sarı, kırmızı ve yeşil renklerinin asırlarca Türk toplumunun esas öğelerinden biri olduğu vurgulanmaktadır¹¹⁶. Bu makaleye benzer olarak 2004 yılında yayınlanan “Renklerde Nevruz” başlıklı makalede de Sarı-Kırmızı-Yeşil renklerinin asırlarca Türk toplumunun esas öğelerinden biri olduğunu ve Nevruz bayramının da sembolü olduklarından bahsedilmektedir¹¹⁷.

d. Türkler'de Din ve İslamiyet

1990 tarihinde yayınlanan “İslam'dan Anadolu Selçuklularına” adlı eserde hiç şüphesiz ki Türklerin İslamiyet'i kabulü ile bir dönüm noktası olmuş, Türk İslam sentezi sonucunda Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügati-t Türk eserleri ortaya konulmuştur bu iki eser birbirini destekler nitelikte olduğundan bahseder¹¹⁸.

1993 tarihinde yayınlanan “Türklerde Dini Tolerans ve Hoca Ahmet Yesevi” adlı makalede ise Türklerin İslamiyet'ten önceki inançlarını benimsemeye devam eden ve farklı dinlere mensup insanlara nasıl yaklaşıldığının üzerine gidilmiş ve sonucunda Türklerin tarih sahnesine çıktıkları andan bu yana diğer inanç ve değerlere saygı duyulduğu gözler önüne serilmiştir. “Türklerde

¹¹⁴Reşat Genç “Muhakemetü- l Lügatayn'in Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi Üzerine Birkaç Söz”, **Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1996, s.137.- 141.

¹¹⁵Reşat Genç, “Kültür Tarihimize Destanların ve Dede Korkut'taki Olayların Zamanı Üzerine”, **Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 2000, s.169.-174.

¹¹⁶Reşat Genç, “Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil “, **Erdem (Aydın Sayılı Özel Sayısı-III)**, C. 9. Sayı 27, s. 1075.-1110.

¹¹⁷Reşat Genç, “Renklerle Nevruz”, **Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi**, Editör: Öcal Oğuz, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2004, s. 211.-215.

¹¹⁸Reşat Genç, “İslamdan Anadolu Selçuklularına”, **Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu**, Elâzığ, 1990, s.141.-143.

dini tolerans ve Hoca Ahmet Yesevi” adlı makalesinde Türklerin ve diğer tebaanın dinlerini özgürce yerine getirmeleri için halka istediği ortamı sağlamıştır. Ahmet Yesevi’nin Yesevi tarikatına bağlı olarak dini bir araç olarak değil amaç olarak halka tasavvufun getirilerini öğretmeye çalışmıştır¹¹⁹.

1997 yılında yayınlanan “Satuk Buğra Han ve Türklerin İslamiyet’i Kabulü” adlı makalede ise Türklerin Müslüman olmasına vesile olan Satuk Buğra Han’ın hükümdarlık dönemi ve İslamiyet’i kabulü ele alınmıştır. Makale kapsamında Satuk Buğra Han’dan önceki Türklerde küçük gruplar olarak da olsa İslamiyet’e geçenler olduğu ancak büyük toplulukların İslam dinine geçmesine Satuk Buğra Han’ın vesile olduğu belirtilmektedir¹²⁰.

e. Ahlaki Değerler ve Türk Töresi

1976 da yayınlanan “Divan-ı Lügati’t-Türk’ teki Bazı Destan Parçalarına Dair” adlı makalesinde Türk dilinin ve kültürünün tam anlamıyla bir hazine olduğunu ve Kaşgarlı Mahmud’ un eserini yazmak için Türk illerini dolaştığını, Türk topluluklarının savaşlar esnasında büyük destanlar yazdığından bahsetmektedir¹²¹.

1992 yılında yayınladığı “Karahanlılarda İnsani Değerler ve Hukuk” adlı makalesinde ise Karahanlılar devletinde tebaanın hak ve özgürlükleri konusu ele alınmıştır. Makale incelendiğinde Karahanlılar devletinde hükümdarın asıl görevinin toplumun refahını üst düzeylere çıkartmak olduğu görülmektedir¹²².

“Kaşgarlı Mahmud’a göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme” Türklerin yaşayış biçimiyle evlenmenin toplumdaki en önemli yapı taşını oluşturduğunu ve günümüz evlilikleriyle alakalı insanların Türk toplumunda kültürel değerlerini devam ettirmesiyle gelecek nesillere Türk kültüründeki evliliğin temel yapılarını örf, adet, gelenek ve görenekleri sentezleyerek aile içerisindeki davranış biçimlerini hala yansıttığını ortaya koymuştur¹²³. Karahanlı devlet teşkilatı,

¹¹⁹ Reşat Genç, “Türklerde Dini Tolerans ve Hoca Ahmet Yesevi”, **Türk Dili**, Sayı 504, Aralık 1993, s. 563-566.

¹²⁰ Reşat Genç, “Satuk Buğra Han ve Türklerin İslamiyeti Kabulü”, **Yeni Türkiye**, Türk Dünyası Özel Sayısı I, Mayıs- Haziran 1997, Sayı 15, s.160-165.

¹²¹ Reşat Genç, “Divan-ı Lügati’t-Türk’ teki Bazı Destan Parçalarına Dair”, **Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri**, Konya Turizm Derneği Yay., Ankara, 1976, s.38.-43.

¹²² Reşat Genç, “Karahanlılar’da İnsani Değerler ve Hukuk”, I. Kitap, **Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Neşri**, İstanbul 1992, s. 325-329.

¹²³ Reşat Genç, **a.g.m.** s.297.-310.

tarihte Türk devletleri Karahanlı devletinin kendinden sonraki Türk devletlerine yönetim bakımından örnek olduğu diğer kurulan Türk devletlerinin Karahanlı yönetim biçimini kullanarak Karahanlı devlet yönetim mirasını sürdürmüştür. Yönetim bakımından bütün Türk devletleri Karahanlı'nın devleti idare ederken toprakların idaresini kolaylığı bakımından devleti her daim doğu ve batı şeklinde ayırarak merkezi otoriteyi güçlü tutmayı amaçlamışlardır¹²⁴. Karahanlılarda insanı değerler ve hukuk adlı makale Karahanlı devletinin adaleti her zaman ön planda tutarak toplumun refahı için herkese eşit davranmaya çalışmış Müslümanlara gayrimüslimlerden farklı bir ayrıcalık tanımamıştır¹²⁵.

Reşat Genç'in Türk tarihi ve kültürünü konu alan bildirileri ise çizelge 5'te sunulmaktadır.

Çizelge 5. Reşat Genç'in Türk Tarihi ve Kültürünü Konu Alan Bildirileri

Yıl	Bildiri adı	Etkinlik Adı	Etkinlik Yeri
1976	Divan-ü Lügati't Türk'teki Bazı Destan Parçalarına Dair	Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri	Ankara
1997	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Oyunlar ve Eğlenceler	I.Uluslar arası Türk Folklor Kongresi	Ankara
1982	Eski Türk Ziyafetleri ve Dış Kirası Adeti	I. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi	Ankara
1982	XI.Yüzyılda Türk Mutfağı	Türk Mutfağı Sempozyumu	Ankara
1986	1572 Tarihli Tahrir Defterlerine Göre XVI.Yüzyılda Bilecik ve Çevresi	II Osmanlı Sempozyumu	Ankara
1990	İslam'dan Anadolu Selçuklularına	Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kolokyumu	Elâzığ
1991	Anadolu ve Kıbrıs'ın Müşterek Kültür Değerlerinin Kaynakları	Kıbrıs'ın Dünü, Bugünü ve Yarını Milletlerarası Sempozyumu	Ankara
1994	Muhakemetü'l-Lugateyn'in Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi Üzerinde Birkaç Söz	Uluğbey ve Çevresi Uluslararası Sempozyum	Ankara
1995	Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz	Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni	Ankara
1996	Nevruz'a Dair Nevruz ve Renkler	Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni	Ankara
1996	Kaşgarlı'dan Anadolu'ya Türk Kültürü	Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları V. İlmî Kongresi	Ankara
1996	Mahmud'a Göre Doğu Türkistan ve Türk Dünyası	Doğu Türkistan'da Öğrenci Hareketleri Sempozyumu	Ankara
1996	Türk Düşüncesi, Davranışı ve Hayatında Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil	Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni	Ankara
1996	Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokunma ve Yaygı İşleri	Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni	Kayseri
1997	Evlilik Geleneğinin Divan-ı Lügati't Türk'te ve Manas Destanında Yer Alan Ortak Unsurlar	Manas 1000 Bişkek Bildirileri	Bişkek
1997	Mehmet Keşkirig'e Köre XI. Asırda Uygur ve Başka Türk Heliklerde Tokumla ve Kigiz Kıçek İşleri	Xinjiang İctimai Penler munbiri	Urumçi
1999	Mu'cem, Teracim, Tabakat ve Vefeyat Kitaplarının Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi	XXI. Türk Tarih Kongresi	Ankara
2000	Kültür Tarihimizde Destanların Yeri ve Dede Korkut'taki Olayların Zamani Üzerine	Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni	Ankara
2000	Nevruz'a Dair	Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni	Elâzığ
2003	A.N. Garkavets, G. Sapargaliyev, Töre Bitiği	Kitap Tanıtımı	Almatı
2005	Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın Hayatı ve Eserleri	Kazan Hanlığının 1000. Kuruluş Yılı dönümü Etkinlikleri,	Tataristan
2006	Türk-Ermeni İlişkilerinin İlk Dönemleri ve Gregoryan Kıpçaklar	Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu	Ankara
2006	Gregoryan Kıpçaklar ve Töre Bitiği	XV.Tarih Kongresi	Ankara

¹²⁴ Reşat Genç, **a.g.m.**, s.445.-459.

¹²⁵ Reşat Genç, **a.g.m.**, s.325.-329.

Çizelgede bahsi geçen bildirileri konularına göre incelemek gerekir ise; 1997 yılında yayınlanan “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Oyunlar ve Eğlenceler” adlı makalede, Kaşgarlı Mahmud gözünden Türk toplumunun folklor anlayışı üzerine bir inceleme yapılmıştır. Bildiri kapsamında günümüzdeki birçok oyun ve folklorun o dönemlerden bugüne ulaştığı belirtilmektedir¹²⁶.

1997 yılında yayınlanan “Evlilik Geleneğinin Divan-ı Lügati-t Türk’te ve Manas Destanında Yer Alan Ortak Unsurlar”, ailenin evlenme ile başlaması Türk milletinin bu kuruma önem vermesine ve kültürel miras niteliğini taşıdığı için Divan-ı Lügati-t Türk ve Manas Destanında bu kuruma ait önemli bilgiler yer aldığını belirtmiştir. Divan-ı Lügati-t Türk’te evlenecek erkek kızın evine dünürücü gönderdiğini ve dünürçülere “sawçı, yorıgıcı, yazıgıcı, arkuçı” denildiği ve bu evlenme geleneğine bağlı olarak aynı şekilde Manas Destanı’nda yer aldığını söylemiştir. Türklerde düğün geleneği evini kuran yeni çiftlere yardım edilerek hediye verilmesi Divan-ı Lügati-t Türk’te “bıciş” kelimesiyle ifade edildiğini ve Manas Destanı’nda da bu kelimenin ipekli kumaştan olup evli çiftlere hazırlık aşamasında hediye olarak verildiği görüldüğünü ifade eder¹²⁷.

1982 yılında yayınladığı “Eski Türk Ziyafetleri ve Diş Kirası Adeti” adlı bildiride Türk Tarihindeki ziyafetlerin esasında yardım amaçlı yapıldığının altı çizilmektedir. Ziyafete katılan insanlara onlara gücendirmeden yardımcı olmak amacıyla diş kirası adetinin yy.’lar boyunca süren bir gelenek olduğu bildirilmektedir¹²⁸.

Yine 1982 yılında yayımlanan “XI. Yüzyılda Türk Mutfağı” bildiride ise Yusuf Has Hacıp ve Kaşgarlı Mahmud’un aktardıkların bilgiler ışığında dönemin Türk Mutfağı hakkında bilgiler verilmiştir¹²⁹.

¹²⁶Reşat Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Oyunlar ve Eğlenceler”, **I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, C. III. (Halk Müziği, Oyun, Eğlence), **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1977, s. 231-242.

¹²⁷Reşat Genç “Evlilik Geleneğinin Divan-ı Lügati-t Türk’te ve Manas Destanında Yer Alan Ortak Unsurlar”, **Manas 1000 Bişkek Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1997, s.99.- 112.

¹²⁸Reşat Genç, “Eski Türk Ziyafetleri ve Diş Kirası Adeti”, **II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, C. IV. (Gelenek, Görenek ve İnançlar), Gazi Ü. Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara 1982, s. 175-181.

¹²⁹Reşat Genç, “XI. Yüzyılda Türk Mutfağı”, **Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri (31 Ekim-1 Kasım 1981)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, Üniversite Basımevi, Ankara 1982, s. 57-68.

1995 yılında yayınladığı “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz” isimli bildiride, 1996 yılında yayınlanan “Nevruz’a Dair Nevruz ve Renkler” isimli bildiri ve 2000 yılında yayınlanan “Nevruz’a Dair” isimli bildiri ise yukarıda bahsi geçen makalelere benzer şekilde Nevruz bayramı sarı, kırmızı ve yeşil renkler üzerinden ele alınmaktadır¹³⁰.

1996 yılında yayınlanan “Kaşgarlı’dan Anadolu’ya Türk Kültürü” isimli bildiri ise Reşat Genç’in Kaşgarlı Mahmud üzerinden yola çıkarak ele aldığı tüm makale ve bildirilerin bir özeti niteliği taşımaktadır. Reşat Genç bu bildiride sadece, evlilik, renk veya farklı bir unsur yerine Türk kültürünü genel olarak ele almış ve Kaşgarlı dönemi ile sonrasını günümüze dek kıyaslamaya çalışmıştır¹³¹.

1999 yılında yayınlanan “Nevruz’a Dâir” adlı bildiride Nevruz’daki Renklerin amaçları dışında kullanıldığı, renklerin tarih boyunca siyah; dünyanın merkezini, kırmızı; güneyin, beyaz; batının, mavi veya yeşilin; gök rengi ve aynı zamanda doğuyu sembolize ettiğinden söz eder, toplumların bu kültür değerleriyle ancak bir bütün olacağından bahseder¹³².

Reşat Genç’in, Türk Tarihi ve Kültürünü konu alan bildirilerinden bir diğeri de “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri” isimli makalesinde, Kaşgarlı Mahmud’un Divan-ı Lügati’t-Türk adlı eserindeki bilgilerle birlikte XI. yy.’da Türklerin kullandıkları Dokuma ve Yaygı işleri hakkındaki terimler teker teker ele almak sureti ile incelemektedir. Öte yandan Türklerde dokumacılık tarihini araştıranların Kaşgarlı’nın verdiği bilgileri göz ardı etmemeleri gerektiğinin de altı çizilmektedir¹³³.

2006 yılında yayınlanan makalede “Gregoryan Kıpçaklar ve Töre Bitiği” Göktürkler zamanında karşımıza çıkan Kıpçaklar, Türklerin en kalabalık boyu olduğunu söylemektedir. Kıpçaklar aynı zamanda komşu devletlere ücretli asker

¹³⁰Reşat Genç, “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, **Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara (20-22 Mart 1995)**, Yay. Haz.: Sadık Tural, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1995, s.15-23.

¹³¹Reşat Genç, “Kaşgarlı’dan Anadolu’ya Türk Kültürü”, **Tarih Boyunca Anadolu’da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı Tebliğleri (26-27 Mayıs 1995, Ankara)**, Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları V. İlmî Kongresi, Yay. Haz.: Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yay., Ankara 1996, s. 135-146.

¹³²Reşat Genç, “Nevruz’a Dâir”, **Türk Dünyasında Nevruz III. Uluslararası Bilgi Şöleni**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2000, s.13.-17.

¹³³Reşat Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri”, **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, (Kayseri, 27-31 Mayıs 1996)**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1998, s. 131- 135.

olarak bazı savaşlarda görev aldığını belirtmiştir. Gregoryan Hıristiyan anlamında “Ermeni Kristanlar” olarak da adlandırıldığını söylemektedir, nitekim bir soyun veya milletin adı olarak Ermeni değil kendilerine Hay ya da Hayk olarak adlandırdıklarını öne sürmektedir. Töre Bitiği eseri Miral Kapral ve diğer yazarlar tarafından ele alınan on maddeden oluşan buna müteakip 124 kanun maddesi buna ek 47 madde bulunduğunu ve bu maddelerin Kıpçakça özel terminoloji ve Göktürk dönemine kadar giden hukuk geleneklerini içerdiğini ortaya koymaktadır¹³⁴.

f. Tarihi Coğrafya

1986 yılında yayınlanan “1572 Tarihli Tahrir Defterine Göre XVI. Yüzyılda Bilecik ve Çevresi” adlı makalede Bilecik kasabası sekiz mahalleden oluştuğunu ve kasabada on üç dükkân vergiye tabi olduğunu yerleşim yerlerinin adlarının tamamı Türkçe olduğundan bahsetmiştir¹³⁵.

g. Biyografi Eser İncelemesi

2005 tarihinde yayınlanan “Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat’ın Hayatı ve Eserleri” adlı eserinde 22 Nisan 1903 tarihinde Rusya Federasyonu’na bağlı Tataristan Özerk Cumhuriyeti’nin Nova Şişminsk semtinde Berkete köyünde Tahir ve Şakire İrfan’ın çocuğu olarak dünyaya gelen Akdes Nimet Kurat 1924 yılında bölgede yaşadığı sıkıntılardan dolayı Türk vatandaşlığına başvurmuş ve vatandaşlığı kabul edilmiş ve İstanbul’a gelerek 1925 yılında Fuat Köprülünün asistanı olmuş Zeki Velidi Togan’dan ders alarak 1928’ de tarih şubesinden mezun olduğunu söylemektedir. Akdes hoca İsveççe öğrenerek “Prut Seferi ve Barışı” adlı eseri ele almış 1930 yılında Gazi Terbiye Enstitüsüne tarih öğretmeni olarak atanmış 1941’de Doçentliğe 1944’te Rus Dili Edebiyatı Profesörlüğüne ve bir süre sonra Orta Çağ Tarihi Profesörlüğüne atandığı söylenmektedir. İsveççeyi öğrendikten sonra Türk, İngiliz münasebetlerine kısa bir bakış ve Türk, İngiliz münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi, Türkiye ve Rusya Tarih Kollojyuları örnek bir hoca Türklük ve Sovyetler, Türkiye ve Rusya Kazan

¹³⁴Reşat Genç, “Gregoryan Kıpçaklar ve Töre Bitiği”, **XV. Türk Tarihi kongresi**, Ankara, 2006, s.321.-333.

¹³⁵Reşat Genç, “1572 Tarihli Tahrir Defterine Göre XVI. Yüzyılda Bilecik ve Çevresi”, **II. Osmanlı Sempozyumu, Ertuğrul Gaziyi Anma ve Söğüt Şenliği Vakfı**, Ankara, 1986, s.27.-37.

hanlığını kuran ulu Muhammed Hanlığının Yarlığı Türk, Rus ilişkileri gibi eserlere imza attığını ifade etmiştir¹³⁶.

h. Cumhuriyet Dönemi ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri

Reşat Genç'in Cumhuriyet dönemini konu alan makaleleri çizelge 6'da sunulmaktadır.

Çizelge 6. Reşat Genç'in Cumhuriyet Dönemini Konu Alan Makaleleri

Yıl	Makale adı	Dergi adı	Cilt/sayı
1989	Ölümünün 100.Yılında Namık Kemal'i Anma Sempozyumunun Açılış Konuşması	Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	5/1
1994	Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel İlkelerinden Laiklik	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi	10/29
1998	Türkiye Cumhuriyeti'nin Fikir Temelleri ve Nitelikleri	Yeni Türkiye	23
1999	Laik Türkiye Yolunda Adımlar	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi	
1999	Atatürk Düşüncesinde Laiklik ve Din Anlayışı,	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi	
1999	Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel Nitelikleri	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi	
2000	Hilafetten Cumhuriyete	Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi	
2003	1923'ten Günümüzde Cumhuriyetimizin Türk Milletine Kazandırdıkları	Elektronik Basım Yayım	
2004	Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi	Diyanet Dergisi	66
2005	Ulusal Kahraman Atatürk,10 Kasımlarda Atatürk'ü Anmak ve Anlamak	Atatürk Kültür Merkezi	
2006	Atatürk'ün Eğitim Anlayışı (Namık Çençen ve Şerafettin Arıdil ile Birlikte)	Askeri Tarih Bülteni	
2009	Laiklik, Milli Birlik ve Beraberlik	Silahlı Kuvvetler Dergisi	400

Reşat Genç'in Cumhuriyet dönemini konu alan makalelerinden bahsetmek gerekir ise 1989 yılında yayınladığı “Ölümünün 100. Yılında Namık Kemal'i Anma Sempozyumu'nun Açılış Konuşması”nda Namık Kemal'in çok yönlü bir insan olduğundan, şair, gazeteci, yazar, tarihçi, vatanperver, asil karaktere sahip bir kişilik olduğundan bahseder. “Vatan Yâhut Silistre” ismiyle sunulan eserin Türk Kahramanlığından bahsettiğini ve milleti ümitsizlikten kurtarmak için gerekli milli şuuru vermeyi amaçladığını ele almıştır¹³⁷.

¹³⁶Reşat Genç, “Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın Hayatı ve Eserleri”, **Kazan Hanlığının 1000. Kuruluş Yılı Dönümü Etkinlikleri**, Tataristan, 2005, s.167.-173.

¹³⁷Reşat Genç, “Ölümünün 100. Yılında Namık Kemal'i Anma Sempozyumunun Açılış Konuşması”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Namık Kemal Özel Sayı, C.5, S.1, Ankara, 1989, s.5.-8.

1994 yayınladığı “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel İlkelerinden Laiklik” adlı makalede Laiklik meselesine değinmiş, tarihsel süreçte İslam dünyasında din ve devlet işlerinin ayrılmasının güçlüğünden bahsederek Atatürk’ün Laik konusuna verdiği önemi vurgulamaktadır¹³⁸. Bu makaleye benzer olarak 1999 yılında yayınlanan “Laik Türkiye Yolunda Adımlar” ve “Atatürk Düşüncesinde Laiklik ve Din Anlayışı” başlıklı makalelerde, Atatürk’ün hedeflediği devlet yönetiminde Laiklik konusunun ne kadar önemli olduğu ve bu konuda atılan radikal adımlardan bahsedilmektedir¹³⁹.

1996 yılında yayınladığı “Atatürk ve Türk Kimliği”, Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Atatürk, İstanbul’dan Samsun’a hareket ederek millet egemenliğine dayalı yeni bir Türk devleti kurmayı amaçladığını bu amaç dahilinde birtakım kongreler düzenleyerek yapılan konuşmaları Mazhar Müfit Bey’e not ettirdiğini, Sivas’a çıkartılan “*Milli irade*” yayın organının Ankara’da “*Milli egemenlik*” altında karşımıza çıktığını ifade etmektedir¹⁴⁰.

1997 yılında yayınlanan “Rize’nin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi Paneli Kapanış Konuşması” Rize tarihinin I. Dünya Savaşı, Millî Mücadele, Cumhuriyet yıllarındaki önemi ve Atatürk’ün Türk milletine vermek istediği iki temel amaç doğrultusunda (Türk milletinin kendisini bilmesinden kültürel kimliğine sahip çıkmasından, çağdaş uygarlık düzeyine çıkması için yapılan yenilikleri takip etmesinden) toplanması gerektiğini söyler¹⁴¹.

1997 yılında yayınlanan “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel Nitelikleri” Atatürk’ün ölümünün 59. Yıl dönümünde düzenlenen törende 1982 anayasasının birinci maddesine göre “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir” ikinci maddesi ise “Cumhuriyetin Nitelikleri; Toplumun huzuru, milli dayanışma adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” üçüncü maddesi ise “Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti” dördüncü maddesi ise “Bu ilk üç maddenin değiştirilemeyeceği ve hatta

¹³⁸Reşat Genç, “Laik Türkiye Yolunda Adımlar ve Atatürk Düşüncesinde Laiklik ve Din Anlayışı”, Yay. Haz.: Ethem Ruhi Fırlı vd.; **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 1999, s.9-20.

¹³⁹Reşat Genç, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel İlkelerinden Laiklik”, **10 Kasım 1997 Devlet Töreni Konuşmaları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 19-28.

¹⁴⁰Reşat Genç, “Atatürk ve Türk Kimliği”, **10 Kasım 1994 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk-Türk Kimliği Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1996, s.7.-5.

¹⁴¹Reşat Genç, “Rize’nin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi Paneli Kapanış Konuşması”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.13, S.39, Ankara, 1997, s.875.-887.

değiştirilmesinin teklif bile edilemeyeceğini ifade eder. Anayasanın bu ilk üç maddesi Cumhuriyetimizin temel niteliklerini bütünüyle kapsayarak fikri hür, vicdani hür Türk toplumu yaratmayı amaçladığını söyler¹⁴².

1998 yılında yayınlanan “Türkiye Cumhuriyeti’nin Fikir Temelleri ve Nitelikleri” Osmanlı Devleti’nin 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması ile devletin bağımsızlığı, idaresi, esaret altına girdiğinden Türk İstiklal savaşı ile bu tutsaklıktan kurtulduğunu kurulan yeni Türk devletinin “Atatürk Milliyetçiliğini hedef olarak belirleyen, laik, demokrat, barışçıl, insancıl nitelikleri taşımasını gerektiğini ve bu şekilde Türk toplumunun milli, üniter bir devlet yapısına kavuşacağını söylemiştir¹⁴³.

2000 yılında yayınlanan “Hilafetten Cumhuriyete” başlıklı makalesinde ise yine Laiklik ilkesinin üzerinde durulmuş ancak yukarıda bahsi geçen makalelerden farklı olarak yönetim biçimindeki değişikliklere de odaklanılmıştır. Makale kapsamında öne çıkan bir diğer hususa Reşat Genç’in Osmanlı’yı bir emperyal devlet olarak görmemesinden dolayı İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş tabirini yanlış bulmasıdır. Zira, ona göre Osmanlı sömürge amacı gütmeyen bir devlet olduğundan ötürü İmparatorluk olarak görülmemelidir¹⁴⁴.

2001 yılında yayınlanan “Atatürk Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti’ne göre Atatürk’e saygı göstermek gerektiğini ve bunu Kutatgu Bilig’te de “Kerek hindu bolsa kümüş yolugı...” yani “parayla satın alınmış, para ile esaretten kurtarılmış bir köle bile olsa, oradan hükümdarlığa yükselmiş bir kimse bile olsa onun yönetimine saygı göstermek gerektiğini işaret etmektedir Atatürk gibi Anadolu Selçuklu sultanı II. Kılıç Arslan ve Cengiz Han, Büyük Selçuklu sultanı Tuğrul Bey gibi önemli hükümdarlara yaptığı çalışmalara ve bize bıraktıklarına saygı ile yaklaşp onların bize bıraktığı kültürel mirasa sahip çıkmamız gerektiğini söylemektedir¹⁴⁵.

¹⁴²Reşat Genç, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel Nitelikleri”, **10 Kasım 1997 Devlet Töreni Konuşmaları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.19.-28.

¹⁴³Reşat Genç, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Fikir Temelleri ve Nitelikleri”, **Yeni Türkiye Yay.**, Cumhuriyet Özel Sayısı I, S.23.-24., Ankara, 1998, s.717.-725.

¹⁴⁴ Reşat Genç, “Hilafetten Cumhuriyete”, **10 Kasım 1999 Devlet Töreni Konuşmaları ve Hilafetten Cumhuriyete Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s. 41-50.

¹⁴⁵Reşat Genç, “Atatürk Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti”, **I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001, s.17.-28.

2003 yılında yayınlanan “1923’ten Günümüzde Cumhuriyetimizin Türk Milletine Kazandırdıkları” başlıklı makalesinde ise 1923 yılından makalenin yayınlandığı 2003 yılına kadar geçen süreçte Cumhuriyet tarihine hak ve özgürlükler açısından bir parantez açılmaktadır. Makalenin devamında ise cumhuriyetin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda Türk milletine kazandırdığı ayrıcalıklara değinilmektedir¹⁴⁶.

2004 yılında yayınladığı “Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi” adlı makalede ise yeni kurulan devletin eğitim konusunda yaptığı reformlardan bahsedilmekte ve eğitim konusunda laiklik ile ele alınmaktadır. Makale kapsamında dikkat çeken bir husus ise Reşat Genç’in laikliği korumak amacı ile okullarda din dersi olmasını istemeyen aydınlara karşı çıkmasıdır. Reşat Genç’e göre Din derslerinin okullarda verilmemesi esasında Laiklik için problem teşkil edecektir. Zira ona göre devletin kurumlarının şeffaflığı yerine kapalı kapılar arkasında aktarılabacak hurafeler laiklik ve yeni kurulan devlet açısından tehlike teşkil edecektir¹⁴⁷. Bu makaleye benzer olarak 2006 yılında Namık Çencen ve Şerafettin Andil ile ele aldığı makalede de aynı hususlara dikkat çekmektedir.

2005 yılında yayınlanan “Ulusal Kahraman Atatürk’e göre Osmanlı devletinin emperyalist devletler karşısındaki aciz tutumuna baş kaldırarak yeni bağımsız şartsız Türk devleti kurarak İstiklal mücadelesini kazandığını, TBMM’nin açılış konuşmasında da “Milletimizin güçlü, mutlu ve istikrarlı yaşayabilmesi için devletin bütünüyle milli bir siyaset izlemesi, bu siyasetin iş teşkilatımıza tam olarak uyulması ve dayanması gerekir” diyerek ömrü boyunca milli siyaseti titizlikle uyguladığı milletin saadet ve refahına çalıştığını ve bu yüzden eşsiz bir kahraman olduğunu ifade etmektedir¹⁴⁸.

2009 yılında yayınlanan “Laiklik, Milli Birlik ve Beraberlik” adlı makalesi yukarıda bahsi geçen tüm makalelerin bir özeti niteliği taşımaktadır. Bu makalede hem laiklik hem eğitim hem de Türk toplumunun Cumhuriyet ile beraber

¹⁴⁶Reşat Genç, “1923’ten Günümüzde Cumhuriyetimizin Türk Milletine Kazandırdıkları”, Prof. Dr. Kazım Yaşar Kopraran’a Armağan, Yay. Haz. E. Semih Yalçın, **Berikan Yayınevi**, Ankara 2003, s. 349-357.

¹⁴⁷Reşat Genç, “Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi”, **Diyanet Dergisi**, Sayı 166, Ankara (Ekim) 2004, s. 32-35.

¹⁴⁸Reşat Genç, “Ulusal Kahraman Atatürk”, **10 Kasımlarda Atatürk’ ü Anmak ve Anlamak**, Atatürk Araştırma merkezi, Ankara, 2005, s.111.-117.

kazandığı hak ve özgürlüklerden bahsedilmekte, milli birliğin önemi vurgulanmaktadır¹⁴⁹.

Reşat Genç'in Cumhuriyet dönemini konu alan bildirimleri ise çizelge 7'de sunulmaktadır.

Çizelge 7. Reşat Genç'in Cumhuriyet Dönemini Konu Alan Bildirimleri

Yıl	Bildiri adı	Etkinlik Adı	Etkinlik Yeri
1981	Atatürk'ten Vecizeler ve Anılar	100. Yıl Atatürk Konferansları	Ankara
1989	Atatürk'ün "Milli Birlik ve Beraberlik" İlkesi	Gazi Üniversitesi Atatürk'ün 50.Ölüm Yılı Anma Konferansları	Ankara
1996	Büyük Taarruz'un Gerçekleşen Hedefleri	X. Milli Egemenlik Sempozyumu	Afyon
1998	XXI. Yüzyıla Giderken Atatürkçülüğün Değerlendirilmesi ve Yorumu	Uluslararası Üçüncü Atatürk Sempozyumu,	Ankara
1998	Atatürk ve Balkanlar	Atatürk ve Manas Sempozyumu	Manastır-Bitola
1998	Atatürk ve Milli Birlik	10 Kasım 1996 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Milli Birlik Paneli	Ankara
2000	75. Yılında Türkiye Cumhuriyeti	Atatürk Konferansları	Ankara
1998	Atatürk, Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti	I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirimleri	Prizren
2002	Yeni Mandacılık Eğilimleri	Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu	Sivas
2003	Özgüven Duygusunu Kaybetmişlik, Manda ve Himaye Arayışları Karşısında Büyük Nutuk'un Tespitleri	Yetmiş beşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak Bilgi Şöleni	Ankara
2006	Cumhuriyetin İlanına Giden Yol	Cumhuriyetin 80.Yılı Sempozyumu	Ankara
2010	Kazım Karabekir'in Askeri Kişiliği ve Eğitimci Yönü	Ölümünün 62. Yıl Dönümünde Kazım Karabekir Paneli	Ankara

Reşat Genç'in Cumhuriyet dönemini konu alan bildirimlerinden bahsetmek gerekir ise 1981 yılında yayımladığı "Atatürk'ten Vecizeler ve Anılar" adlı makalede Atatürk'ün bizzat kendisinin aktardığı anılar ve söyleşilerinin bir derlemesi yapılmıştır¹⁵⁰. 1989 yılında yayınladığı "Atatürk'ün Milli Birlik ve Beraberlik İlkesi" başlıklı bildirimde ise Türkiye Cumhuriyeti açısından milli birlik ve beraberliğin önemi Atatürk üzerinden ele alınmaktadır¹⁵¹. Bu makaleden on yıl sonra 1998 yılında yayınladığı "Atatürk ve Milli Birlik" adlı makalede de genel

¹⁴⁹Reşat Genç, "Laiklik, Milli Birlik ve Beraberlik", **10 Kasım 1996 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Milli Birlik Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.1-6

¹⁵⁰Reşat Genç, "Atatürk'ten Vecizeler ve Anılar", 100 Yıl Atatürk Konferansları, **TPAO Genel Müdürlüğü Yay.**, Ankara 1981, s. 107- 115.

¹⁵¹Reşat Genç, "Atatürk'ün Milli Birlik ve Beraberlik İlkesi", Gazi Üniversitesi Atatürk'ün 50.Ölüm Yılı Anma Konferansları, Ankara 1989, s. 35-41.

olarak aynı noktalara dikkat çeken Reşat Genç, Atatürk'ün bütün ilkelerinin esasında Milli Birlik ilkesinin etrafında toplandığına vurgu yapmaktadır¹⁵².

1998 yılında yayımladığı “XXI. Yüzyıla Girenken Atatürkçülüğün Değerlendirilmesi ve Yorumu” başlıklı bildiri ise Atatürkçülük konusunu ele almış ve Atatürkçülüğün faşizm, komünizm gibi öğretilerden ayrılması gerektiğini belirtmektedir. Zira ona göre, Atatürkçülüğün en mühim özelliğinin sabit bir öğreti olmaktansa “inkılapçılık” ilkesi temelinde çağın şart ve koşullarına göre Türk milletinin aleyhine göre yorumlanabilmesidir¹⁵³.

1998 yılında yayımlanan “Atatürk ve Balkanlar” adlı bildirisinde ise hem Balkan coğrafyasının Atatürk açısından önemi hem de Atatürk'ün Balkan coğrafyasına verdiği önemden bahsedilmektedir. Atatürk'ün Cumhuriyetin kuruluşundan vefat ettiği güne değin Balkan coğrafyası için yürüttüğü siyasetten bahsedilmektedir¹⁵⁴.

1999 yılında yayımlanan “Büyük Taarruz'un Gerçekleşen Hedefleri” adlı bildiri ise Cumhuriyetin ilanı, Hilafetin kaldırılması, laiklik ve birçok radikal kararın temel taşının Büyük Taarruz ile atıldığında bahsedilmektedir. Reşat Genç'e göre Türk milletinin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasının ilk adımını Büyük Taarruz oluşturmaktadır¹⁵⁵.

2000 yılında yayımladığı “75. Yılında Türkiye Cumhuriyeti” başlıklı bildiri de, Cumhuriyet yönetiminin Türk toplumuna kazandırdıkları ve ilk 75 yılının bir özeti yapılmaktadır¹⁵⁶. 2002 yılında yayımladığı “Yeni Mandacılık Eğilimleri” başlıklı bildiri de ise mandacılık fikrinin oluşturduğu tehlikeden bahseden Reşat Genç, Kurtuluş Savaşı yıllarında Amerikan mandasına girmeyi

¹⁵²Reşat Genç, “Atatürk ve Milli Birlik İlkesi”, **10 Kasım 1996 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Milli Birlik Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.1-6.

¹⁵³Reşat Genç, “XXI. Yüzyıla Girenken Atatürkçülüğün Değerlendirilmesi ve Yorumu”, **III. Uluslararası Atatürk Sempozyumu (3-6 Ekim 1995, Gazi-Magosa)**, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s. 9-16.

¹⁵⁴Reşat Genç, “Atatürk ve Balkanlar”, **Atatürk ve Manastır Sempozyumu**,12-13 Ekim 1998, Manastır-Bitola, s.13-19.

¹⁵⁵Reşat Genç, “Büyük Taarruz'un Gerçekleşen Hedefleri”, **X. Milli Egemenlik Sempozyumu (7 Mayıs 1996, Afyon)**, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., s.167-173.

¹⁵⁶Reşat Genç, “75.Yılında Türkiye Cumhuriyeti”, **Atatürk Konferansları (1998-75.Yıl Yurtiçi)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s. 1-6.

isteyenler ile 2002 yılında Avrupa Birliği'ne girmeyi isteyenler arasında bir fark olmadığından bahsetmektedir¹⁵⁷.

2006 yılında yayınladığı “Cumhuriyetin İlanına Giden Yol” isimli bildiriye Cumhuriyete giden yolun bu yolun öncüsü tarafından Kurtuluş Savaşı ile beraber atıldığına dikkat çekmektedir¹⁵⁸. 2003 yılında yayınladığı “Özgüven Duygusunu Kaybetmişlik, Manda ve Himaye Arayışları Karşısında Büyük Nutuk'un Tespitleri” başlıklı bildiriye Atatürk'ün kafasında çizdiği yol haritası ve bu haritanın nutuk üzerinden aktarılması ele alınmaktadır¹⁵⁹.

2010 yılında yayınladığı “Kazım Karabekir'in Askeri Kişiliği ve Eğitimci Yönü” isimli bildiriye ise Türk Tarihi ve bilhassa Millî Mücadele açısından önemli bir şahsiyet olan Kazım Karabekir'in genel olarak karşılaşılan askeri yanının dışında eğitime verdiği önem gözler önüne sermektedir¹⁶⁰.

i. Eğitim ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri

Reşat Genç'in eğitim ile ilgili makaleleri ve bildirileri ise çizelge 8'de sunulmaktadır.

Çizelge 8. Reşat Genç'in Eğitim ile İlgili Makaleleri ve Bildirileri

Yıl	Makale/ Bildiri Adı	Dergi/ Etkinlik Adı	Cilt/S ayı	Etkinlik Yeri
1982	Millî Kültür Konularının Eğitim Programlarına Alınması Lüzumu	Millî Kültür Şurası Bildirileri		Ankara
1984	Tarih Öğretimimiz Nasıl Olmalıdır?”	Tercüman Millî Eğitim Sempozyumu		İstanbul
1996	Millî Eğitimimiz Üzerine Bazı Düşünceler	Yeni Türkiye	7	
1996	Atatürk ve Millî Eğitim	10 Kasım 1993 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Eğitim Paneli		Ankara
2006	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programları ve Ders Kitaplarında Türk Halk Kültürünün Yeri ve Önemi” (Namık Çençen ve Şerafettin Anadil ile Birlikte)	VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi		Gaziantep
2011	Eğitim, Kültür ve Sosyalleştirme	5.Ulusal Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi		Ankara

¹⁵⁷Reşat Genç, “Yeni Mandacılık Eğilimleri”, **Sivas Kongresi Birinci Uluslararası Sempozyumu Bildirileri (2-4 Eylül 2002)**, SISKAV Yay., Sivas 2002, s. 89-95.

¹⁵⁸Reşat Genç, “Cumhuriyetin İlanına Giden Yol”, **Cumhuriyet'in 80. Yılı Sempozyumu (23-25 Ekim 2003) Bildirileri**, Gazi Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara 2006, s. 347-350.

¹⁵⁹Reşat Genç, “Özgüven Duygusunu Kaybetmişlik, Manda ve Himaye Arayışları Karşısında Büyük Nutuk'un Tespitleri”, **Yetmiş beşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak Bilgi Şöleni (17-18 Ekim 2002, Ankara)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2003, s. 30-35.

¹⁶⁰Reşat Genç, “Kazım Karabekir'in Askeri Kişiliği ve Eğitimci Yönü, **Ölümünün 62'nci Yıl Dönümünde Kazım Karabekir Paneli (25 OCAK 2010)**, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., s.23.

Reşat Genç'in eğitim ile ilgili makaleleri ve bildirilerini ele almak gerekirse 1982 yılında yayımladığı "Milli Kültür Konularının Eğitim Programlarına Alınması Lüzumu" başlıklı makalede Reşat Genç 1982 yılının eğitim müfredatını eleştirmekte ve Türk Milli Kültürünün okullarda öğretilmesinin yarattığı olumsuz durumlar ve yol açacağı olası tehlikelerden bahsetmektedir¹⁶¹. 1984 yılında kaleme aldığı "Tarih Öğretimimiz Nasıl Olmalıdır" isimli makalede de aynı şekilde Tarih derslerinin Türk Milli Kültürüne uygun bir biçimde ele alınması gerektiğinden bahsetmektedir¹⁶².

1996 yılında yayımladığı "Milli Eğitimimiz Üzerine Bazı Düşünceler" başlıklı makalede de yukarıda bahsi geçen şekilde eğitim alanında Türk kültürü ve Türklükten uzaklaşmaması gerektiğinden bahseden Reşat Genç, Türk milli kültürüne sahip çıkılmasının yanında bilhassa eğitim alanında çağdaş gelişmelerin takip edilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Ona göre eğitim politikalarının Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda olduğu gibi hem milli hem de çağdaş olması gerekmektedir¹⁶³. Yine 1996 yılında kaleme aldığı "Atatürk ve Milli Eğitim" adlı makalede de Atatürk'ün cumhuriyet ile birlikte eğitime verdiği önemden bahsedilmekte onun eğitim alanında yürüttüğü politikaların milli, çağdaş ve laik olduğuna değinmektedir¹⁶⁴.

Reşat Genç'in eğitim ile alakalı meydana getirdiği bütün kitap, makale ve bildirilerin ortak özellikleri, Türk milli kültürüne önem veren ve çağdaşlıktan kopmayan bir eğitim anlayışı benimsemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu konudaki referansının da Mustafa Kemal Atatürk olduğu görülmektedir. 1982, 2002, 2006 gibi hangi yılda kaleme almış olması fark etmeksizin mevcut eğitim politikalarının Atatürk döneminden saptığını ve bunun oldukça yanlış sonuçlara neden olabileceğini vurgulamaktadır.

Değerlendirme: Reşat Genç, Türk tarihi ve kültürünü en ince ayrıntısıyla işleyerek Karahanlı Devlet Teşkilatı'nın siyasi tarihteki yeri ve önemini altını çizmiştir. Karahanlı Devletinde Kaşgarlı Mahmud'un Türk dünyasına katkılarını

¹⁶¹Reşat Genç, "Milli Kültür Konularının Eğitim Programlarına Alınması Lüzumu", **I. Milli Kültür Şurası Bildirileri (23-27 Ekim 1982)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982, s. 156-161.

¹⁶²Reşat Genç, "Tarih Öğretimimiz Nasıl Olmalıdır", **Tercüman Milli Eğitim Sempozyumu**, İstanbul 1984, s. 53-57.

¹⁶³Reşat Genç, "Milli Eğitimimiz Üzerine Bazı Düşünceler", **Yeni Türkiye (Eğitim Özel Sayısı)**, Sayı 7, Ocak-Şubat 1996, s.196-201.

¹⁶⁴Reşat Genç, "Atatürk ve Milli Eğitim", **10 Kasım 1993 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Milli Eğitim Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1996, s. 7-9.

bizlere sunmuştur. Kaşgarlı Mahmud'un XI. yy.'da evlenme geleneğiyle Türk toplumunun en küçük yapı taşı ailenin ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle Satuk Buğra Han zamanında yaşantılarıyla birlikte İslamiyet'ten önceki Türklerin yaşayışlarıyla benzerlik gösterdiğini ve bu yüzden Türklerin İslamiyet'i kabul ettiğini belirtmektedir. Ahlaki değerler Türk töresinin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Türkler için Nevruz baharın gelişini anlatır ve Ergenekon destanının alıntıları mevcuttur. Öğretmeni olan Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın hayatını ve eserlerini incelemiş kendisi de öğretmeni yolunda ilerlemiştir. Reşat Genç Türk tarihinin yanında Cumhuriyet dönemi sorunları ile de yakından ilgilenmiştir. Özellikle dönemin ders kitaplarıyla ilgili düzenlemeler yaparak öğrencilere Türk tarihini ve Türk kültürünü ve Cumhuriyet tarihi, Atatürk başlıklarıyla öğrencilerine büyük katkı sağlamıştır.

2. Danışmanlığını Yaptığı Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Reşat Genç akademik yaşamın önemli bir bölümünü Ankara'da geçirse de Türkiye'nin dört bir tarafında birçok yüksek lisans ve doktora öğrencisinin yetişmesini sağlamıştır. Reşat Genç'in yüksek lisans veya doktora danışmanlığı yaptığı akademisyenlerden bazıları şunlardır: Bilal Bülent Alperen, Sezai Öztaş, Servet Öztaş, Günay Cihan, Recep Turgut, Ceylin Ekiz Yıldırım, Tuğba Belenli, Abdulcelil Gök, Ali Bal, Yaşar Canatan, Ramazan Gürgün, Osman Köksal, Murat Ali Doğan, Mustafa Çandır, Fuat Özer, Faruk Aydın, Yaşar Damlapınar, Celal Yılmaz, Hüseyin Sarı, Tülin Boyacı, Gülay Kabak, Ahmet Yaramış, Filiz Deniz, Cemil Bingöl, Selim Karakaş, Murat Taştan, Namık Çencen, Erkan Göksu, Yusuf İzzettin Kılınçer, Veysel Aygün, Vâris Abdurrahman, Aydos Şalbayev, Mehmet Ali Çakmak, Gülcan Çay, Leyla Kaplan, Muhammet Şahin, Güngör Cebecioğlu, Mustafa Eski, Ali Mithat İnan, Erol Sahipleri, Hüsamettin Öztürk, Güngördü, Hasan Yağar, Mustafa Gül, Tahir Aydoğmuş, Yılmaz Yıldız, Selami Karacan, Mustafa Oflaz, Ahmet Ender Gökdemir, Mustafa Safran ve Mehmet Şahingöz'dür¹⁶⁵.

Reşat Genç'in danışmanlığını yürüttüğü yüksek lisans tezleri çizelge 9'da gösterilmektedir.

¹⁶⁵ Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 5.

Çizelge 9. Reşat Genç'in Danışmanlığını Yürüttüğü Yüksek Lisans Tezleri

Yıl	Yazar	Tez Adı	Tamamlandığı Üniversite	Tamamlandığı Enstitü
1982	Gülay Kabak	1.Meşrutiyet Döneminde Makedonya Meselesi (1876-1908)	Gazi Üniversitesi	SBE
1985	Mustafa Oflaz	Anadolu Selçukluları ve Beylikleri Dönemi Türk Denizciliği	Gazi Üniversitesi	SBE
1985	Yılmaz Yıldız	Umur Paşa Destanına Göre Aydınöğulları Devleti'nin İdari ve Askeri Teşkilatı	Gazi Üniversitesi	SBE
1987	Ramazan Gürgün	Cumhuriyetimizin İlk Altı Başbakanının Kısa Haltercemeleri, Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), Mareşal Mustafa Fevzi Çakmak, Hüseyin Rauf Bey (Orbay), Ali Fethi Bey (Okyar), Mustafa İsmet Bey (İnönü), Mahmud Celal Bey"	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1987	Ali Fethi Okyar	Mustafa İsmet Bey (İnönü), Mahmud Celal Bey	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1987	Osman Köksal	Mükellefiyet-İ Askeriye Kanun-U Muvakkati, 29 Nisan 1330: Osmanlı Devleti'nde Asker Almada Son Durum	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1987	Murat Ali Doğan	Millî Mücadele'de Balıkesir	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1990	Faruk Ayın	Tanzimat Fermanı'nın İlanından Sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda Uygulanan Asker Alma Usulleri (1839-1914)	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1990	Mustafa Eski	Mahalli Kaynaklara Göre Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Faaliyetleri	Gazi Üniversitesi	SBE
1990	Hüseyin Sarı	Millî Mücadele Yıllarında Bolu	Gazi Üniversitesi	SBE
1990	Celal Yılmaz	Millî Mücadele'de Dertli Gazetesi	Gazi Üniversitesi	SBE
1994	Gülcan Şahingöz	Millî Mücadele Sonlarına Kadar Boğazlar Meselesi	Gazi Üniversitesi	SBE
1996	Filiz Deniz	Yusuf Akçura Hayatı, Eserleri ve Fikirleri	Gazi Üniversitesi	SBE
1997	Yaşar Damlapınar	Cumhuriyet Dönemi Türk Polis Teşkilatı'nın Tarihi Gelişimi	Gazi Üniversitesi	SBE
1998	Mustafa Çandır	Cumhuriyet Dönemi Özel Yüksek Okullar	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
1998	Selim Karakaş	Türk İdare Tarihinde Hâkimiyet Anlayışı (Türkçe Kaynaklara Göre Başlangıçtan XI.Yüzyılın Sonuna Kadar)	Gazi Üniversitesi	SBE
2000	Aydos Şalbayer	IX-XI Yüzyıllarda Sır Derya Oğuzları	Gazi Üniversitesi	SBE
2003	Namık Çençen	İstanbul'un Fethi Konusunun İlköğretim ve Orta Öğretim Tarih Ders Kitaplarında Bilimsel ve Biçimsel İçerik Yönünden İncelenmesi ve Öğretmen Gözlemi	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2004	Murat Taştan	Lise III. Sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kurtuluş Savaşı Nasıl Anlatılmalıdır?	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2004	Abdulcelil Gök	Tarih Öğretiminde İşbirliğine Dayalı Öğrenme Tekniğinin Kullanımı	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Çizelge 9. (devamı) Reşat Genç'in Danışmanlığını Yürüttüğü Yüksek Lisans Tezleri

Yıl	Yazar	Tez Adı	Tamamlandığı Üniversite	Tamamlandığı Enstitü
2005	Tuğba Belenli	Tarih Öğretiminde Toplumsal Yaşayışın Düzenlenmesi “Ünitesinin İşlenişinde Çoklu Zekâ Kuramı	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2005	Ceylin Yıldırım	Türkiye (6-11 Yaş) ve İngiltere’deki (5-11 Yaş) İlköğretim Tarih Programlarını Karşılaştırması	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2005	Ali Bal	Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Sistem Düşüncesi ve Simülasyona Dayalı Öğretimi	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2006	Veysel Aygün	Kaşgarlı Mahmud, Balasagunlu Yusuf ve Nizamü’l-Mülk’e Göre Türk Ordusu	Gazi Üniversitesi	SBE
2006	Recep Turgut	Türkiye Cumhuriyeti’nin Temel Nitelikleri ve Bu Niteliklerin Lise Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Müfredat Programlarındaki Yeri	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2007	Yusuf İzzettin Kılınçer	Atatürk ve Kırşehir (1919-1938)	Ankara Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2007	Servet Avşar	Tarih Öğretiminde Karikatür İmgesi	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2008	Bilal Bülent Alperen	Tarih Öğretmenini Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretimine İlişkin Görüşlerini Çeşitli Değişkenler (Kıdem, Mezuniyet, Okul Türü ve Cinsiyet) Açısından İncelenmesi (Konya Örneği)	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Reşat Genç’in danışmanlığını yürüttüğü doktora tezleri çizelge 10’da gösterilmektedir.

Çizelge 10. Reşat Genç’in Danışmanlığını Yürüttüğü Doktora Tezleri

Yıl	Yazar	Tez Adı	Tamamlandığı Üniversite	Tamamlandığı Enstitü
1985	Mustafa Gül	Erzurum Kongresi	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1987	Ahmet Ender Gökdemir	Cenubi Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkata-i Milliyesi	Gazi Üniversitesi	SBE
1987	Halil Aytekin	İttihad ve Terakki Devri Eğitim Teşkilatı	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1988	Hasan Yağar	Mevzuat Metinlerinde Polis Teşkilatında Yapı ve Görev (1845-1923)	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1988	Nedret Güngördü	Tanzimat ve Meşrutiyet (I-II) Dönemlerinde Osmanlı Mülki İdareleri	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1988	Hüsamettin Öztürk	Millî Mücadele’de Çanakkale	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1988	Erol Seyfeli	Millî Mücadele ‘De Hatay (Silahlı Mücadele Devri) 1918-1923	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Çizelge 10. (devamı) Reşat Genç'in Danışmanlığını Yürüttüğü Doktora Tezleri

Yıl	Yazar	Tez Adı	Tamamlandığı Üniversite	Tamamlandığı Enstitü
1985	Mustafa Gül	Erzurum Kongresi Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1987	Ahmet Ender	Muvakkat-i Milliyesi Yaşadıkları Sahalarda Yazılan	Gazi Üniversitesi	SBE
1989	Gökdemir Mustafa Safran	Lügatlara Göre Kuman /Kıpçaklar'da Siyasi, İktisadi, Sosyal ve Kültürel Yaşayış	Ankara Üniversitesi	SBE
1990	Yılmaz Yıldız	Salih Hulusi (Kezrak) Paşa'nın Hayatı (1864-1939)	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1991	Güngör Cebecioglu	Atatürk ve Güney Cephelerimiz (1917-1922)	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1992	Muhammet Şahin	Millî Mücadele'de Doğu Trakya	Gazi Üniversitesi	SBE
1992	Leyla Kaplan	Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)	Ankara Üniversitesi	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
1996	Mehmet Ali Çakmak	Hanlıklar Devrinde Azerbaycan-Türkiye Münasebetleri (1723-1829)	Gazi Üniversitesi	SBE
1997	Cemil Bingöl	Çankırı'nın İdari, Nüfus ve Sosyal Yapısı	Gazi Üniversitesi	SBE
2001	Varis Abdurrahman	Karahanlılar Devleti ile Koçu (İdikut) Uygur Devleti'nin Münasebetleri	Ankara Üniversitesi	SBE
2007	Sezai Öztaş	Tarih Öğretimi ve Filmler: "Tarih Öğretiminde Film Kullanılmasının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2008	Erkan Göksu	Türkiye Selçuklularında Ordu	Gazi Üniversitesi	SBE
2010	Namık Çençen	11.Sınıf "Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Tarih Öğretmenlerinin "Edebi Ürün Kullanılmasına İlişkin Görüşleri	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2013	Fatma Gültekin	Ortaöğretimde Tarih Derslerinin Akıl Yürütme Etkisi	Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Reşat Genç'e yönelik ulaşılan tüm kaynaklar incelenmiş, fakat bazı ders kitapları gibi tedavülden kaldırılan eserler incelemeye alınamamıştır.

IV. REŞAT GENÇ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA

A. Sevenlerinin Gözünden Reşat Genç

Reşat Genç dünyada bilim adamlarının tanıdığı önemli tarihçilerinden biridir. Sevenlerinin gözünde iyi yürekli ve samimi olmasıyla ön plana çıkan Genç'in bu özelliği dostlarının kendisi ile ilgili anılarında da görülmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti Çin Azınlıkları Radyosu Türkçe Bölüm Başkanı Rukiye Hacı¹⁶⁶ Reşat Genç ile ilgili anısını şu şekilde aktarmaktadır:

“Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu eski başkanlarından Prof. Dr. Reşat Genç Hocamı 1994 yılında tanıdım. Çin’de yaşayan Uygurlar ise Reşat hocam ile ilk kez 14 Ağustos 1997’de Çin’in Sincan Özerk Uygur bölgesinin başkenti Urumçi şehrinde tanıdılar. Çin Halk Cumhuriyeti tarihinde ilk defa toplanan uluslararası folklor kongresine katılmıştır. Bu müjdeli haberi alır almaz gazeteci olarak daha fazla bilgi edinmek istedim. Pekin’de Çin Uluslararası Radyosu’nda çalışan bir muhabir olarak kongre katılımcıları ile telefonda görüşmek istedim. İlk röportajını dönemin Sincan Sanat Üniversitesi dekanı ve Çin Ressamlar Derneği başkanı olan tanınmış ressam Gazi Ahmet beyle yaptım. Reşat Genç beyi nasıl tanıyorsunuz dediğimde Ahmet Bey şu yanıtı verdi: Ben Reşat beyi Haziran 1994’te Kızılay’da Kızılay Çocuk Esirgeme Kurumu’nda kültür bakanlığının davetiyle açtığım sergide tanışmıştım. Mütevazı bir beyefendi olan bu kişiyi görünce simasından bir Tatara benzettim ve Uygurca bilir misiniz? Dedim. –Bilmem- diye cevap verdi oradan başlayıp ahbab olduk. Türkçe bilmediğim için Reşat Bey’den başka diğer Türklerle pek rahat konuşamadım. Ağustos 1997’de Urumçi şehrinde düzenlediğimiz uluslararası folklor kongresine Türkiye’den Profesör Doktor Reşat Bey ile İzmir’den Profesör Doktor Fikret beyi davet ettik. Reşat beyi tanıdığım için uçak alanına kadar gidip onları karşıladım. Reşat beyi görünce sanki kendi kardeşimi görmüş gibi oldum. Kongre bitinceye

¹⁶⁶Hacı, “Çin’de Yaşayan Uygurların Çok Sevdği Bir Tarihçi Prof. Dr. Reşat Genç”, s. 27.

kadar hep beraber olduk. Reşat beyi bilim hazinesinde yorulup çıkan mükemmel bir bilim adamı olduğunu alçakgönüllü tavrından öğrendim.”

Cumakulov ve Nadirovaise Reşat Genç için “Türk dünyasının büyük âlimi” unvanını kullanmaktadırlar. Araştırmacılar Reşat Genç ile Kırgızistan sürecinde yaşadıklarını aşağıdaki gibi aktarmaktadırlar¹⁶⁷:

“Reşat Genç’i Kırgızistan’da çok iyi tanıyorlar. Çünkü hocamız 2000’den 1 Nisan 2002 yılına kadar Kırgız-Türk sitesinde önce Edebiyat Fakültesi Dekanı sonra Rektör Yardımcısı görevinde bulunarak söz konusu uluslararası üniversitenin eğitim sürecini iyileştirmek, eğitim müessesesinin itibarını yukarı seviyelere çıkarmak için büyük katkıda bulunmuş, genç araştırmacılara ilmi danışmanlık yapmıştır. Belirtilmesi gereken diğer bir önemli nokta ise onun 1981’de İstanbul’da yayınlanmış Karahanlı Devlet Teşkilatı adlı değerli kitabının 2004’te Karahandar Memleketinin Beylik Tüzülüğü adıyla Kırgızcaya tercüme edilmesidir. Bu kitabın Kırgız-Türk Manas Üniversitesi’nin Türk medeniyeti projesi çerçevesinde Kırgız Devleti’nin 200. Yılına ithaf edilerek yayınlanması büyük ilmi ve kültürel bir olay olmuş, Kırgız aydınları Kırgız okuyucuları tarafından büyük coşkuyla karşılanmıştır. Yazar onuncu yüzyıldan sonraki yazılı kaynakları, seyyahların, şairlerin, sultanların bıraktıkları eserleri, çeşitli kitaplar, sözlükler, araştırmalardaki bilgilerden titizlikle istifade ederek meydana getirdiği bu kitabında dört bölüm ve 36 başlıktan oluşan materyaller yoluyla konunun mahiyetini ortaya koymuştur.”

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi’nin kurucu rektörü olan Mete Toncuk’u¹⁶⁸ Reşat Genç ile ilgili anılarını aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

“Reşat Genç ile tanışmamız yıllar öncesine uzanır. Sanıyorum ilk kez 20 yıldan fazla bir süre önce, Ankara’da bir doktora jürisinde karşılaşmıştık. Gerçi 2000’li yılların başına dek fazla karşılaşma fırsatımız olmadı ancak, birbirimizi izledik haberini sorduk. Genç ile daha sık buluşmalarımız askeri tarih seminer ve konferanslara dolayısıyla oldu. Yurdun farklı illerinde ve yılda birkaç kez düzenlenen bu etkinliklerde karşılaşmış daha uzun konuşma fırsatımız oldu.

¹⁶⁷Çetin Cumakulov-Anarhan Nadirova, “Sayın Prof. Dr. Reşat Genç’in Üzerine”, **Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015, s. 29

¹⁶⁸Mete Tuncoku, “Sayın Prof. Dr. Reşat Genç’in Üzerine”, **Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015, s. 31.

Özellikle toplantı sonrası düzenlenen yemeklerde ve söyleşilerde hocamız ile daha yakından tanışmak mümkün oldu. Alanında yetkin ve bilinen bir akademisyen olmasından öte onda beni daha çok etkileyen içten ve yapmacıksız dostluğu, ışıl ışıl yüzlü ve sıcacık insancıl tavırları olmuştur. Bizim meslekte hukuken yaş sınırı nedeniyle emekli olunur ama uğraşımız sonradan devam eder. Diğer bir deyişle okuyup yazmaya, araştırmaya ve fırsat buldukça gençleri yetiştirmeye devam ederiz. Ben Sayın Reşat Genç hocamızın daha uzun yıllar bu çalışmalarını yürütmesi ve sağlık esenlik dolu günler geçirmesini yürekten diliyorum. Onu her zaman yakın dostluğu, uzlaştırıcı ve yapıcı kişiliği ile bir abi olarak anımsayacağım.”

1993-2000 yılları arasında Türk Dil Kurumu Başkanlığı'nı (TDK) yapmış olan Ahmet Ercilasun Reşat Genç ile ilgili anısını aşağıdaki gibi aktarmaktadır¹⁶⁹:

“1983 sonlarında Reşat'la Gazi Üniversitesi'nde buluştuk. Bizler gencecik doçentlerdik bu enerjimizden hocalarımız istifade etmeyecekti de kim edecekti? Reşat Gazi Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı bense Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim Bölümü Başkanı oldum. Enerjimiz artmalıydı ve sulamalıydı her yeri, birbirimize dayanıyoruz birbirimizden kuvvet alıyoruz hocalarımız da bize güveniyor. Gençleri yetiştirme ve onlara yüksek lisans ve doktora yaptırmalıyız. O nice tarihçi yetiştirdi ben de dil üzerinde çalışan arkadaşlara yardımcı oldum. Kimde yetenek gördüysek etrafımıza toplamaya çalıştık. Onun dekanlıktaki odası benim bölüm başkanlığındaki odam arı gibi çalışıyordu ve sık sık bir araya gelerek strateji belirliyorduk. Başka mekânlarda da sıklıkla buluşuyorduk. En çok da Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nde. 1983'te Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu kurulmuştur ve bizler kurumun genç üyeleriydik. 1983 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunda yeni başkanlar seçilecekti. Yüksek kurulu başkanlığına en münasip isim Reşat Genç'in hepimiz de öyle düşünmüştük. TDK Başkanı da ben olmalıydım. Herkes öyle düşündü. Reşat Genç tam yedi yıl büyük bir sabırla ve durdurulamaz bir enerjiyle kurumu yönetti. Bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanı gibi üst makamlarla irtibat onun işiydi ve bu işi çok iyi yapıyordu. Biz, kurum başkanları da her hafta onun başkanlığında toplanır, yüksek kurum ve bağlı kurumların işlerini müzakere ediyor, karara

¹⁶⁹Ahmet Bican Ercilasun, “Reşat Genç’le Geçen Yıllar”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 29, Yıl: 2009, s. 4.-5.

bağlıyorduk. 7 yıl kimse kimseyi kırmadı kimse kimseye darılmadı. Herkes fikrini açıkça söyledi ve kararlar hiçbir zorlama olmadan alındı. Reşat Genç'in idaresi bu demokratik barış ortamının anahtarıydı”.

B. Katılımcılar ile Yapılan Röportajlar

1. Reşat Genç'in Şahsiyeti

Türk kültür ve siyasi tarihine önemli katkıları olan Reşat Genç geleceğin akademisyenlerini yetiştirmeyi hayatın anlamı olarak görmektedir. Bu anlamda Genç, öğrencilerine değer ve önem veren bir anlayışla yaklaşmakta ve onları geleceğin akademisyenleri olarak görmektedir. Bu durum katılımcıların görüşleri ile de ortaya konulmaktadır:

- *Öğrencilik yıllarımda sınav zamanlarında gözetmen olarak sınavımıza girerdi. 50 yıllık süre zarfı içerisinde kendisi ile tanışıklığımız vardır. Kısacası kendisini asistan, idareci olarak tanıdım. Dil ve tarih coğrafya fakültesinde Orta çağ Tarihi kürsüsünde de asistanımızdı. Doçentlik zamanında el ile yazılı olan notları kendisine ben okurdum ve hocamız bunu daktilo ile yazıya geçirildi.¹⁷⁰*
- *Reşat Hoca ile doktora konum olan Türkiye Selçuklularında Ordu konusunu çalıştım.¹⁷¹*

Alçakgönüllü ve mütevazı yapısıyla öğrencilerine değer ve önem veren Reşat Genç, öğrencilerine "kuzum" diye hitap etmektedir¹⁷². O kadar ki, ne kadar meşgul olursa olsun, üniversitede odasına gelen öğrencilerini her zaman ayakta karşılamaktadır. Bununla ilgili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- *Reşat Genç hocamız her türlü problemlerimize yardımcı olur, tez aşaması zamanında tezim ile ilgili beni yönlendirirdi. Doçentlik kadromu hocamızın elinden aldım lisans zamanında başlayan tanışıklığımız hayatım boyunca sürdü¹⁷³.*

¹⁷⁰Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022.

¹⁷¹Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022.

¹⁷²Şahingöz-Çençen, **a.g.m.**, s. 4-5.

¹⁷³Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022.

- *Elazığ'da görev yaptığı zamanda hocamız yemeğe davet etmişti. Bana "Ne çalışacaksın?" diye sordu. Ben de İstanbul Fethinin Ders Kitaplarında İşlenişi konusunu çalışacağımı belirttim. "Neden bu konu?" diye sordu. Türk tarihinin önemli dönemleri vardır. Bir tanesi de İstanbul'un fethidir. Biz Türkler olarak İslamiyet'le şereflendirildikçe Türkistan'dan Anadolu'ya geldik. Malazgirt'ten sonra İstanbul'un fethi bunlardan bir tanesi dedim Türk tarihinin dönüm noktalarının ilkokuldan ortaokula ve genç dimağlara iyi bir şekilde öğretilmesi gerektiğini söyledim. Çok iyi kuzum. Nasıl bir çalışma düşünüyorsun?" dedi¹⁷⁴.*
- *Kıymet verdiği gözlerinden okunuyordu. Doğal samimi ve içten bir görünüşü vardı. Herkese kuzum diye seslenirdi. Bu memleketin bütün çocuklarına aynı içtenlikle davranırdı. Bir bürokrat olarak da devletin en üst kurumlarında görev alan birisinin bu kadar mütevazi olması beni derinden etkilemişti¹⁷⁵.*

Reşat Genç öğrencilerine bazen kardeş, bazen abi bazen arkadaş olmaktadır. Bu durum Genç'in mütevazi kişiliğinin bir parçası olarak ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların görüşleriyle de bu durum ortaya konulmaktadır.

- *İlk günüm olmasına rağmen hocamızın samimiyeti beni etkilemiş, ilerleyen zamanlarda bana sadece hocalık yapmamış, aynı zamanda orada bir abi bir baba gibi davranmıştı¹⁷⁶.*
- *Çok sıcak, ilgili, insanların gönlünü hoş eden bir üsluba sahip kâmil insan dediğimiz insan tipine uygun biri, iyi bir insan olmasının dışında iyi bir baba, iyi bir hoca, iyi bir arkadaş, iyi bir akademisyen, iyi bir komşu ve aynı zamanda iyi bir idarecidir. Aramızda yaş farkı olmasına rağmen bize samimi bir arkadaş olarak yaklaşır, hayat tecrübesini devreye sokarak*

¹⁷⁴Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁷⁵Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

¹⁷⁶Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

güzel sohbet eden nadir insanlardandır. Bu esnada espri kabiliyetini de kullanırdı¹⁷⁷.

Katılımcılar Reşat Genç'in espri yeteneğini insani yönünün bir özelliği olarak vurgulamaktadır ve bu durumu Genç'in bilgi zenginliğine, keskin ve berrak bir hafızasına bağlamaktadırlar. Bununla ilgili katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

- *Benim tanıdığım en fazla fıkra repertuara sahip bir insandı. Anlatmaya başlayınca fıkraların sonu gelmezdi. Profesör Doktor Fikret Türkmen ile Kaşgar'a gitmişti. Fikret Bey halk edebiyatı profesörü ve fıkralar üzerine çalışmış biridir. Fikret beyin de fıkra repertuarı geniştir. Uçak İstanbul havaalanından kalkarken Fikret Bey ile Reşat Bey yolun uzun olduğunu bu yolculuğun karşılıklı birbirlerine fıkra anlatarak geçmesi konusunda anlaşmışlardır. İlk önce Reşat hocamız anlatmaya başlamış. 6-7 saat süren yolculuk sonrasında pilot havalimanına inmek üzere olduğunu söylemiş bunun üzerine Fikret Bey Reşat Bey'e "Dur bir tane de ben anlatayım" demiş Bunun üzerine Reşat Hoca dur iki tane daha anlatayım demiş. Şehir dışına veya yurt dışına giden insanlarda istediği tek şey iki tane fıkradır. Bu fıkraları getiren kişilere de anlatmasını istemiş ve bunu direkt hafızasına almış. Burada hocanın keskin ve berrak bir hafızası olduğu kanaatindeyim¹⁷⁸.*

2. Reşat Genç'in Akademik Kişiliği

Akademik araştırmalarında ve derslerinde insan ilişkilerini önemseyen Reşat Genç, beyin fırtınası dersleri vermekte ve sürekli olarak Türk kamusal hayatının dünü ve bu gününden örnekler getirmektedir. Bununla ilgili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- *Ders kitaplarında belli temalar işleyeceğim, o temalara göre çalışmayı düşünüyorum dedim. İlk kez görmeme rağmen hocamızın temel düşüncesi devlet ve millet için ne yapabiliriz, bu devlete, millete nasıl bir katkı sağlarız düşüncesi ile ortak paydada*

¹⁷⁷Sözlü Kaynak; **Şuayip Karakaş**, Görüşme Tarihi: 29.04.2022

¹⁷⁸Sözlü Kaynak; **Şuayip Karakaş**, Görüşme Tarihi: 29.04.2022

buluştuğumuzu düşünüyorum. Hocamla ikinci çayı yudumlarırken bana “Ekmeğini yedin mi?” diye sordu, bu tabiri ilk defa duymuştum. Bu ifade aslında Orta Anadolu'da, Yozgat'ta ve Çankırı'da yemeğini yedin mi anlamında kullanılmış. Ben de buna istinaden saat 2'de yediğimi söyledim, hocamız buna rağmen iki tost, yanında bir çay daha söyledi. Gelen tostları hocamızın ısrarı üzerine yedim. Özetle kendisiyle tez konusunu danışmaya gittiğimde tanıştım. Konuşmanız bitince müsaade istedim ve üniversitenin merdivenlerinden inerken içimden doğru adreste olduğumu ve doğru kişi ile akademik anlamda ilerleyeceğini, doktorayı da hocamızla yapma düşüncesini içimden geçirdim. Hocamız Orta çağ Tarihçisi ben ise Eğitim Tarihi çalışıyordum, buna rağmen hocamızın bilgilerinden istifade ettim¹⁷⁹.

- *Gurbetin getirdiği yakınlıktan dolayı ayrıca görüşmeye başladık. Yüzünden tebessüm eksik olmayan, karşısındakini yormayan biri... Reşat Bey bölümün duayeni, iyi bir insandır. Müktesebata ve sorulan her soruya tatmin edici cevaplar veren ve karşısındakini ikna eden bir üsluba sahiptir. Öğrencisi olmadığım halde kendisinin birçok konferansını dinledim. Konferanslarında konuyu olabilecek en geniş şekilde ele alır, o şekilde sunar, konu ile alakalı söylenmesi gereken her şeyi konferansta anlatırdı¹⁸⁰.*

Reşat Genç aynı zamanda disiplinli tavırlarıyla da öğrencileri çalışmaya sevk etmiştir. Reşat Genç'in disiplinli yapısına vurgu yapan katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

- *Gazi Üniversitesi'nde Dekan Yardımcısı yine Gazi Üniversitesi'nde dekanlık ve Kırgızistan Manas Üniversitesi'nde de rektör olarak çalışmış ve bu üç merhalede kendisinin çevresinde bulunan kişilere karşı aynı hassasiyete, sıcaklığa ve samimiyete şahit oldum. Olduğu yerde kimse dağınık ve pejmürde davranışlar sergileyemez. İnsanların kendisinden korkmaları söz konusu bile değildir.*

¹⁷⁹Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁸⁰Sözlü Kaynak; **Şuayip Karakaş**, Görüşme Tarihi: 29.04.2022

Tamamen ona olan saygılarından ötürü işlerini en iyi şekilde yapmaya çalışırlar¹⁸¹.

Reşat Genç, insani yapısı ve akademik kişiliği ile öğrencilerin hayatlarında derin izler bırakmış ve öğrencilerin mesleki yaşamının şekillenmesinde başat rol oynamıştır. Bu durum katılımcı görüşleri ile aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

- *Türkiye Cumhuriyeti'nin böyle bilim ve ilim adamları sayesinde çok büyük işler yaptığını gördüm, yaşadım ve şahitlik ettim. Eğer başka bir hoca ile çalışsaydım ben bir akademisyen değil ticaretle uğraşan bir esnaf veya sanayici olurum¹⁸².*
- *Reşat Genç hocamız kendi her türlü problemimize yardımcı olur tez aşaması zamanında tezim ile ilgili beni yönlendirirdi. Doçentlik kadromu hocamızın elinden aldım. Lisans zamanında başlayan tanışıklığımız hayatım boyunca sürdü¹⁸³.*
- *Arapça Farsça dilleri çok iyi bilir ve aynı zamanda coğrafyaya, Saray teşkilatına hakimdir. Bu bakımdan Türk Kültür Tarihi'nin tamamına derinlik kattığını düşünüyorum. Hocamızdan bir konuyu dağıtmadan, ilmek ilmek bir öğrenciyi nasıl işlediğini öğrendim ve hayatımda gördüğüm en iyi öğretmendir¹⁸⁴.*

3. Reşat Genç'in Türk Tarihi Araştırmalarına Katkısı

Reşat Genç, Türk tarihi üzerine yaptığı araştırmalar ve akademik tezleri ile Türk tarihi araştırmalarını etkilemiş bir akademisyendir. Genç, Türk tarihi üzerine yazılan kapsamlı araştırmalarıyla dikkatleri üzerine çekmiş ve Türk tarihi araştırmalarına odaklanmış bir akademisyendir. Katılımcıların görüşleriyle de bu durum ortaya konulmaktadır.

- *Türk kültür hayatına önemli bir katkısı olmuştur. Bir Orta çağ tarihçisi olmakla birlikte tarihin çeşitli alanlarına da hâkimdi.*

¹⁸¹Sözlü Kaynak; **Şuayip Karakaş**, Görüşme Tarihi: 29.04.2022

¹⁸²Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁸³Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022

¹⁸⁴Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

*İslam Tarihi, Türkistan Coğrafyası, Genel Türk Tarihi, Selçuklu, İlhanlı Tarihi gibi alanlarda başarılı bir hocamızdır*¹⁸⁵.

- *Reşat Genç, ömrünü Türk tarihçiliğine ve Türk tarihi meselelerine adanmış bu alanda çalışmalar yapmış hocalarımızdan birisidir. Odasına girdiğimde önünde birçok evrak vardı. O dönem Talim Terbiye Kurulu müfredatı güncelleniyordu. Ziya Selçuk hocamız kurum başkanıydı. Tarih programları ve İnkılap Tarihi konularının yapılandırmasında görev alıyordu. Sadece akademik çalışmalar yapmayıp Türkiye'nin çok önemli meselelerinde de katkılar sağladığını düşünüyorum*¹⁸⁶.

Reşat Genç, Türk kültür ve içtimai hayatta ele alınmayan Türk tarihinin kültürel ve sosyal konuları üzerine araştırmalar yapmış, Türk tarihinin kültürel ve sosyal konularını incelemiştir. Bu doğrultuda Türklerin duygu, düşünce ve davranışlarının ortaya konulduğu merasim, gelenek, töre, inanç ve ritüellerini ele aldığı araştırmaları bulunmaktadır. Reşat Genç ile akademik hayatta birlikte çalışmış katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

- *Türk ananeleri, Türk kültürü, Türk anlayışı ve aile hayatı Orta çağ Türk Siyasi Tarihi, Karahanlılar gibi birçok konuya ışık tutmuştur. Siyasi Tarih, Kültür Tarihi, Dîvân-ı Lugât-it-Türk ile yaptığı çalışmalar Türk kültür hayatını ve sosyal tarihe önemli katkılar sağlamıştır. Teşkilat Tarihi alanında da bilgisi olan önemli hocalarımızdandır. İsrâf, ev, aile hayatı, yeme içme adabları, evlenme, düğün, hediyeleşme, ordu ve ordunun sefer yapması, ordunun beslenmesi ve giyinmesi gibi daha birçok alana hakimdir*¹⁸⁷.
- *Türk kültür, örf adetlerini çağın yenilikleri ile güncelleyen ve bunları bize aktaran hayatımın en büyük şanslarından biridir. Türk Kültür Tarihi'ne Türk örf adetlerine aşılama çalışmıştır. Hayalini kurdukları Türk dünyası ile ilgili belli bir*

¹⁸⁵Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022

¹⁸⁶Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁸⁷Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022

yerde görev alarak bağımsız Türk devletleri zamanında Manas Üniversitesi'nde rektörlük yapmıştır¹⁸⁸.

4. Reşat Genç'in Türk Dünyasını Katkısı

Reşat Genç, Türk tarihi araştırmalarıyla Türk Devletleri arasında köprü kurarak Türk dünyasını yeniden canlandırmayı ve Türk dünyasının geleceğini şekillendirecek yeni bir nesil inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu durum katılımcıların görüşleriyle de ortaya konulmaktadır:

- *Hocamız orada yaptığı çalışmalarla Kırgızistan ve Türkiye arasında bir köprü kurarak ilişkilerimizin daha da güçlenmesini sağlamıştır. "Türkiye'yi Birleştiren Yasalar" adlı kitabında dönemin sorunlarına ışık tutmuş, ülke bütünlüğünü her zaman ön planda tutmuştur. Hatta "Berzem" romanında ben vefa göstergesi olarak Kaşgarlı Mahmud'un Halife'nin karşısına çıktığında çok yaşlı olduğundan gözlerinin görmediğini ve onun yanında torunu Genç Reşat'ın eseri okuttuğunu yazdım¹⁸⁹.*
- *Hocamız Türk dünyasının büyük ışıklarından bir tanesidir. Asıl amacı Türk dünyasının yeniden canlanmasını sağlamak, oranın geleceğini şekillendirmek, orada yeni bir nesil inşa etmektir. Gelecekteki Türk dünyasının şekillenmesinde ana faktör, ana aktör rolünü üstlenmiştir. Bizim şu anda Türk Cumhuriyetleriyle dostane ilişkilerimizin olmasının bir nedeni de orada kurulan üniversitedir ve bunun yanında Atatürk Uygulama Merkezi kurulması Kırgızistan Atatürk Araştırma Vakfı'nın kuruluşunda önderlik etmiştir. Hatta hocamız kendi kütüphanesinin kitaplarının bir kısmını oraya ve bir kısmını da Bozok Üniversitesi'ne göndermişti¹⁹⁰.*

Reşat Genç, Türk dünyasının geleceğini şekillendirecek yeni bir nesil inşa etme düsturu ile Türk Devletlerinden akademik çalışma için gelen öğrencilere

¹⁸⁸Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

¹⁸⁹Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

¹⁹⁰Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

kucak açmış onları yönlendirmiş ve desteklemiştir. Katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

- *Bir ömür hizmete adanmış Rumeli'de başlayan hayat hocamızı Anadolu'ya oradan da Türkistan topraklarına göndermiştir. Türkistan topraklarında da devam etmiştir Türk Cumhuriyetlerinden doktora master için gelen birçok öğrenciye kucak açmış ve her konuda kendini desteklemiştir Azerbaycan'dan, Tacikistan'dan, Özbekistan'dan, Kırgızistan'dan, Moskova'dan yabancı akademisyenlerin sığınak yeri olmuştur¹⁹¹.*
- *Hocamız Türkiye'nin en zor dönemlerinde eğitimci, bürokrat, idareci görevlerinde yerini almıştır. Şanslıyız çünkü devletin eğitim bakımından hocalarımızın yanında olmaları ve hocalarını da devlete karşı olan vefa borcunu ödemek için kendini eğitime adayarak, gelecek nesile tam anlamıyla Türk kültür tarihine Türk örf adetlerini aşılama çalışmıştır¹⁹².*

C. Öğrencileri ve Dostlarının Hatıralarında Reşat Genç

Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş dostları ve öğrencileri kendisi ile ilgili anılarını anlatırken Reşat Genç'in mütevazı yapısı, akademik kişiliği, Türk kültür ve siyasi tarihine katkıları açısından önemine vurgu yapmışlardır. Bu hatıralardan birinde Önce öğrencisi ardından meslek arkadaşı olan Prof. Dr. İsmail Özçelik, Reşat Genç'in mütevazı kişiliğini ön plana çıkaracak şekilde kamuda üst düzey bir bürokrat olarak görev yaptığı dönemlerde dahi hala gecekonduda oturduğunu ve Reşat Genç'in köklerine bağlı bir Türk milliyetçisi olduğunu belirtmektedir.

- *Bir bayram zamanı kendisine Keçikıran'da oturduğu süre içerisinde ziyaret ettim. O zaman Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu başkanı olmasına rağmen gecekonduda oturmaya devam ediyordu. Bayram zamanı evini eşi Saliha hanımla nasıl yaptığını anlatmıştı. Evin önünde küçük bir havuz vardı. Son olarak*

¹⁹¹Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁹²Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

*büyükle büyük küçükle küçük olan idolümüzdür. Köklerinden kopmadığı, köklerine sıkı sıkıya bağlı olan bir halk adamıdır*¹⁹³.

Reşat Genç'in Türk tarihçiliğine kazandırdığı öğrencisi Prof. Dr. Erkan Göksu, Reşat Genç'in akademik titizliği, insanlara hitap edişi ve belagat yeteneğine vurgu yapmaktadır.

- *Ramazan zamanı ders esnasında dersle birlikte iftar yaptığımızı hatırlıyorum. Bir de Kırıkkale Hasandede ilçesinde Atatürk'le ilgili bir konferans yapmıştı. O konferansta kendisine mihmandarlık yapmıştım. O süreçte Hasandede bölgesinde karışıklıklar mevcuttu. Ben de konferans esnasında hocamıza kusur eden insanlar olur mu diye düşünmüştüm. Dinleyici kitlesi genellikle o bölgenin köylüleri olmuştu. 3 saat süren konferansta kimse yerinden kımıldamadan hocayı dinlemişti. Ben o konferansta kalabalığa nasıl hitap edileceğini öğrendim. Her konferansında kendisini örnek aldım ve almaya devam ediyorum. Akademik titizliği, insanlara hitap edişi kendisinin müthiş bir belagat duayeni olduğunun göstergesidir*¹⁹⁴.

Reşat Genç, mütevazı yapısı ve akademik kişiliğiyle olduğu kadar misafirperverliği ile de örnek bir şahsiyettir. Bu yönüyle Reşat Genç Anadolu insanının misafirperverliği, insana değer vermeyi ve sevmeyi öğreten en güzel örneklerinden biridir. Bununla ilişkili katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

- *Sadece akademik kimliği ile ışık olmayan aynı zamanda Anadolu insanının gösterdiği misafirperverliği de insana değer vermeyi insanı sevmeyi öğreten en iyi örneklerdendir. Kaşgarlı'nın Torunu adlı kitabı kendi fakültesi dışında Gazi Üniversitesi'nin her bölümüne nam salmış önemli eserlerden biridir. Hayatının her döneminde problemleri nasıl çözebiliriz yaklaşımı sergileyen, kriz yönetimini en iyi şekilde bilen bir insandır*¹⁹⁵.

Reşat Genç Hoca ile teşrik -i mesaisi bulunan Prof. Dr. Şuayip Karakaş, Reşat Genç'in doğa sevgisine ve doğa ile iç içe yaşamına vurgu yapmaktadır.

¹⁹³Sözlü Kaynak; **İsmail Özçelik**, Görüşme Tarihi: 04.02.2022

¹⁹⁴Sözlü Kaynak; **Erkan Göksu**, Görüşme Tarihi: 21.03.2022

¹⁹⁵Sözlü Kaynak; **Namık Çençen**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

- *Tanrı Dağları, Issık Gölü coğrafyalarında birlikte yürüyüşe çıkar ve ailece piknik yapardık. Kırgızistan'da bulunan bir Uygur lokantasında düzenli olarak yemeklerimiz olurdu. Doğum günleri, evlilik yıldönümü vesaire gibi kutlamalar yapardık. Bir zaman sonra gidemez olduk. Bir de Reşat Bey bunun üzerine yakınlarda evlenen doğum günü olan yok mu diye sorardı¹⁹⁶.*

D. Reşat Genç ile Yapılan Röportaj Bulguları

Araştırma kapsamında hem akademik ve sosyal hayatta Reşat Genç ile çalışma fırsatı bulmuş kişilerle hem de Reşat Genç ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bu başlığında Reşat Genç ile yapılan röportaj sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmaktadır. Reşat Genç, yapılan görüşmede göçmen bir ailenin çocuğu olduğunu belirtmiştir.

- *“Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinin Dokuz yerler adında bir Rum köyü var Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan Barış Antlaşması'na ekli olarak imzalanan birtakım anlaşmalar mevcuttur. Bunlardan biri de Ahali mübadele Anlaşması o dönemde Türkçe kelime göçmen kelimesi çok fazla kullanılmamaktadır. Bunun yerine muhacir kelimesi kullanılırdı. Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden Türklere mübadil muhacir denilirdi. Anadolu'da bulunan Rum Muhacirler Yunanistan'a gittiler yaklaşık olarak 1,5 milyon buna karşılık olarak 530.000 Türk Yunanistan'dan ağırlıklı olarak Batı Trakya'dan Türkiye'ye götürüldü. Göç eden ailelerin arasında bir grup Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinin Dokuz köyüne yerleştirildi, benim ailem de bu grubun içinde bir grubu bu köye yerleştirmiş¹⁹⁷.*

Genç, göç ile ilgili yaşananları büyüklerinizden dinlediğiniz, büyüklerinin aktardığına göre o yıllarda göç ederken yanlarına herhangi bir eşya alınmasına

¹⁹⁶Sözlü Kaynak; **Şuayip Karakaş**, Görüşme Tarihi: 29.04.2022

¹⁹⁷Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

izin verilmediğini, evlerinin kendilerinden sonra gelenlere kura ile verildiğini hatta bazı evlerin daha sonra ahır olarak kullanıldığını belirtmektedir.

- *Ailem Rumeli'den göç ederken hiçbir eşya almalarına izin verilmemiştir. Anadolu'dan Rumeli'ye göç eden Rumlar getirebildikleri ne varsa her şeyini almışlardır, alamadıklarını ise komşu olan Türk aileleri hatıra olarak verdikleri söylenir., Rumlar da kalan evleri kura usulü gelen ailelere vermişlerdir. Aileler gelmeden önce civar köyün malları bırakılan köylerin yerlerinde otlatılmış ve bazı evler de ahır olarak kullanılmıştır¹⁹⁸.*

Reşat Genç büyüklerinden dinlediği kadarıyla çocukluk yıllarında ailesinin erzak sıkıntısı yaşadığını uzun bir süre sadece bir çuval öğütülmüş un ile yaşamak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir

Birkaç hafta sonra her evden bir aile ferdi merkeze çağrılmış, her fert başına 2 şinik (16 kg) buğday verecekleri söylenmiş. Babam o eski çarşıyla buğdayı almaya gitmiş...16 kiloluk buğday 32 kilogram ağırlığında olmuş. Köyün yakınlarında bulunan Değirmen dedeye gitmişler öğütülmüş unla karıştırarak bir süre idare etmişler¹⁹⁹.

Reşat Genç çocukluk yıllarında yengesinin çocuklarıyla oynamaktan büyük keyif aldığını belirtmektedir.

- *Necdet Abim ve Cevdet abi ile oynamak çok eğlenceliydi cumartesi pazar günü geçirdikten sonra pazartesi günü sabah kalktığımda Necdet ve Cevdet abi göremeyince yengemi sordum. Yengem mektebe gittiklerini söyledi. Necdet abim geldiğinde ben de gitmek istediğimi kendisine ilettim²⁰⁰...*

Reşat Genç, henüz ilkokul yıllarındayken öğretmenleri tarafından fark edildiğini ancak okula kayıt döneminde nüfus cüzdanının olmadığını belirtmektedir.

¹⁹⁸Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022

¹⁹⁹Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

²⁰⁰Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

Hoca sayıları ve alfabeyi öğretiyordu. O zaman kötü bir uygulama olan tembel, çalışkan sırası vardı. Soruları cevaplama üzerine beni tembeller sırasından alıp çalışkanlar sırasına koydu... Sınıftaki bütün öğrencilerin adları okundu. Benimki okunmadı. Toplam 11-12 kişiydi. Bunların arasında ben de vardım. Biriniz gelsin kaydımızı yaptırın dedi. Amcamın oğlu Murat abi ile nüfus müdürlüğüne Ziya abinin yanına gittik. Ziya abi nüfus müdürlüğünde memur. Aynı zamanda Necdet abinin teyzesinin hocasıydı. Durumu izah ettik. Doğum tarihinden nüfus kütüğüne bakarak nüfus cüzdanını çıkarttık. Siyah beyaz bir fotoğraf çektirdik. Sağlık ocağına gidip aşı yaptırdık. İkametgâh belgesi ile bütün evrakları okula teslim ettik. O günden sonra tamamı ile okullu olmuşum²⁰¹...

Reşat Genç, henüz 5. Sınıfta okurken öğretmeni gelmediğinde öğretmeninin yerine derslere girdiğini bu vesileyle öğretmenlik mesleğini tercih ettiğini belirtmektedir.

- *5. sınıftayken Yaşar Ören hocam ikinci sınıfların öğretmenin gelmediğini, öğretmenin yerine 2. sınıfların derslerine benim girmemi istedi. Bunun üzerine 3 ay kadar ikinci sınıflara öğretmenlik yaptım. Daha 5. sınıf öğrencisi iken Yaşar Hoca ile konuşuyorduk derste ne yapmam gerektiğini bana anlatıyordu Yaşar hocanın önerisiyle babam beni öğretmen okuluna gönderdi. Pazarören'deki Mimar Sinan İlk Öğretmen Okulu'na yazıldım. Bu okula Yozgat Kırşehir Kayseri ve Nevşehir'den öğrenciler alınırdı. Yazılı sınavından sonra mülakata girdim ve kazandım 5 yıl kadar orada eğitim aldım²⁰².*

Reşat Genç eşiyle asistanlık yıllarında tanıştığını belirtmektedir.

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin güçlü bir öğretmen kadrosu vardı. Bir ve ikinci sınıfta bütün dersler üçüncü ve dördüncü sınıfta orta çağ hocalarından istifade ettim. Mezun olmadan önce Akdes Hoca iki tane asistana ihtiyacı olduğunu Kazım Yaşar Bey ve beni yanında görmek istediğini söyledi. Durumu izah ettim çünkü devlet yatılı okulunda okuyan öğrenciler devlete öğretmenlik yapma görevi zorunlu muydu? bunun üzerine Akdes Hoca o zaman sizi Millî Eğitim Bakanlığı'ndan istemek durumundayız dedi. Yaşar Bey Kars Ticaret Lisesi'ne Ben de Elâzığ Ticaret Lisesi'ne tayin oldum. Saliha hanımla fakülteden

²⁰¹Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

²⁰²Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

devam eden arkadaşlığımız evlilikle devam etti. Saliha Hanımın dersleri hastalığından dolayı bizden bir dönem okulu geç bitirdi. Saliha Hanım eş durumundan dolayı onun da tayini Elâzığ'a çıktı kendisi kız ilköğretim okuluna başladı²⁰³ ...

Reşat Genç, tarih araştırmalarında farklı araştırma yöntemlerini kullandığını belirtmektedir.

- *Başta Zeki Velidi Togan hocanın Tarihte Usul ve Akdes Nimet Kurat hocanın Akademik Tarih Tahsili adlı kitabından ve Proseminer dahil bu kitaplardan ve aynı zamanda Zeki Velidi Togan Tarih Metodolojisi kitabından faydalandım. Fakat akademik tarih sadece bunlara bağlı kalınarak yazılacak bir alan değil Akdes Nimet Kurat Faruk Köprülü ile çalışmış ve onun etkisinde yetişmiştir. Bu kaynaklardan daha da önemlisi bilimsel tarih araştırmacıları olayları önce ana kaynaklardan araştırılır. Bu şekilde çalışmalara yol vermelidir. Aynı zamanda kitabeler, sikkeler, Mezar taşlarını örnek olarak sayabiliriz. O dönemin bir bölümü incelemiş eserlerde buna kaynaklık edebilir olayların bilimsel tartışmaları eserin dipnotlarında göstermek kanaatindeyim kaynak dili de çok önemlidir. Bu dile sahip olmak veya olamıyorsak bu dili bilen kişilerden yararlanmak gerektiğini düşünüyorum²⁰⁴.*

Reşat Genç, etnik yönden Türk toplumunun hayatını anlattığı için Türk toplumları arasındaki ilişkilerden ayrıntılı olarak bahsettiği için kendisine “Kaşgarlı'nın Torunu” dendiğini belirtmektedir.

- *Kaşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Eseri genellikle edebiyatçıların alanı içerisinde kalmış. Oysa Kaşgarlı Mahmud'un yazmış olduğu Türkçe Arapça ansiklopedik sözlük doğrudan bilgiden ziyade o dönemi anlatan olayları anlatır dolayısı ile Türk kültür tarihi açısından önemli bir kaynaktır fakat buna rağmen ben araştırma yapana kadar bu konu ele alınmamıştır. Rahmetli hocam Akdes Nimet Kurat doktora tez çalışması olarak verdiği Dîvânu*

²⁰³Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

²⁰⁴Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

Lugâti't-Türk müellifi Kaşgarlı Mahmud'a göre 11 Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi Askeri Kültürel Sosyal Durumu adlı çalışmam için Kaşgarlı Mahmud'un Divân-ı Lugât-it-Türk eserini mutlaka okumak ve incelemek gerektiğini o an anladım. Kaşgarlı Mahmud bunu kendi usulünce Türk dünyasını kaleme almıştı. Etnik yönden Türk toplumunun hayatını anlatan Türk toplumları arasındaki ilişkilerden bahseden önemli bir eserdir. O günkü Türk toplumu nasıl yaşıyor nelerle meşgul, nasıl tarım yapıyor, nasıl hayvancılık yapıyor, nasıl bir ticaret hayatları var soruları akla geliyor. Günlük yaşayışları ve bunu oluşturan yaşayış biçimi nedir? İnançları değer yargıları nelerdir? ... Türk devletine nasıl bakıyor? Yöneten ve insan arasında nasıl bir ilişki var bu soruları parça parça fakat bütünüyle araştırma yaptım²⁰⁵.

Reşat Genç, renklerin Türk toplumu açısından önemli olduğunu özellikle sarı kırmızı ve yeşilin her zaman Türk devleti bayraklarında olduğunu belirtmektedir. Genç zamanla bu bayrakların çarpıtıldığını ifade etmektedir.

- *Göktürklerden Osmanlıya kadar sarı, kırmızı, yeşil Türklerin bayrağında her daim bulunmuştur. Osmanlı devlet başkanı forsunun da renkleri aynıdır. Fakat bu renkler zamanla çarpıtıldı. II Dünya Savaşı yıllarında Nazi subayı Güller bazı bölgeleri kaybettikten sonra Petrol arayışına çıktı bunlar Kuzey Irak'a, Bakü, Batum olmak üzere bu coğrafyada bulunan özellikle Kuzey Irak'ta bulunan Kürtler ile gizli bir buluşma ayarladı. Almanya'da görüşüp onlarla anlaştı. Nafi Remzi Reşit ile birbirlerine yemin ettiler. Eşi, Miller ve Nafi bu üç rengi seçti²⁰⁶.*

Reşat Genç, gençlere Türk kimliğini, kişiliğini ve benliğini oluşturacak tarih bilgisi ve bilincini anlayıp bulmaya çalışmalarını ve bunu öğrenmeye çalışmalarını tavsiye etmektedir.

- *Türk Eğitimi ve Öğretimi için Talim ve Terbiyede görev aldım. Tarih öğretmenliği konusunda başarılı olduğumu düşünüyorum geleceğe dönük olarak gençlere bilginin aktarılması gerekli olduğu*

²⁰⁵Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

²⁰⁶Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

düşünüyorum. Bizim kimliğimizi, kişiliğimizi, benliğimizi oluşturacak tarih bilgisi ve bilincini anlayıp bulmaya çalışmak ve bunu öğrenmeye çalışmak gereklidir... Türk kültür varlığının nasıl oluştuğunu, geliştiğini, derinliklerinden bu zamana kadar nasıl geldiğini gösteren bir bilim dalı. Gazi Paşa'nın deyimine göre kültürden oluşan toplumlara millet denir. Milleti kültür oluşturur. Ortak paydalar, değerler insanları birbirine yakınlaştırır ve birbirine bağlar özetle nasıl mı millet olmuşuz sorusuna yanıt arayabilirler²⁰⁷.

E. Reşat Genç ile İlgili Haberler

17 Kasım 2021 tarihinde Reşat Genç' in Gazi Üniversitesi ziyareti esnasında Prof. Dr. Mahmud Selvi ve Dekan Yardımcısı Prof. Dr. Yasin Ünsal ev sahipliği yaptığını, Fakültenin Matematik ve Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Refik Turan, Prof. Dr. Hamza Keleş, Prof. Dr. Mehmet Şahingöz, Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak, Prof. Dr. Necdet Hayta ve Tarih Eğitimi Emekli Öğretim Üyemiz Dr. Ahmet Cebeci'nin de eşlik ettiği ziyaret, oldukça sıcak ve samimi bir ortamda gerçekleştiğinden söz etmektedir²⁰⁸. TBMM Başkanı Hikmet Çetin 75.Yıl Dil Bayramı esnasında Atatürk'ün de Dil Devrimi yapmak istediğini vurgulamış, eğitim görevlilerine büyük görevler düştüğünü söylemiştir. Haberde toplantıda, o dönemin Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Ahmet Bircan Ercilasun ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Reşat Genç'in de birer konuşma yaptığından bahsedilmektedir²⁰⁹. Milliyet Gazetesi'nin "Türkçe Kaosa Sürükleniyor" adlı başlığında Reşat Genç'in konuşmasında Türkçe'nin kitle iletişim araçları ve halk tarafında tamamen yanlış kullanıldığını haber spikerlerinin Türk dili konusunda yetiştirilmesi gerektiğini hatta Türk dilinin en iyi şekilde öğrenilmesi için spikerlerinde tıpkı ruhsatlı bakkallar gibi sertifika alması gerektiğini savunmuştur²¹⁰. Yine Milliyet Gazetesi'nin 05.08.2000 tarihli

²⁰⁷Sözlü Kaynak; **Reşat Genç**, Görüşme Tarihi: 14.04.2022.

²⁰⁸<https://gef.gazi.edu.tr/view/news/286990/eski-dekanlarimizdan-prof-dr-resatgenc-dekanligimizi-ziyaret-etti> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

²⁰⁹<https://www.milliyet.com.tr/the-others/dil-bayrami-coskusu-5346167> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

²¹⁰<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/turkce-kaosa-surukleniyor-5390262> (Erişim Tarihi: 27.11.2022)

“Milli Komite Talana Dur Dedi” adlı başlıkta Atatürk Orman Çiftliği arazisinin durumunu ele alan Atatürk Kültür Tarih Kurumu Başkanı Prof. Reşat Genç’in düşüncesi başkentin ciğeri olan bu alanın arazi kaybına uğramaması için uyarıda bulunduğu Cumhurbaşkanı Sezer ve Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu Atatürk’ün mirasına sahip çıkılması gerektiğini ve Ecevit’in bu alan için gerekli ödemeyi çıkartması gerektiğini savundu²¹¹. Yozgat Bozok Üniversitesi’nin çalıştay sırasında Reşat hocamızın Atatürk’ten Övgüyle bahsettiğini ve Hafız Yaşar Okur’un Osmanlı Sarayında baş müezzin olduğunu 3 Mart 1924 tarihinde halifelik kaldırılınca emekli edilerek, Atatürk’ün de emekli müezzini Ankara’ya çağırarak kendisine Okur soyadını verdiğinden bahsetmiştir²¹².

²¹¹ <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/milli-komite-talana-dur-dedi-5309904> (Erişim Tarihi: 27.11.2022)

²¹² <https://www.yozgatgazetesi.com/a-kadir-capanoglu/prof-dr-resat-genc-hocamiz-ve-hafiz-yasar-okur-83572.html> (Erişim Tarihi: 27.11.2022)

V.SONUÇ

En yalın haliyle bir kişinin yaşam öyküsü olarak tanımlanan biyografi önemli yaşamların önemli gerçeklerini anlatır. Biyografiler sadece ele aldığı kişi ile ilgili temel düzeydeki bilgileri ve başından geçen olaylar hakkında temel bilgileri vermekle kalmaz bunun yanında bu bilgi ve olayları bu kişinin deneyimleri ile ele almaya çalışır. Biyografiler bu yönüyle sosyal tarihin tamamlayıcı önemli parçalarıdır. Bu çalışma ise Türk tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarla ve yürütmüş olduğu akademik tezlerle Türk tarihi araştırmalarına yön vermiş bir akademisyen olan Reşat Genç'in biyografisi incelenmiştir. Hem veri toplama hem de veri analizi açısından nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülen çalışmada Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş kişilerle ve Reşat Genç ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Türk milletinin son dönemde yetiştirmiş olduğu en önemli tarihçilerden biri olan Reşat Genç kendi aktardığına göre Rumeli'de yapılan mübadelenin sonunda Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Reşat Genç, bu göç sırasında yaşananları ve o dönemin acı ve rahatsız edici hikayelerini büyüklerinden dinleyerek büyümüştür. Çocuk yaşta göçün sıkıntılarını, zorluklarını ve yoksunluklarını gören bir ailede büyüyen Reşat Genç, göç sırasında ailesinin herhangi bir eşyayı yanlarına almasına izin verilmediğini geride bıraktıkları evlerinin ise kendilerinden sonra gelenlere kura ile verildiğini ifade etmektedir. Reşat Genç, kendini fark ettiği yıllarda ise eski sıkıntıların yavaş yavaş geride kaldığını ve ailesinin para kazanmaya başladığını aktarmıştır.

Her çocuk gibi bu yıllarda akranlarıyla birlikte oyun oynamaktan oldukça zevk alan Reşat Genç, amcasının çocuklarıyla tesadüfen okula gitmiş ve daha sonra okulda kayıtsız olarak öğrenci olmuştur. Okula resmi olarak kayıt yaptırdıktan sonra henüz ilkokul yıllarındayken öğretmenleri tarafından fark edilmiş ve beşinci sınıfta okurken öğretmeni gelmediğinde öğretmenin yerine derslere girmiştir. Bu durum Reşat Genç'in öğretmenlik mesleğini seçmesinde

etkili olmuştur. İlkokul öğretmeninin yönlendirmesiyle birlikte Genç daha sonra Kayseri Pınarbaşı İlçesi'ndeki altı yıllık eğitim veren yatılı öğretmen okulu sınavlarına girmiş ve bu sınavı kazanmıştır. Reşat Genç sınıfta başarı ortalaması yüksek öğrenciler arasında yer alması nedeniyle beşinci sınıftayken Ankara yüksek öğretmen okuluna gönderilecek öğrenciler arasına seçilmiştir.

Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitiren Genç, 1961'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin Tarih Bölümü kazanmıştır. Orta Çağ Tarihi kürsüsünde aldığı tarih eğitiminden sonra Ankara Yüksek Öğretmen okulunda pedagoji eğitimi almış 1965 yılında mezun olmuştur. Bu yıllarda kendisi gibi öğretmen olan Saliha hanımefendi ile 1965 yılında evlenmiştir. 1967 ise yılında üniversite eğitimi gördüğü Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümüne asistan olmuştur. 1974 yılı mart ayında doktora tezini vererek doktor unvanını alan Reşat Genç insani yapısı, akademik kişiliği ve disiplinli yapısı ile öğrencilerin hayatlarında derin izler bırakmış ve öğrencilerin mesleki yaşamının şekillenmesinde başat rol oynamıştır. Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş dostları ve öğrencileri kendisi ile ilgili anılarını anlatırken bu duruma vurgu yapmış ve Reşat Genç'in yönlendirmeleri olmasa ticaretle uğraşan bir esnaf veya sanayici olacaklarını belirtmiştir.

Reşat Genç hakkında görüşme yaptığımız öğrencileri ve meslektaşları Türk kültür ve siyasi tarihine önemli katkıları olan Reşat Genç'in geleceğin akademisyenlerini yetiştirmeyi hayatın anlamı olarak gördüğünü ve bu bağlamda öğrencilerine değer ve önem veren bir anlayışla yaklaşarak onlara geleceğin akademisyenleri olarak baktığını belirtmiştir. Öyle ki alçakgönüllü ve mütevazı yapısıyla öğrencilerine değer ve önem veren Reşat Genç'in ne kadar meşgul olursa olsun, üniversitede odasına gelen öğrencilerini her zaman ayakta karşıladığını ve öğrencilerine genellikle "kuzum" diye hitap etmeyi tercih ettiğini belirtmişlerdir. Bu durum Genç'in öğrencilerine yönelik sıcak kanlı ve sahiplenici yaklaşımını ortaya koymaktadır. Reşat Genç hakkında görüşme yaptığımız öğrencileri ve meslektaşlarının Reşat Genç'in mütevazı kişiliğinin bir parçası olarak ön plana çıkardığı bir başka insani özelliği ise öğrencilerine bazen öğrenci, bazen kardeş, bazen abi bazen arkadaş olmasıdır. Reşat Genç hakkında görüşme yaptığımız öğrencileri ve meslektaşları Reşat Genç'in bilgi zenginliğine, keskin

ve berrak bir hafızasıyla ilişki olarak güçlü espri yeteneğine sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Reşat Genç ile akademik hayatta birlikte çalışmış katılımcılar akademik yaşamına birçok kitap, makale ve araştırma sığdırabilmek önemli bir akademisyen olan ve Türk kültür ve siyasi tarihine önemli katkıları olan Reşat Genç'in, akademik araştırmalarında ve derslerinde insan ilişkilerini önemseydiğini, sürekli olarak Türk kamusal hayatının dünü ve bugününden örnekler verdiğini belirtmektedir. Reşat Genç, bu yönüyle Türk tarihi araştırmalarını etkilemiş bir akademisyendir. Türk tarihi üzerine yazılan kapsamlı araştırmalarıyla dikkatleri üzerine çeken Reşat Genç, Türk kültür ve içtimai hayatta ele alınmayan Türk tarihinin kültürel ve sosyal konuları üzerine araştırmalar yapmış ve Türk tarihinin kültürel ve sosyal konularını incelemiştir. Bu doğrultuda Reşat Genç'in Türklerin duygu, düşünce ve davranışlarının ortaya konulduğu merasim, gelenek, töre, inanç ve ritüellerini ele aldığı araştırmaları bulunmaktadır.

Reşat Genç ile akademik hayatta birlikte çalışmış katılımcılar Reşat Genç'in Türk tarihiyle ilgili araştırmalarıyla Türk devletleri arasında köprü kurarak Türk dünyasını yeniden canlandırmayı ve Türk dünyasının geleceğini şekillendirerek yeni bir nesil inşa etmeyi amaçladığını, bu doğrultuda Türki devletlerden akademik çalışma için gelen öğrencilere kucak açmış onları yönlendirdiğini ve desteklediğini belirtmiştir. Prof. Dr. Reşat Genç, Akdes Nimet Kurat, Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan, Halil İnalçık, İbrahim Kafesoğlu, Faruk Sümer gibi önemli bilim adamlarının çalışmalarından etkilenmiş ve onların yolundan devam etmiştir, aynı zamanda kendi öğrencilerine de bu ekolleri yansıtmıştır.

Reşat Genç ile akademik ve sosyal hayatta birlikte çalışma fırsatı bulmuş dostları ve öğrencilerinin Reşat Genç ile ilgili aktardıkları göstermektedir ki Reşat Genç Türk kültür ve siyasi tarihine önemli katkıları olan, geleceğin akademisyenlerini yetiştirmeyi hayatın anlamı olarak gören, verdiği dersleri sadece anlatarak öğretmek yerine yaşayarak her yönüyle örnek olarak aktaran bir akademisyen, baba ve arkadaştır. Mütevazı kişilik yapısıyla öğrencilerine değer ve önem veren Reşat Genç gençlere Türk kimliğini, kişiliğini ve benliğini şekillendirecek tarih bilgisini ve bilincini anlamaya, bulmaya ve öğrenmeye çalışmalarını tavsiye etmektedir.

Reşat Genç yapılan çalışmaların sonunda hem insani hem de akademik hayatı boyunca Türk milletine ve Türk toplumuna önemli katkılar sağlamıştır. Gerek aile hayatı gerekse yetiştirdiği öğrenciler tarafından her zaman saygı duyulan, sevilen ve aynı zamanda idealist yapısıyla Türk Toplumuna örnek bir baba, eş, öğretmen ve idol olmuştur. Prof. Dr. Reşat Genç sayısız makaleleri, ders kitaplarından başucu kitabı olacak nitelikteki ilmi araştırmaların sonuçlarını ortaya koyduğu kitaplarına kadar önemli eserler meydana getirmiş Türk tarihçisidir.

Yaşayan tarihçimiz Reşat Genç kaleme aldığı eserlerde Türk ve Cumhuriyet tarihini ayrıntılı şekilde hem öğrencilerine hem de Türk toplumuna eserlerini yansıtarak Türk tarihini dil başta olmak üzere kendi kültürlerine ve kendi tarihlerine sahip çıkması gerektiğini belirterek Türk tarihinin dünyada yeri ve önemini anlatmıştır.

Türk ilim ve fikir aleminde yazdığı yüzlerce makale ve kitaplar onun hayatının adeta dolu dolu yaşamış bir hayatın resmi olduğunu ortaya koymuştur. Yaşamı boyunca Türkiye'nin tarih eğitimi sorunlarına değinmiş, bu sorunlara çözümler üretmiş bugünkü tarih eğitiminin temellerini atmıştır. Gerçek bir memleket sevdalısı ve inandığı idealler uğruna mücadele etmekten kaçınmayan bir bilim adamı olduğunu kanıtlamıştır.

Toplumumuz için böyle önemli şahsiyetlerin düşüncelerinin aktarılması ve gelecek nesillere tanıtılması çalışmamızın ana sebeplerinden biridir. Bu bakımdan, bu çalışmada böylesine değerli bir insanın hayatı, eserleri, ilim adamı olarak katkıları araştırmaya çalışılmış ve eldeki imkanlar doğrultusunda ulaşılabilen kaynaklar hakkında bilgi verilmeye gayret edilmiştir.

VI. KAYNAKÇA

ARAŞTIRMA ESERLERİ

AKTAŞ, ŞERİF VE GÜNDÜZ, OSMAN, **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009

BAYKARA, TUNCER, **Prof. Dr. Reşat Genç Arkadaşım ve Cumhuriyetin 50. Yılı. Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015

BUDAK, SABAHATTİN-ÖZÇETİN, AYTEKİN, **11. Sınıf Dil ve Anlatım Edebiyat- Konu Anlatımlı Soru Bankası**, Zafer Yayınları, Ankara, 2008

CUMAKULOV, ÇETİN-NADİROVA, ANARHAN, “Sayın Prof. Dr. Reşat Genç’in Üzerine”, **Kaşgarlı'nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 2015

ER, HARUN-MELEK KÖRÜKÇÜ, “Biyografiler ile Sosyal Bilgiler Öğretimi”, **Pegem Atıf İndeksi**, 2016, s. 309-334.

ERCAN, YAVUZ, **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik**, Turhan Kitabevi, İstanbul, 2010

GENÇ, REŞAT, **Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, Ankara, 1976.

GENÇ, REŞAT, **Karahanlı Devlet Teşkilâtı XI. Yüzyıl Türk Hâkimiyet Anlayışı ve Karahanlılar**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1981.

GENÇ, REŞAT, **Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası**, TKAE Yay., Ankara, 1997

GENÇ, REŞAT, **Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası**, 2. Baskı, Ankara, 2015

GENÇ, REŞAT, **Türkiye’yi Lâikleştiren Yasalar 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1998

HACİ, RUKİYE, **Çin’de Yaşayan Uygurların Çok Sevdiği Bir Tarihçi Prof. Dr. Reşat Genç. Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015

GENÇ, REŞAT VE DİĞERLERİ, **Milli Tarih 6**, Gendaş Yay., İstanbul, 1994

GENÇ, REŞAT VE DİĞERLERİ, **Milli Tarih 7**, Gendaş Yay., İstanbul, 1994

GENÇ, REŞAT VE DİĞERLERİ, **Lise Tarih 1**, MEB Yay., Ankara, 2003

GENÇ, REŞAT VE DİĞERLERİ, **Lise Tarih 2**, MEB Yay., Ankara, 2002

KÜTÜKOĞLU, MÜBAHAT, **Tarih Araştırmalarında Usul**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 1991

NADİROVA, ANARHAN, **Sayın Prof. Dr. Reşat Genç’in Üzerine, Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015

ÖGEL, BAHAEDDİN, **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1997

ŞİMŞİR, AHMET, **Tarih İçin Metodoloji**, Türk Tarih Kurumu Yay., S.10., Ankara, 2022

SÜMER, FARUK, **Eski Türklerde Şehircilik**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, 1984

ŞAHİNGÖZ, MEHMET VE ÇENÇEN NAMIK, **Reşat Genç’in Hayatı ve Eserlerine Dair. Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015

TONCUKU, METE, **Sayın Prof. Dr. Reşat Genç’in Üzerine Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı**, Editör Mehmet Şahingöz, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2015

YALÇIN, SEMİH, ÜNAL, UĞUR VE BİRBUDAK, TOLGA, SEÇKİN, **Prof. Dr. Reşat Genç-Türk Tarihi ve Kültürü ile ilgili Makaleleri**, Berikan Yay., Ankara, 2007

YILDIRIM, ALİ-HASAN ŞİMŞEK, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yay., Ankara, 2008

MAKALELER

ÇAVDAR, NECATİ, “Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, s. 639-656.

ÇELİK, YAKUP, “Biyografi Yazma Geleneği ve Cumhuriyet Sonrasında Biyografi Sözcükleri”, **Türk Dünyası Sosyal Bilimleri Dergisi**, S.102, 2022, s.21.

DÜZEN, CEM, “Hurşid Paşa (1762? -1822)”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Edirne, 2022, s.1.

EMECEN, FERİDUN M., “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, **İslam Araştırmaları Dergisi**, S.3, s. 83-90.

GENÇ, REŞAT, “Akdes Nimet Kurat’ın Hayatı ve Eserleri”, **Kazan Hanlığının 1000.Kuruluş Yıldönümü Etkileri**, Tataristan, 2005, s.167.-173.

GENÇ, REŞAT, “Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Reşat Genç’in Atatürk Sempozyumu Açış Konuşması”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 11(32), s. 313.-318.

GENÇ, REŞAT, Atatürk Türkiye Cumhuriyeti ve Din Eğitimi, **Diyanet Dergisi**, 166, 32-36, <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=11367>, (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

GENÇ, REŞAT, “Evlilik Geleneğinin Divanü Lugati’ t- Türk’ te ve Manas Destanı’ nda Yer Alan Ortak Unsurlar“, **Manas 1000 Bişkek Bildirileri**, Atatürk Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bishkek, 2010, s.107-112.

GENÇ, REŞAT, “Karahanlılar”, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, C.6., Çağ Yayınları, İstanbul, 1989, s.137.-139.

- GENÇ, REŞAT, “Karahanlılar Tarihi”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, C.4, Ankara, 2003, s.219.-225.
- GENÇ, REŞAT, “Karahanlı Devleti Teşkilatı ve Türk Tarihi Devletleri”, **Yeni Türkiye Yay.**, Cilt 4, Ankara 2003, s. 445.-459.
- GENÇ, REŞAT, “Karahanlılar Döneminde Kırgızistan”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 14, Bişkek 2005, s. 1.-4.
- GENÇ, REŞAT, “Karahanlılarda İnsani Değerler ve Hukuk”, I. Kitap, **Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Neşri**, İstanbul 1992, s. 325-329.
- GENÇ, REŞAT, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme”, **Ankara Üniversitesi Antropoloji Dergisi**, Ankara, 1972, S.7, s.297-310.
- GENÇ, REŞAT, “Kaşgarlı Mahmud’ a Göre Doğu Türkistan ve Türk Dünyası”, **Doğu Türkistan’ da Öğrenci Hareketleri Sempozyumu**, Türk Yurdu Yay., Ankara, 1996, s.55.-64.
- GENÇ, REŞAT, “Kültür Tarihimizde Destanların ve Dede Korkut’taki Olayların Zamanı Üzerine”, **Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2000, s.169.-174.
- GENÇ, REŞAT, “Mu’cem, Teracim, Tabakat ve Vefayat Kitaplarının Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi”, **XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri**, C.2, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1994, s.627.-631.
- GENÇ, REŞAT, “Muhakemetü- l Lugateyn’in Türk Kültür Tarihi Bakımından Önemi Üzerine Birkaç Söz”, **Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1996, s.137.-141.
- GENÇ, REŞAT, “Nahcivan Özerk Cumhuriyeti”, **Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı II**, Temmuz-Ağustos 1997, Sayı 16, s. 1207.-1215.
- GENÇ, REŞAT, “Renklerle Nevruz”, **Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi**, Editör: Öcal Oğuz, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2004, s. 211-215.

- GENÇ, REŞAT, “Satuk Buğra Han ve Türklerin İslamiyeti Kabulü “, **Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı I**, Mayıs- Haziran 1997, Sayı 15, s.160-165.
- GENÇ, REŞAT, “Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil” **Erdem (Aydın Sayılı Özel Sayısı-III)**, C. 9. Sayı 27, s. 1075-1110.
- GENÇ, REŞAT, “Türklerde Dini Tolerans ve Hoca Ahmet Yesevi “, **Türk Dili**, Sayı 504, Aralık 1993, s. 563-566.
- GENÇTÜRK CİHAN, “Kutlughanlılar’ da Kadın Bir Naibe”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.5, Bitlis, 2016, s. 97.-112.
- KARATAŞ, ZEKİ, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 62-80.
- KOÇER, HASAN ALİ, “Türk Eğitim Tarihimizde Atatürk’ün Yeri”, **Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu**, C 9, S.10, 1981, s.67.
- ORTAYLI, İLBER “Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı”, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar- I. Uluslararası Tarih Kongresi**, 24-26 Mayıs 1993, s. 62-63.
- ORTAYLI, İLBER, “Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı”, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar- I. Uluslararası Tarih Kongresi**, 24-26 Mayıs, 1993, s.62-65.
- SERTKAYA, PINAR, “Türk Tarihinde Terkenler”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2011, s.5.
- TURAN, REFİK, “Prof. Dr. Reşat Genç’e Armağan”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)**, özel sayı II / Ed. Refik Turan, Ankara, 2009, s.65.
- UTKU, NİHAL, “Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer”, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 44, s. 263-290.

ANSİKLOPEDİLER

- ERTAN, AZMİ, “Tac Mahal”, **İslam Medeniyeti Ansiklopedisi**, Konya, 1969, S. 31, s.3.
- GENÇ, REŞAT, “Süngü”, C.XXX, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.136.
- GENÇ, REŞAT, “Şah-ı Cihan”, C.XXX, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.751.-765.
- GENÇ, REŞAT, “Şah Zaman”, C.XXX, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.196.
- GENÇ, REŞAT, “Şemsü'l- Mülk”, C.XXX, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.253.-245.
- GENÇ, REŞAT, “Tarhan”, C.XXX, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.433.-435.
- GENÇ, REŞAT, “Terken”, C.XXXI, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.116.
- GENÇ, REŞAT, “Terken Hatun”, C.XXXI, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1981, s.116.-118.
- GENÇ, REŞAT, “Tigin”, C.XXXI, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.211.-213.
- GENÇ, REŞAT, “Tudun”, C.XXXI, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.442.
- GENÇ, REŞAT, “Tur Ali Bey”, C.XXXI, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.510.
- GENÇ, REŞAT, “Turhan Sultan”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.20.-21.
- GENÇ, REŞAT, “Tulug”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.36.-37.
- GENÇ, REŞAT, “Türgişler”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.60.-63.

- ÖZCAN, AZMİ, “Babür Hükümdarı Şah-ı Cihan”, **İslam Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul, 2010, S.251-252, s.1.-3.
- ÖZAYDIN, ABDÜLKERİM, “Karahanlılar (Mâverâünnehir ve Doğu Türkistan’da hüküm süren Türk-İslâm hanedanı (840-1212))”, **İslam Ansiklopedisi**, C.24, İstanbul, 2001, s.404.-414.
- GENÇ, REŞAT, “Türk Tarihi”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.269.-295.
- GENÇ, REŞAT, “Uranlar”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.33.
- GENÇ, REŞAT, “Üçoklar”, C.XXXII, **Türk Ansiklopedisi**, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara, 1982, s.196.-199.

BİLDİRİLER

- GENÇ, REŞAT, “Anadolu’nun ve Kıbrıs’ın Müşterek Değerlerinin Kaynakları”, **Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Sempozyumu**, KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi ve T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yay., Ankara, 1993, s.207.-213.
- GENÇ, REŞAT, “Atatürk ve Balkanlar”, **Makaleler 2**, Berikan Yay., Ankara, 2007, s.111.
- GENÇ, REŞAT, “Atatürk ve Milli Birlik İlkesi”, **10 Kasım 1996 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Milli Birlik Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, s.35-41.
- GENÇ, REŞAT, “Atatürk ve Türk Kimliği”, **10 Kasım 1994 Devlet Töreni Konuşmaları ve Atatürk ve Türk Kimliği Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1996, s.7.-15.
- GENÇ, REŞAT, “Atatürk Türk Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti”, **I. Türkoloji Kongresi Bildirileri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001, s.17.-28.

- GENÇ, REŞAT, “Atatürk’ten Vecizeler ve Anılar”, **100 Yıl Atatürk Konferansları**, TPAO Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1981, s. 107-115.
- GENÇ, REŞAT, “Atatürk’ün Milli Birlik ve Beraberlik İlkesi”, **Gazi Üniversitesi Atatürk’ün 50.Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Ankara 1989, s. 35-42.
- GENÇ, REŞAT, “Büyük Taarruz’un Gerçekleşen Hedefleri”, **X. Milli Egemenlik Sempozyumu (7 Mayıs 1996, Afyon)**, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, s. 167-173.
- GENÇ, REŞAT, “Cumhuriyetin İlanına Giden Yol”, **Cumhuriyetin 80. Yılı Sempozyumu Bildirileri**, Gazi Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2006, s. 347-350.
- GENÇ, REŞAT, “Divânü Lügati’t Türk’teki Bazı Destan Parçalarına Dair”, **Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri**, Konya Turizm Derneği Yayınları, Ankara, 1976, s.38.-43.
- GENÇ, REŞAT, “Eski Türk Ziyafetleri ve Diş Kırası Adeti”, **II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV. (Gelenek, Görenek ve İnançlar)**, Gazi Ü. Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1982, s. 175-181.
- GENÇ, REŞAT, “Gregoryan Kıpçaklar ve Töre Bitigi”, **XV. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 2006, s.321.-333.
- GENÇ, REŞAT “Hilafetten Cumhuriyete”, **10 Kasım 1999 Devlet Töreni Konuşmaları ve Hilafetten Cumhuriyete Paneli**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s. 41-50.
- GENÇ, REŞAT, “İslam’dan Anadolu Selçuklularına”, **Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollokyumu**, Elâzığ, 1990, s.141.-143.
- GENÇ, REŞAT, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Oyunlar ve Eğlenceler”, **I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. III. (Halk Müziği, Oyun, Eğlence)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1977, s. 231-242.

- GENÇ, REŞAT, “Kaşgarlı’dan Anadolu’ya Türk Kültürü”, **Tarih Boyunca Anadolu’da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı Tebliğleri (26-27 Mayıs 1995, Ankara), Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları V. İlmî Kongresi**, Yay. Haz.: Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1996, s. 135.-146.
- GENÇ, REŞAT, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yayı İşleri”, **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s.131-135.
- GENÇ, REŞAT, “Kazım Karabekir’in Askeri Kişiliği ve Eğitimci Yönü, Ölümünün 62’nci Yıl Dönümünde Kazım Karabekir Paneli (25 OCAK 2010), **Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları**, s. 23.
- GENÇ, REŞAT, “Nevruz’a Dâir”, **Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2000, s.13.-17.
- GENÇ, REŞAT, “Ölümünün 100. Yılında Namık Kemalî Anma Sempozyumu’nun Açılış Konuşması”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Namık Kemal Özel Sayısı, C.5, S.1, Ankara, 1989, s.5.-8.
- GENÇ, REŞAT, “Özgüven Duygusunu Kaybetmişlik, Manda ve Himaye Arayışları Karşısında Büyük Nutuk’un Tespitleri”, **Yetmişbeşinci Yılında Büyük Nutuk’u Anlayarak Okumak Bilgi Şöleni (17-18 Ekim 2002, Ankara)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2003, s. 30-35.
- GENÇ, REŞAT, “Rize’ nin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi Paneli Kapanış Konuşması”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.13, S.39, Ankara, 1997, s.875.-887.
- GENÇ, REŞAT, “Türk-Ermeni İlişkilerinin İlk Dönemleri ve Gregoryan Kıpçaklar”, **Türk- Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 2006, s.116.-125.

- GENÇ, REŞAT, “Türk (Kıpçak) Asıllı Ermeniler Üzerine”, **Bal-tam Türklük Bilgisi 3**, Balkan Türkoloji Araştırma Merkezi, Prizren, 2005, s.45.-57.
- GENÇ, REŞAT, “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, **Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara (20-22 Mart 1995)**, Yay. Haz.: Sadık Tural, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s.15-23.
- GENÇ, REŞAT, “Türkiye Cumhuriyeti’ nin Temel Nitelikleri”, **10 Kasım 1997 Devlet Töreni Konuşmaları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.19.-28.
- GENÇ, REŞAT, “XI. Yüzyılda Türk Mutfağı”, **Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri (31 Ekim-1 Kasım 1981)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara Ü. Basımevi, Ankara, 1982, s. 57-68.
- GENÇ, REŞAT, “XXI. Yüzyıla Girerken Atatürkçülüğün Değerlendirilmesi ve Yorumu”, III. Uluslararası Atatürk Sempozyumu (3-6 Ekim 1995, Gazi Magosa), C. I, **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 1998, s. 9-16.
- GENÇ, REŞAT, “Ulusal Kahraman Atatürk”, **10 Kasımlarda Atatürkü Anmak ve Anlamak**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, s.111.-117.
- GENÇ, REŞAT, “Yeni Mandacılık Eğilimleri”, Sivas Kongresi Birinci Uluslararası Sempozyumu Bildirileri (2-4 Eylül 2002), **SİSKAV Yayınları**, Sivas, 2002, s. 89-95.
- GENÇ, REŞAT, “75.Yılında Türkiye Cumhuriyeti”, Atatürk Konferansları (1998-75.Yıl Yurtiçi), **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 2000, s. 1.-6.

TEZLER

- ÇELEBİOĞLU, SİNEM, **Türk Edebiyatı’nda Modern Biyografinin Doğuşu**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., İstanbul, 2007.

ENES, GÜNASLAN, **Beşir Ayvazoğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2019.

KAYA, AHMET, **Biyografik Eserlerin Tarih Öğretimine Katkısı ve İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Uzanan Sürecin Değerlendirilmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2011.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://www.ayk.gov.tr/s9-hakkmzda/c54-bakanlar/prof-dr-reat-genc/> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3686> (Erişim Tarihi: 4.11.2020).

Sakal, Fahri, "Tarih Yazımında Biyografi", *Tarih ve Kültür Dergisi*, 2004, <http://tarihvekltr.blogspot.com/2014/02/tarihyaziminda-biyografi-of.html> (Erişim Tarihi 05.07.2022).

<https://www.yumpu.com/tr/document/read/36802791/re-aaat-genale-geaen-yallar-gazi-eaitim-dergisi> (Erişim Tarihi: 8.04.2021).

<https://gef.gazi.edu.tr/view/news/286990/eski-dekanlarimizdan-prof-dr-resat-genc-dekanligimizi-ziyaret-etti> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

<https://www.milliyet.com.tr/the-others/dil-bayrami-coskusu-5346167>(Erişim Tarihi: 27.11.2022).

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/milli-komite-talana-dur-dedi-5309904> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/turkce-kaosa-surukleniyor-5390262> (Erişim Tarihi: 27.11.2022).

<https://www.yozgatgazetesi.com/a-kadir-capanoglu/prof-dr-resat-genc-hocamiz-ve-hafiz-yasar-okur-83572.html> (Erişim Tarihi: 27.11.2022)

SÖZLÜ KAYNAKLAR

İSMAİL ÖZÇELİK, Görüşme Tarihi: 04.02.2022, İstanbul.

ERKAN GÖKSU, Görüşme Tarihi: 21.03.2022, İstanbul.

NAMİK ÇENÇEN, Görüşme Tarihi: 14.04.2022, İstanbul.

REŞAT GENÇ, Görüşme Tarihi: 14.04.2022, İstanbul.

ŞUAYİP KARAKAŞ, Görüşme Tarihi: 29.04.2022, İstanbul.

EKLER

EK-1 Görüşmelere Ait Fotoğraflar

EK-2 Görüşme soruları

EK-3 Etik kurul kararı

EK-1 Görüşmelere Ait Fotoğraflar

Fotoğraf -1 Ailesi ile Fotoğrafi

Fotoğraf -2 Röportaj Sonrası

Fotoğraf- 3 Şevket Dedenin Fotoğrafi

Fotoğraf- 4 Aldığı Hediyeler ve Ödüller

Fotoğraf- 5 Prof. Dr. Şuayip Karakaş ile Görüşme

Fotoğraf- 6 Prof. Dr. Erkan Göksu ile Zoom Üzerinden Görüşme

Fotoğraf- 7 Prof. Dr. İsmail Özçelik ile Görüşme

Fotograf- 8 Prof. Dr. Reşat Genç, Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlık ziyareti.

Fotograf- 9 Prof. Dr. Reşat Genç -Gençlik Halleri.

Fotoğraf- 10 1990 yılında Türk Tark Kurumu Bilim Kurulu 1990'larda bir toplantı sonrasında TTK toplantısı

Fotoğraf -11 Dil Bayramı Coşkusu Sırasında

Fotoğraf-12 Yozgat Bozok Üniversitesi Konuşma Sonrasındaki Ödül Töreni

EK-2 Görüşme soruları

İsmail Özçelik Hoca ile Yapılan Röportaj Soruları

1. Bize biraz kendinizden bahsedebilir misiniz?
2. Reşat Genç Hoca'mızın Türk dünyasına katkıları nelerdir?
3. Yaşadığımız bir anımız var mı, varsa bizimle paylaşabilir misiniz?

Erkan Göksu Hoca İle Yapılan Röportaj Soruları

1. Erkan Hoca'm bize biraz kendinizden bahsedebilir misiniz?
2. Reşat Hoca'mızın size kattıkları ve Türk dünyasına katkıları nelerdir?.
3. Reşat Hoca'mızla olan bir hatıranızı bizimle paylaşabilir misiniz?

Namık Çençen Hoca ile Yapılan Röportaj Soruları

1. Reşat Genç Hoca'mızdan ve yaptığı çalışmalardan biraz bahsedebilir misiniz?
2. Hocamızın Türk dünyasına katkıları nelerdir?
3. Hocamızla yaşadığınız bir anınızı anlatır mısınız ?

Şuayip Karakaş ile Yapılan Röportaj Soruları

1. Reşat Genç ile nerede ve nasıl tanıştınız?
2. Hocamızla ilgili bir anımız varsa anlatabilir misiniz?

Reşat Genç ile Yapılan Röportaj Soruları

1. Rumeli'ye gidiş sürecinizde ve Anadolu'ya geliş sürecinizden ve bize bahsedebilir misiniz?
2. Eşiniz Saliha Hanım ile nasıl tanıştınız?
3. Neden tarih öğretmenliğini seçtiniz?
4. Okul hayatınızda sıkıntı yaşadığınız ders veya öğretmeniniz oldu mu?
5. Tarih araştırmalarımızda hangi yöntem ve metodu kullandınız?
6. Size Kaşgarlı'nın Torunu demelerindeki en büyük etken nedir?
7. 1965 1967 Elazığ Ticaret lisesinde öğretmenlik ve idarecilik yaptınız buradan ayrılıp da Kırgızistan'a gönderen unsur neydi? Kırgızistan'ın sizin için önemi nedir?
8. Renklerin önemi Türk dünyası açısından nedir? Bize biraz bahsedebilir misiniz?
9. Bu renkleri nasıl çarpıttı?
10. Neden bu rengi seçtiler?
11. Hocam son olarak tarih araştırmalarında gençlere öneriniz nedir?

EK-3 Etik kurul kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.09.2022-63536

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-63536
Konu : Etik Onayı Hk.

28.09.2022

Sayın Bahar NAVRUZ

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 08.09.2022 tarihli ve 2022/14 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSU46KKC52 Pin Kodu : 98142

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Keş Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Bahar NAVRUZ

EĞİTİM:

T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans (Tez aşaması)

T.C. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Açık öğretim Lisans Programı

T.C. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksek Okulu, Adalet Bölümü, Ön lisans Programı

T.C. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Lisans Programı

İSDURUMU:

Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul-Esenyurt Sultan Alparslan İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni (2019-2022).

Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul-Esenyurt Yusuf Akdaş İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni (2018-2019)

İzmir-Alsancak Öğütveren Eğitim Kurumları Tarih Öğretmeni (2012-2017)